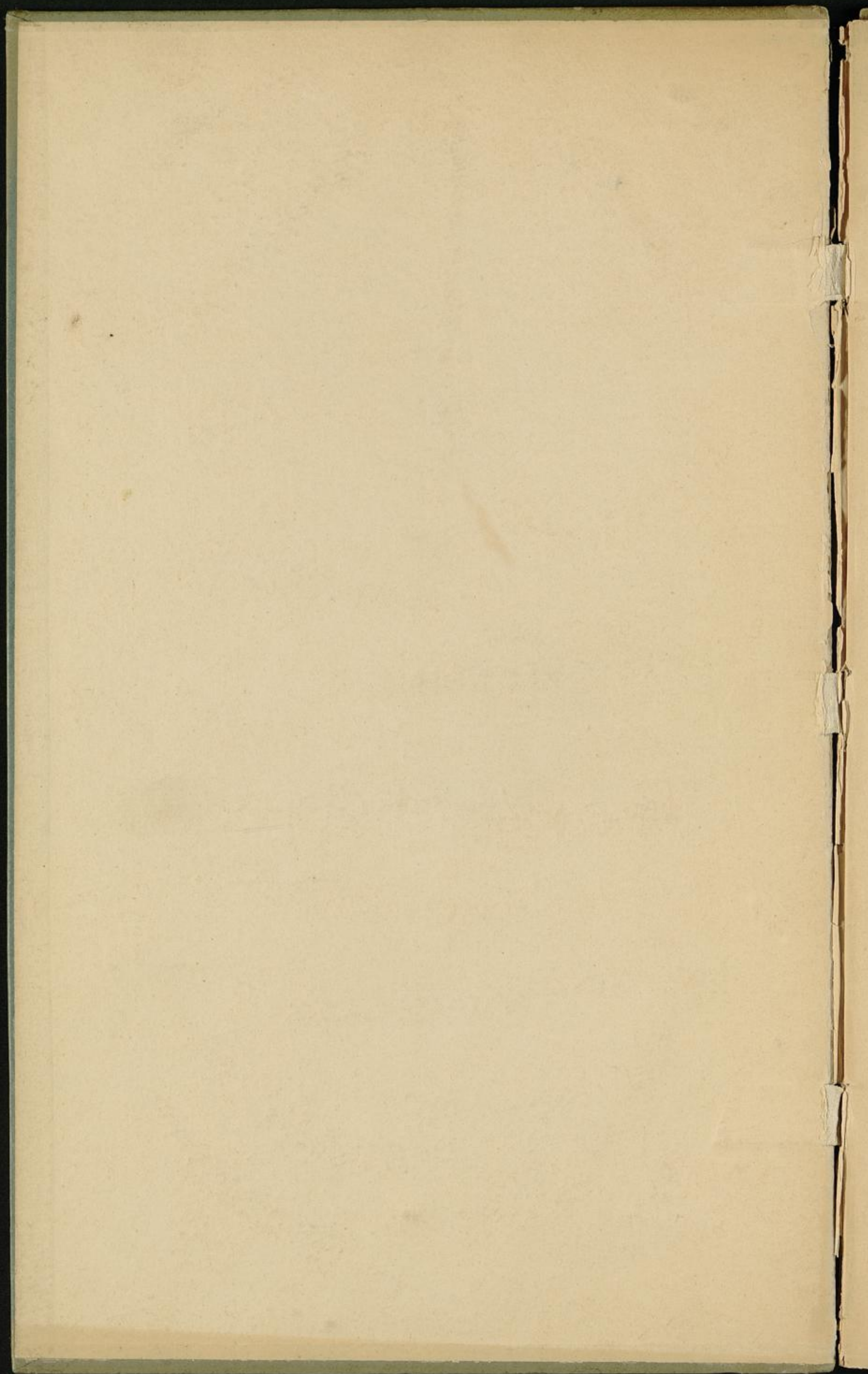
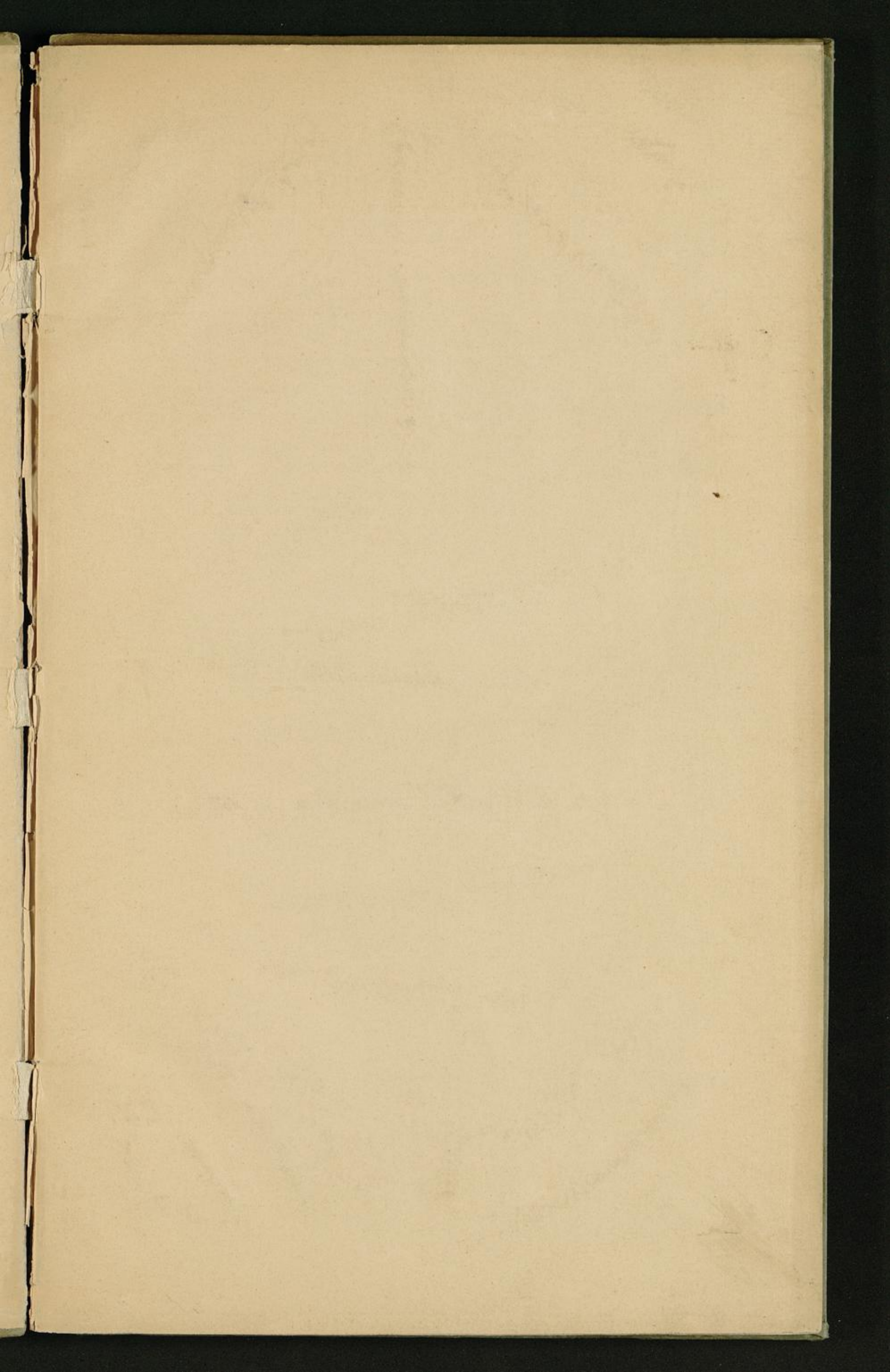
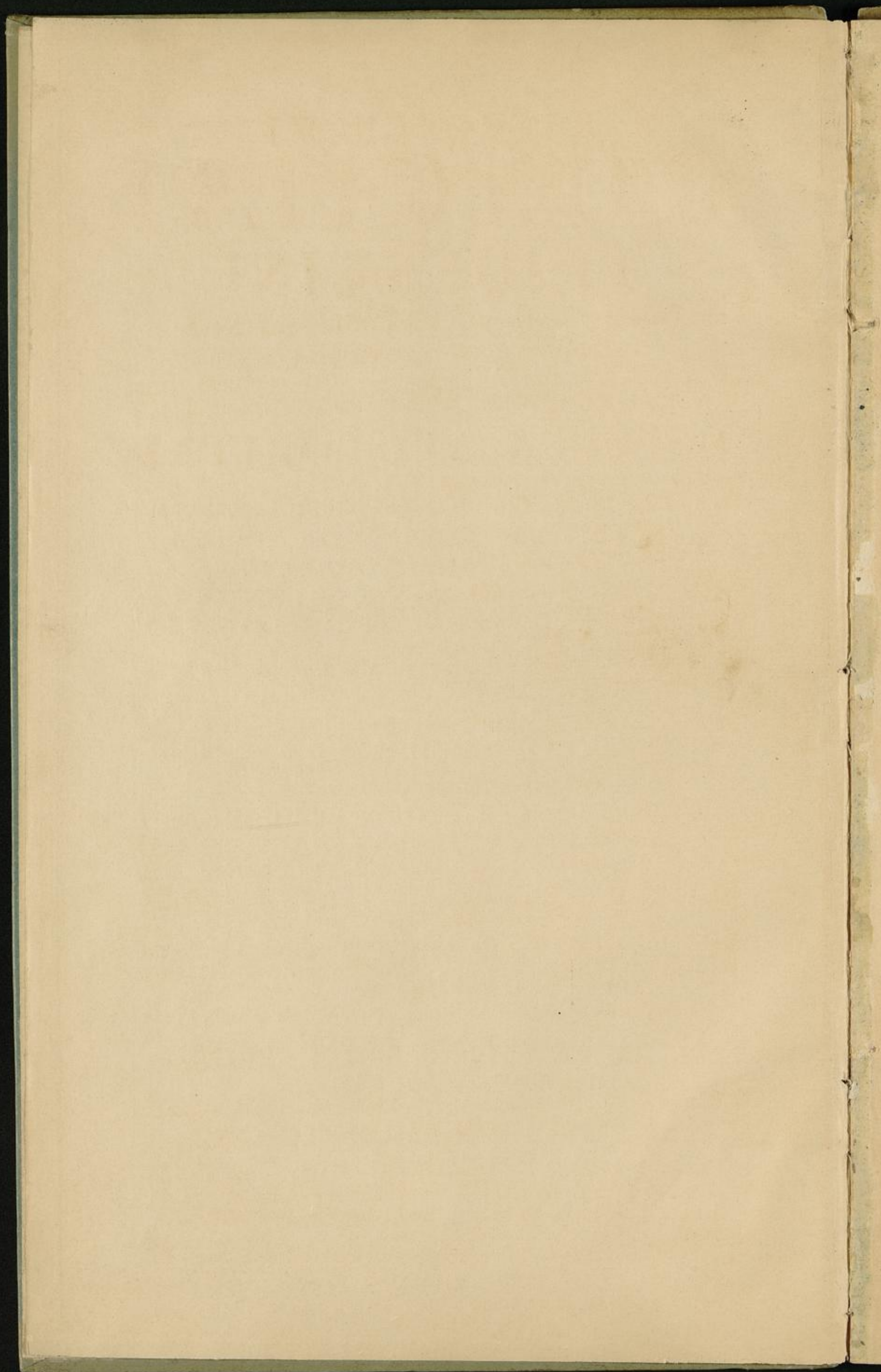


K.R. 139







SACROSANCTI
CONCILII
TRIDENTINI

VERSIONEM VULGATAM LATINAM
AUTHENTICAM PRONUNTIANTIS;
SACRAM SCRIPTURAM TUM LEGENDI, TUM INTERPRETANDI
FACULTATEM FIXIS LIMITIBUS CIRCUMSCRIBENTIS

DEFENSA AUCTORITAS.

Q U A N D O

EX XII. VIRALIS CONCILII THEOLOGICI DECRETO
*A PLURIMUM REVERENDO, EXIMIO,
SAPIENTISSIMO DOMINO*

**GODEFRIDO WILHELMO
DANIELS, AGRIPPINATE,**

SS. THEOLOGICÆ DOCTORE DE CONCILIO, PROFESSORE
PUBLICO ac ORDINARIO, SYNODALI, ET ORDINANDORUM EXAMI-
NATORE, PERINSIGNIUM COLLEGIATARUM AD SANCTOS APOSTOLOS,
ET B. M. V. AD GRADUS ECCLESiarUM CANONICO CAPITULARI,
COLLEGII WEIDENBACENSIS RECTORE.

REVERENDI ADMODUM, ET ERUDITISSIMI LICENTIATI

P. BEDA LIMBACH,

EX NIEDERZÜNDORF,

ORD. FF. MIN. S. FRANCISCI CONVENTUALIUM THEOLOGICÆ LECTOR
EMERITUS, ET PROVINCIÆ SECRETARIUS.

D. JOAN. MELCHIOR KYRION,

MARCODURANUS,

PERINSIGNIS COLLEGIATÆ AD S. GEORGIUM CANONICUS.

D. JOANNES WEIMER,

NASSOVIUS EX DEHRN,

PASTOR IN EFFLEN, IN COLLEGIO WEIDENBACENSI THEOL. LECTOR,

SS. THEOLOGICÆ DOCTORES,

COLONIÆ AGRIPPINÆ

*A. MDCCLXXXV. TERTIO CALENDAS SEPTEMBRES,
RITU SOLEMNI, MORE MAJORUM RENUNTIABANTUR.*

COLONIÆ, EX TYPOGRAPHIA UNIVERSITATIS.

K.R. 139.
23c

DECRETUM DOMINI PROMOTORIS.



IN PRIDIANO ACTU SOLEMNI VESPERIARUM.

PRIMUS ex Doctoribus designatis Versionem Vulgatam Latinam ab Oecumenico Concilio Tridentino suis meritis declaratam esse Authenticam ostendet; &, quanta tum iis, quæ pertinent ad doctrinam Fidei morumque, tum in reliquis, sit ejus Auctoritas, determinabit.

SECUNDUS probabit per Regulam 4tam indicis Concilii Tridentini rectè & providè restrictam esse facultatem *legendi sacra Biblia in linguâ vulgari.*

TERTIUS exponet per Decretum Concilii Tridentini sapientissimè & saluberrimè prohibitum esse *sacram Scripturam in rebus Fidei, & morum, ad edificationem Doctrina Christiana pertinentium interpretari contra unanimem consensum Patrum.*

EXIMII IN CONCERTATIONE VESPERTINA OPPUGNATORES.

Primus P. R. & Eximius P. ALBERTUS WALTERS, Ord. Erem. S. Augustini, Magister Ordinis, & Provinciæ Coloniensis Ex-provincialis.

Secundus P. R. & Eximius D. REINERUS KROSCH, Colon. ex Römerskirchen, Canonicus Archidiaconalis Ecclesiæ B.M.V. ad Gradus.

Tertius P. R. & Eximius P. PIUS EITZEN, Ercklinius ex Kückhoven, Ord. FF. Præd. Præsentatus:

ARGUMENTUM DISSERTATIONUM IN ACTU PROMOTIONIS.

1ma: *Ad ratiocinium firmum ex Loco Theologico Scripturæ sacræ formandum sufficiens est Versio Vulgata Latina.*

2da: *In rem Ecclesiæ neutiquam melius operam locant suam, qui in Scriptis suis vernaculo idiomate editis prætenso Versiois Vulgatæ defectus ostentando, honorem hujus in mentibus illiteratis imminuunt, quàm, qui eum pro meritis tueri adlaborant.*

3tia: *In tractandis iis, quæ ad Scientiam Sacram pertinent, cum primis necessaria est ingeniorum moderatio.*

ARGUMENTUM PROLUSIONUM ACADEMICARUM.

1ma: Habet Ecclesia Christi Verbum Dei scriptum, primam Fidei Regulam.

2da: Ad influxum hujus Regulæ in adsensum Fidei, aut ratiocinium Theologicum, necessarium est judicium certum de Authentia Codicis sacrorum Bibliorum nomen præ se ferentis.

3tia: Versio Vulgata Latina solemnè universalis Ecclesiæ Decreto pronuntiata Authentica est Regula Fidei.

O R A T O R E S

IN VESPERIIS.

R. P. TOBIAS FLAMME, Ord. FF. Minorum S. Francisci Conventualium.

R. D. JOANNES BAPTISTA LUGINO Ubius, in Florentissimâ Laurentianorum Gymnade Professor Infimæ Classis.

IN ACTU PROMOTIONIS.

R. D. HENRICUS KNIPSCHILD Medebacensis, in Gymnasio trium Coronarum secundæ Classis Professor.

DISSERTATIO PRIMA

D E

AUTHORITATE VULGATÆ.

Concilium Tridentinum suis meritis Vulgatam Latinam declarasse authenticam in rebus fidei & morum jubet, Promotor Sapientissime, ut demonstrem; qualem Authoritatem Vulgata Latina habeat in reliquis, præcipis ut determinem... In utroque crisi plenam mihi assignas spartam, ad quam tamen accingor, quia mandas, ac pro virium mearum modulo Authoritatem Vulgatæ ex Authoritate Concilii Tridentini contra malevolorum assultus, nec non quorundam Recentiorum petulantiam vindicabo... At in arenam dum vix descendendo, ad tot hostium conspectum in ipso prælii Limine hæreo. Video turbam magnam... ex omnibus gentibus, populis, linguis & nationibus. E puteo abyssi magnæ emergentes errorum Magistri, ac gregales se sistunt conspectui meo. Video Lutheros, Calvinos, aliosque ejusdem farinae socios in Decretum Conc. Trid. de Authentia Vulgatæ sæve debacchantes, id ipsum cum Beza ineptum & iniquum, cum Leusdeno irritum, absurdum & falsum profcidentes, cum Riveto aliis audacioribus ut impium & tyrannicum blasphemantes. Video innumeros Deistas ex Anglia venientes, qui cum Tolando, & Tyndalio omni revelatione inter aniles fabulas putidasque superstitiones amandantes pro sola Religione naturali ceu pro aris & focis pugnant. Video Bælios, Voltairios, La-Metrios, Rousseavios in Gallia infeliciter natos, in nostris æque ac aliis Germaniæ partibus gigantum more contra Authoritatem Vulgatæ certantes, Miracula Religionis Revelatæ Sigilla inficiantes, adulterantes, ac fere singula in Tabulis tum Veteris, tum Novi Testamenti signata prodigia ad Rationis naturalis decempedam metientes. Cerno tot quasi Goliathos, quot maleferiatos Criticos, qui insultantes Ecclesiæ Dei Vulgatam nostram Sacrarium Religionis ac Arcam Domini genuinas Legis Tabulas continentem lingua & calamo impuris contrectare præsumunt, auribus aliorum prurientes & à veritate auditum avertunt, & ad fabulas convertuntur; majorem in Vulgata haud deprædicant Authoritatem, quam admittunt in quovis Libro facultate librorum Censoris ordinarii donato, & quinam sunt illi maleferiati Critici? Sunt Viri, qui Catholicos se profitentur, in vestimentis ovium incedentes, intus autem sunt lupi rapaces. O tempora! o mores! Ecclesiam amare flentem, ac mœrorem suum ex Jeremia contestantem mihi audire videor: *Filios enutrivit & ipsi spreverunt me* a) Israel stupebat & metuebat nimis, cum audiret Philistæum se se jactitantem; *ego exprobravi agminibus Israel hodie: date mihi virum & inest singulare certamen mecum, si quiverit pugnare mecum, & percussit me, erimus vobis servi: si autem ego prævalero, & percussero eum, vos servietis nobis.* b) Anne Ecclesia Dei hodie audiens tot Philistæos exprobrantes & insultantes simili timore percussa videtur? minime gentium; se enim petram esse, contra quam portæ inferi non prævalebunt, novit ex Divinæ Veritatis eloquio, infimul probe sciens nunquam defuisse, nec hodiedum deesse magnanimos Religionis Hyperaspistas, & sacrorum Catholicorum intrepidus Propugnatores, qui autoritate & exemplo, prædicatione & scripto aggerem se pro domo Dei objiciunt, & bacchanti per orbem impietati nervos succidunt. Quorum exemplo animatus in aciem progredior duellum tentaturus, non exspectans, sed præveniens provocationem. In prima duelli parte autoritatem Vulgatæ in rebus Fidei & morum infallibilem evincam. In altera, qualem in reliquis habeat, determinabo. Queis rationum momentis id præstem, attende.

a) Isai. cap. I. v. 2.

b) Lib. I. R. c. 17. v. 9. & 10.

ARGUMENT. I. Necessitas Ecclesiæ postulabat declarationem Conc. Trid. de Authentia Vulgatæ in rebus Fidei & morum. Nemo nisi in historia jejunos inficias ibit, tempore sati Concilii innumeras, easque mendosas, corruptas, adulteratas editiones extitisse, ac lucri gratia circumgestas in incautas haud raro manus incidisse, ita quidem, ut nedum ovibus, sed & ipsismet Pastoribus difficile fuerit herbam ab herba, pascua salutaria à noxiis mortiferis ac venenatis, triticum à zizaniis dispescere. Quid igitur salubrius, quid utilius, quid magis necessarium ad ovium æque ac pastorum infectionem, mortemque evitandam excogitari poterat, quam in hac periculosa crisi Ecclesiam declarare unam certamque Versionem, in qua incorruptum Dei Verbum fidelibus exhiberetur, & cui nemo sanæ mentis nullisque præjudiciis abreptus refragari posset. Agnovere id profecto Patres Tridentini in Spiritu S. congregati, cum de remediis contra

- Divinae Scripturae abusus deliberarent, una omnibus mens fuit de Versione latina Vulgata omni alteri præponenda, prout refert Pallavicinus c) Hanc vero mentem divino prorsus consilio Patribus injectam fuisse, eventus, atque nostri etiam temporis experientia luculenter docuit. Audi Faciolatum d) belle in rem differentem: *multa quidem commoda, inquit, & probe innumera in christianam Ecclesiam, ad Fidei morumque leges componendas per Synodum Tridentinam redundarunt: sed nihil tam grave accepimus, nihilque tam utile, quam quod ex omnibus latinis sacrarum scripturarum interpretationibus una illa probata est, quæ cæterarum optima ac fidelissima, nutantia multorum ingenia tanquam clavo firmaret, certisque regionibus circumscriberet.* Verum, ais, ex quo probas mentem illam de Versione latina Vulgata omni alteri præferenda, divino consilio Patribus Tridentinis fuisse injectam? queis rationibus evinces soli Vulgatæ eam competere Authentiam, cui nemo sanæ mentis refragari valeat? cave ne partium studio occupatus injurios evadas versionibus a Lutero, Beza, Castalione, Münstero, Leone Juda, aliisque orthodoxe non minus ac erudite adornatis; non omni spiritui credendum esse monet nos S. Joan. e) *charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint.* Audivi anreum S. Joannis monitum, singulis Protestantium pseudo-doctrinis merito opponendum. Ex spiritu meo non loquor dum assero mentem de Versione Vulgata omni alteri præferenda divino consilio Patribus Tridentinis injectam fuisse, sed id loquitur organum Spiritus S. Ecclesia scilicet falli ac fallere nescia, quia loquitur Tridentinum. Si vero Ecclesiam audire detractes, audi famosum inter ipsos heterodoxos Callovium, quid de Vulgata latina sentiat: *Vulgatam aliis plerisque latinis interpretationibus anteferendam ducimus.* Audi Ludovicum de Dieu f) qui libere fatetur: *si Vulgatum quoque interpretem, quisquis tandem fuerit, doctum imo doctissimum virum fuisse asseram, non me peccasse judicaveo.* Suffragatur & Grotius g) rationem reddens, cur ad Vulgatum, quasi textum notas suas referat, inquit: *se vulgatum interpretem semper plurimi fecisse, non modo, quod nulla dogmata insalubria continet, sed etiam quod multum habet in se eruditionis.* En salutem ex inimicis nostris! mones, & caute mones, ne Vulgatam latinam Authentiam prærogativa insigniendo injurios evadam Versionibus a citatis Authoribus orthodoxe (si superis tamen placet) non minus ac erudite compilatis; injurios igitur ne evadam, te ipsum consulo, teque ipsum judicem constituo sciscitans, quænam ex versionibus allegatis Vulgatæ latinæ veniat anteferenda, cui nemo sanæ mentis, nullisve præjudiciis abreptus refragari queat? nam versio Lutheri? aut eam carpunt Tigurini, ut conqueritur Stolzius in defensione Lutheri; imo in ea se sæpius errasse non distitetur Lutherus ipse, eo quod Rabbiorum glossis plus æquo credidisset. vid. Cochlæus in act. Lutheri. Num versio Bezae? at istam damnat Castalio. An versio Castalionis? eam reprehendit Beza. Num versio Münsteri? hanc perstringunt Tigurini. Num Leonis Judæ? at hæc cum oblata esset Lutero, ab eo est rejecta.

ARGUM. II. *Longus tot sæculorum usus Vulgatæ seu authenticæ exigebat declarationem à Conc. Trid. factam.* Vulgatam nostram per novem & amplius sæcula, a clarissimis Ecclesiæ Luminibus ulitatum, expositam & collaudatam fuisse invicte probant testes omni exceptione majores: audi inter mille alios S. Gregorium h) *hec nova translatio ex Hebræo nobis Arabicoque eloquio cuncta verius transfudisse perhibetur.* Illam ab ætate S. Gregorii summo in pretio habuere ac secuti sunt Isidorus, Beda, Remigius Alcuinus, Fortunatus, Rabbanus, Anselmus, Bernardus, Riccardus, Haypone, Petrus Chiniacensis, Rupertus Abbas, aliive doctrina & pietate conspicui vere innumeri; uti testatur Card. Pallavicinus. i) Eandem ab Ecclesia etiam ante ævum Conc. Trid., aliquot sæculorum spatio *Solam* receptam, approbatam, & aut certa lege, aut consuetudine, quæ legis vim habet, in usum deductam esse testis est Hugo Victorinus Sæculi XII. Scriptor, k) dum ait: *Hieronymi translatio, quæ hebraicæ veritati concordare magis probata est: idcirco Ecclesiæ Christi per universam latinitatem, præ cæteris omnibus translationibus, quas vitiosa interpretatio sive prima de Hebræo in Græcam, sive secunda de Græco in Latinam facta corruperat, hanc solam legendam & in Auctoritate habendam constituit.* Cui consentit Tridentini decretum, *Vulgatam* dicens *longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probatam esse.* Inde fluit Ecclesiam ab anno 420, quo denatus S. Hieronymus usque ad annum 1546, quo decretum Tridentini de authentia Vulgatæ emanavit, Vulgatam probasse, ac in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus pro authentica habuisse; ad hæc quid judicas Critice! an consentis Ecclesiam citata sæculorum serie habuisse in Vulgata copiam vidimatam, codicibus originalibus Hebræis & Græcis conformem? aut disformem? si primum: te ipsum jugulas, tuamque temeritatem, qua Tridentini decretum hucusque suggillasti, prodis & notas; si secundum: blasphemias ad minus derogando supremæ Dei providentiæ, ad quam non minus spectat servare Scripturam tot sæculorum usu probatam immunem ab erroribus fidei, morumque, ac ad eam pertinet immunem servare Ecclesiam, illius usuram auctoritate.

ARGUM. III. *Eximia dotes Interpretis Vulgatæ consulebant declarationem Conc. Trid. de authentia Vulgatæ.* Eruditi inter se conveniunt S. Hieronymum Authorem vel saltem restitutorem Vulgatæ nostræ extitisse; quare ad maleficatorum Criticorum audaciam frangendam, insignes S. hujus Ecclesiæ Doctoris dotes exantlatumque laborem recensere abs re haud erit. D. Hieronymus maturiores musas egressus Vetus Testamentum ex Versione septuaginta in Latinum transferre cœpit, ast cum præcipuum versionis fundamentum in lingua hebraica & chaldaica ponendum esse advertit, imperterrito itinere Jerosolymam petiit, ubi a Judæo linguarum perito, nocturnis horis instructus tantum profecit, quantum per Magistrum licuit: at profundiora vada tentaturus Doctores Tiberiadis adiit, ut linguam hebraicam penitus exhauriret; ea exhausta necdum tamem erat laboris meta; chaldaica ipsi lingua adhuc defecerat, sponte sua fatenti: 1) *qui mihi videbar sciolus inter Hebræos, cæpi rursus esse discipulus inter Chaldæos.* Ergo & Magistrum hujus linguæ peritum sibi accersivit, a quo sæpius, labore vix non tædium ingenerante, chaldaice admonebatur: *labor improbus omnia vincit*: instructus itaque tanta linguarum supellectile secundis curis V. Test. versionem subjecit, uti constat ex ipsis prologis, quos sacrorum librorum frontibus præfixit. Novum Testamentum quod attinet, non tam Versionem novam, quam emendationem duntaxat Versionis antiquæ ad textum græcum S. Doctor adornavit. En Critice! dotes ac conatum S. Ecclesiæ Doctoris si non Authoris saltem Vulgatæ Restitutoris! unum a te aveo scire, an tibi arroges exquisitiorem linguarum orientalium intelligentiam? an acrius judicium? an limpidiores fontes iis, ex quibus S. Doctor rivos deduxit? id si asseveres, te modestiæ limites transilire, teque sapere plus quam oportet sapere, orbi & urbi palam fiet; si vero S. Doctori (ut decet) in omnibus prærogativam concedis, qua fronte ejusdem Versionem ab Ecclesia approbatam, & ex fontibus, nescio quibus, emendare ac castigare conaris? Pro Coronide

1) Præf. in Dan.

Primæ Dissertationis partis abunde, ni fallor, demonstratæ, alloquor omnes quotquot in castris Voltairii, Rousseavii cæterorumque Deistarum enutriti estis: palpate quæso! cæcitatem vestram ducumque vestrorum, ac vestrum intellectum in obsequium Fidei Religionisve revelatæ captivate. Alloquor quotquot e grege Lutheri, Calvinii, aliorumque ejusdem fursuris Pseudo-Magistrorum, prodistis: iram fræstate; in Tridentinum debacchari omittite, & Ecclesiæ Romano-Catholicæ ceu unicæ sponsæ Christi obedientiam exhibete. Alloquor & vos quotquot estis, maleficos Criticos, qui Vulgatam nefarie detorquentes docetis, quæ non oportet, turpis lucri gratia: mementote quod Dominus in veteri lege m) percussit de viris Bethsaminibus, eo quod vidissent arcam Domini; cavete vobis, ne percutiat vos Dominus, eo quod Vulgatam nostram per arcam V. Test. præfiguratam, lingua & calamo arrodere haud dubitetis.

m) L. r. Reg c. 6. v. 19.

ALTERA DISSERTATIONIS meæ pars est, in qua dilucidandum venit, qua authoritate Vulgata latina emineat in reliquis, videlicet historicis, philologicis, aliisque minoribus, e quibus perniciosus error in fide, & moribus in Ecclesiam redundare nequit. Materiem inter Theologos orthodoxos, problematicè ventilabilem ac modo ventilatam præ oculis habeo; quare, ne mentem meam nimis præcipitantem immaturoque pruritu aperiam, quædam in antecessum prælibanda, atque ut indubitata præmittenda esse duxi.

- 1.) Catholici omnes una voce contendunt Vulgatam latinam tenore Decreti Tridentini authenticam & fontibus primigeniis conformem esse in rebus fidei & morum; salva tamen fide inter se digladiantur, an & qualem auctoritatem habeat in historicis, cæterisque allegatis.
- 2.) Per vocem *authentica* haud præfertur Vulgata primigeniis sive hebraicis, sive græcis fontibus, ex quibus derivata est; sed versionibus duntaxat latinis aliis, quæ hæcenus sine numero prodierant.
- 3.) Vulgata nedum est fidelior aliis versionibus, sed & simpliciter fidelis, ita ut nil contineat subdole additum, demptum, immutatum, ambigue versum ad fidei Mysteria occultanda. Hinc plus habet auctoritatis, quam græcus aut hebraicus textus, cum hic uterque multis abundet, quæ Vulgata non habet; deficiat in multis, quæ in Vulgata continentur.
- 4.) Interpretatio igitur Vulgatæ, cum judicio Ecclesiæ sit adprobata, illam certo credimus a Spiritu S. intentam; dum e contra aliæ interpretationes, si fidei non repugnant, tantum probabiliter, ex defectu scilicet definitionis Ecclesiæ a Spiritu S. intentæ dici possunt.
- 5.) Decreto Conc. Trid. neutiquam approbata esse menda & errata, quæ in Vulgatam vitio transcribentium, atque librorum, irreperant, pro explorato tenendum; ejusmodi enim menda non possunt absque injuria Catholicæ Fidei, sacra Scriptura nuncupari. His prælibatis dico Vulgatam latinam, qualis est a Conc. Trid. approbata, hoc est, emendatissime impressam, in omnibus etiam levioribus ad fidem & mores non pertinentibus, *quoad Sententiam Authenticam* esse & genuinis fontibus conformem, verisimilius videtur. Quæ argumentis id ostendam, attende.

ARGUM,

ARGUM. I. Conc. Tridentinum in suo decreto *sacros libros*, prout in veteri Vulgata editione habentur, *fontem appellat omnis & salutaris veritatis & morum disciplina* ... *Eorum testimoniis ac præsiidiis in confirmandis dogmatibus & instaurandis in Ecclesia moribus uti se profitetur* ... *Isidemque uti alios omnes in publicis Lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus, in quibus utique tractari etiam solet de levioribus, præcipit* ... Eandem Vulgatam non restricte, sed absolute *Authenticam* pronuntiat. ... *Sacros Libros, prout in illa habentur, integros cum omnibus suis partibus, quas omnes proinde vult haberi authenticas, Canonicos declarat; & ut tales suscipi jubet* ... Tandem statuit & declarat, ut *nemo illam rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat*. Hæc verba quid indignant, nisi absolutam, universalem, nullisque limitibus circumscriptam Vulgatæ Authoritatem? vim hujus argumenti demonstrat timida ac versatilis loquendi ratio eorum, qui Vulgatam in levioribus non authenticam volunt, ajunt enim in Vulgata, demptis mendis, quæ incuria aut oscitantia librariorum irrepere, jam nihil contrarium fidei, aut aliam falsitatem cubare; si corde ita sentiant, Vulgatam in omnibus etiam levioribus ad fidem & mores non pertinentibus quoad sententiam, authenticam esse admittunt, quid ni enim in falsitate cubat, si sub nomine *Sirenium* loco piscis adfirmatur animal terrestre? Ajunt a Vulgata excludi errorem perniciosum, falsitatem in ea locum habere posse, modo non sit perniciofa? Verum quousque hujus vocabuli vim porrigunt? Nanne omnia etiam leviora saltim indirecte (ut Scholæ loquuntur) ad ea quæ fidei sunt, reducuntur: E. G. quod David fuerit filius Isai &c. Nanne perniciosum satis est regulam fidei declaratam authenticam in multis etiamnum falsitatibus jacere? Accedit si Vulgata destitueretur authentia in levioribus, per quæ intelligis historica, philologica &c., foret longe majori sui parte non authentica; majorem enim vulgatæ partem historiam constituere novit omnis is, qui vulgatam oculo duntaxat salutare dignatus est. Critice! si fors id tibi in mentem haud venerit, lege sis Pentateuchum, & ingentem historiarum seriem colliges, sed cave, ne eas ex proprio tuo pruritu interpreteris, a sensu literali vulgatæ eas detorquendo contra sensum Ss. Patrum Scripturæ interpretum, iisdem sensum alienum ex textu originali, ut dicis, sed ut ego dico, ex textu spurio nulliusve fidei, perperam attingendo. Lege & libros Josue, Judicum, 4 Regum, 2 Paralipomenon 1 & 2 Esdræ, libros Tobiae, Judith, Esther, Job, ac duos libros Machabæorum. Hos si legeris tecum ibo ad libros. Novi Testamenti, historicosque ex iis oculo tuo sistam. Sed iterum dico, cave, ne historias ac miracula in iis contenta ex spiritu tuo privato, adminiculis quæsdam haud authenticis excitato, interpreteris contra sensum litteralem Vulgatæ eadem detorquendo ad sensum quendam allegoricum, &c. aut miracula JESU Christi cum Deistis ceu effectus miros mere tamen naturales ex causis physicis exponendo, & sic Divinitatis JESU Christi characteres e libro vitæ vel delendo, aut saltim corrumpendo Socinianismum triumphare facias. Consule quæso S. Augustinum m) *mibi videtur inquit exitiosissime credi, aliquot in libris sanctis haberi mendacium*. ... *admissio enim semel in tantum auctoritatis fastigium officioso aliquo mendacio, nulla illorum librorum particula remanebit, quæ non ut cuique videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad fidem incredibilis, eadem perniciosissima regula ad mentientis auctoris consilium, officiumque referatur*. Et sane arrepta semel hac licentia, illud in Scripturis S. repudiandi, quod ad fidem, religionemque non pertinere putatur, nihil erit, quod ab hæreticis non possit hoc prætextu explodi. Socinus enim E. G. ea quæ Trinitatem divinarum Personarum confirmant, ut commentitias fabulas irridebit, hæc minime ad religionem pertinere contendens; idemque eadem ratione quilibet alius sibi arrogabit. Ita argumentatur eruditissimus P. Gazaniga Ord. Præd. in Vindobonensi Universitate Ss. Theologiæ publ. Professor n) & quidem energice ita argumentatur, si onim admittis S. Scripturam auctoritate Ecclesiæ vidimatam in falsitate unius sententiæ, sive historiciæ, sive philologicæ cubare, qui me, si Arii, si Nestorii, si Eutichetis, si Macedonii, si cujuscunque Hæresiarchæ latvam assumam, de veritate sententiarum in textibus Vulgatæ nostræ, Hæresum cæteroquin jugulatoriis convinces?

m) Epist. 28.
al. 8. ad S.
Hieron.

n) Differt.
II. de fide
pag. 213.

o) L. 20.
moral. c. 32.

ARGUM. II. *Antiquus Ecclesiæ usus videtur Vulgatæ latinæ, authenticæ universalis absolutæ, nullisque limitibus circumscriptæ donum adjudicasse*. Enimvero quid Tridentinum utens his formulis: *statuit & declarat aliud insinuare voluit*, ac quod etiam ante Concilium verum semper fuerit, Vulgatam latinam (purgatam scilicet a mendis librariorum) sinceram, authenticam, & nusquam rejiciendam. Unde S. Gregorius M. o) ait: *credendum est, quidquid in ea (sc. Vulgata latina) dicitur, & oportet, ut verba illius nostra expositio subtiliter rimetur*. Omnia igitur in ea religiosissime haberi, & sacrosancta nobis esse vult insigne illud in cælis modo coruscans Ecclesiæ lumen. Id quod S. Gregorius voluit, voluere & alii Patres & Doctores sanctitate non minus, ac eruditione clarissimi, qui a S. Gregorii tempore florere. Accedit eadem quæ primis Ecclesiæ sæculis pro authentia generali editionis græcæ LXX. pugnabant rationes, sive

ab interpretum præstantia, sive ab Ecclesiæ judicio ductæ, pugnant item pro authentia generali Vulgatæ latinæ; si igitur versio græca LXX. primis Ecclesiæ sæculis in & pro Ecclesia græca, authentia generali & absoluta eminuerit, ac in omnibus perinde habita fuerit, ac textus originalis; quid ni dicendum de latina Vulgata a Tridentino nulla facta restrictione ut authentica declarata, ac unanimiter adoptata in, & pro Ecclesia latina, in qua sedes est Petri, ac vera religio, & fides mansura erat?

ARGUM. III. Congruum erat providentiæ divini Numinis omnia suaviter, ac ordinate in bonum Ecclesiæ disponentis, unam in Ecclesia Christiana designare Scripturam plene authenticam, ad quam tum fontes hodieum de corruptione suspecti, tum aliæ versiones aut oscitantia librorum, aut malitia hæreticorum mendosæ exigi, ac si opus est, corrigi valeant, ne Ecclesia in re omnium præcipua, exorta crisi, vacillet. At cuiam prærogativa illa certius competit, ac Vulgatæ latinæ? Et sane si Deus infinite providus Judæis olim uti & gentibus ad christiana sacra conversis, versionibus ex integro authenticis providerit, quid ni dicendum de Christo in & pro lege Gratia?

Hæc sunt, quæ pro Authentia Vulgatæ latinæ contra Heterodoxos, Deistas, nec non maleferiatos Criticos proponenda duxi. Ne vero pugna egressus videar, ab hoste nullo laceffitus, Te provoco Plurimum Reverende, & Eximie P. WALTERS, Heterodoxorum, Deistarum, ac maleferiatorum Criticorum causæ etiâ desperatæ Advocatus esto, Goliathum simula, ac ita ex parte Philisthæorum, exprobra acies Dei viventis pro tua, qua polles, Eruditionis æque ac sermonis Facundia.

I M P U G N A T I O.

Contra Heterodoxorum, Deistarum, ac maleferiatorum Novatorum errores corrupta hæc ætate sibi quidquid pro libitu suo cogitandi, scribendique libertate plus nimium arrogantium, strenue certasti Laureande Pater; ne imposterum contra Vulgatam nostram S. Scripturam ausu plus quam temerario insurgere audeant, eorum otii frænum injecisti eos convincendo S. nostram Vulgatam non modo in rebus Fidei & morum, sed & in omnibus etiam levioribus ad Fidem & mores non spectantibus quoad sententias ita esse authenticam, ut nemini ab eadem recedere liceat. Tam invictè id probasti, ut præsentis certaminis polemici victoriam in antecessum tibi ex animo congratuler. Hic tamen triumphus, ut tibi gloriolior orbique catholico utilior, quæ adversus dogma modo satis propugnatum a malefanis hodiernis sciolis solent conglomerari argumenta, in medium producam, non ut aliis arma subministræm (absit id a me quam longissime) sed potius ut alii per eorundem solutionem dearentur, sicque inermes se imposterum cohibeant, corrigant, majoremque nobiscum erga S. Scripturam venerationem habeant. Vis, ut Goliathum induam, ecce! præsto sum, stans in fronte Philisthæorum exprobrans agminibus Israel hodie, motiva a te pro autoritate Vulgatæ allegata penitus enervabo. Quæis momentis id evincam, attende.

Tempore Conc. Trid. innumeras admittis S. Scripturæ versiones, idem lubens fateor, sed fundate exinde quæro: vel ergo Patres in ista Synodo in Domino congregati, antequam ad suum decretum properarunt, prævie omnia ista exemplaria autographa hebraica, chaldaica, græca &c. reviderunt, & cum suis apographis latinis, germanicis, hispanicis, gallicis &c. contulerunt, vel id non fecerunt? si singula reviderint, & ad invicem compararint, utique innumera volumina ad manum habuissent; qua quæso occasione ex toto orbe christiano Tridentinum venissent? gratis interim admisso illuc fuisse per varios currus aut nuntios allata, non invenio tempus sufficiens, quo ista revisio, totque tantorumque voluminum sedula collatio fieri potuisset: prima enim Sessio contigit 13. Decembris 1545, & quarta Sessio ubi decretum conditum asseritur, habita fuit 8 Martii 1546. Primam proinde inter & quartam Sessionem vix fuit tempus trimestrale, certe insufficiens pro lectione, relectione, & accurata collatione tot tantorumque variorum Idiomatum voluminum, nisi unum vel alterum ibidem Argum fuisse probaveris, vix me convinces. Propterea Patres de facta revisione siluerunt. Si secundum membrum amplectaris, concedendo non fuisse factam revisionem; jam aut ipsos Patres facis iudices cæcos, aut tibi ipsi contradicis, asserendo consultum fuisse, ut una tanquam legitima & authentica declararetur, si una eaque sola Vulgata latina, aliæ tales non fuerunt agnitæ, ergo aut lectas admitte, aut iudicium ibi fuit cæcorum de coloribus. In exemplo res est clarior: ponamus in quopiam tribunali viginti E. G. esse copias aut transcriptiones; ex his una solum a iudice declaratur authentica aliis nequidem revisis. Quale quæso istud foret iudicium? nunquid iustissime contra talem sententiam exciperent de-

scriptores aliarum novendecim, quod suæ descriptiones nequidem revivæ, & tamen uni isti postpositæ? Inauditi fuissent aut condemnati, aut saltem implicite declarati tanquam suspecti de falsitate; unde decreti Tridentini de Vulgata præcipitantiam in ipsomet Concilio accusarunt rationes Aloysii Catanensis contra illud obmotæ, quæ tamen in medio fuere relictae. Imo contra decretum illud etiam Romæ vehementer obmurmuratum est ab Aulicis, & quidem tali energia, ut impressio decreti retardata & quæstiones ad Legatos Pontificis delatae fuerint. Et profecto admiratione dignum, quod congregatio quinque Cardinalium, 48. Episcoporum, qui parvis Diocæses præerant, iique nec magni Theologi, & maximam partem Aulici, definierint tanti momenti rem, declarando authenticam Versionem a fonte discrepantem. Sed his non attentis decisionem fuisse pro sola nostra vulgata probas ex antiquitate, qua longo tot sæculorum usu in Ecclesia invaluerat; verum si authenticam antiquitati adnectere velis, potiori jure ego antepono Versionem LXX., hanc enim Vulgata antiquiorem esse non denegabis, sciens illam contigisse a LXX. interpretibus ad id mediante magno Synedrio florente adhuc Judæorum republica selectis aliquot sæculis ante nativitatem Domini. Ipse Salvator noster Christus, ejus Apostoli & Evangelistæ eum honorem eidem detulerunt, ut quando ex veteri Testamento testimonia proferrent, non aliter ea enuntiaverint, quam juxta editionem LXX., etiam ubi maxime ab hebraico textu discrepare videbantur, scientes propemodum LXX. istos Spiritu S. inspiratos scripsisse. Ecce Versionem Vulgata priorem tempore, ergo & jure potiore. Hæc est fons jam dudum ante D. Gregorium omnibus patens; ex illo aquas limpidas hausit D. Hieronymus, alique ante & post ipsum innumeri; visne illum, ne & nos secure adeamus, nobis præcludere? certe hoc facis solam latinam defendendo pro authentica, sicque ad eam potius attendamus necesse est, quam ad LXX. numquid autographa majoris autoritatis sunt quam apographa? profecto LXX. plus vident, quam unus. Quid sit in judiciis, ubi de rei alicujus proprietate agitur, aut dominio? ut primum exhibentur documenta originalia, lis decisa est, sententia fertur in favorem ejus, pro quo dignoscuntur originalia. Miror, Laureande Pater! quod tam parvi æstimes autographa, authenticam tribuendo solis copiis. Declaratio Conc. Trid. erit tua exculatio. Repono: hoc Concilium non potuit, sic enim egisset in præjudicium autographorum præsertim præcipiendo, *ne quis Vulgatam quovis pretextu rejicere audeat vel præsumat.* Prohibitio tangit solam latinam, ergo hebraica aut græca rejici poterit, particula enim *sola* est exclusiva; ergo fontes non sunt ejusdem æstimabilitatis. Sequelam forsitan negabis? reflecte ad singularem prærogativam authenticæ concessam soli Vulgatæ, & denegatam fontibus; sic sequelam habebis legitimam. Concilium autem suum Decretum utique agnovit Vulgatam concordare cum suis fontibus. Igitur Authentia ab iis petenda, igitur illi magis authentici, nam propter quod unumquodque est tale, illud magis est tale, ubi utrumque ejusdem denominationis est capax. Ni capacitatem pro autographis admisero, Ecclesiæ orientales utentes versione græca, syriaca vel æthiopica; verum Dei verbum non haberent; imo quod pejus & apertissime est contra providam gubernationem Christi, universa Ecclesia authentica Scriptura caruisset per tot sæcula, quot ab ipsius origine fluxissent usque ad Concilium Tridentinum, ubi primitus fuit declarata authentica. Hæc si fateri nolis, rationem exspecto, quare sancti Ecclesiæ Patres Augustinus, & Hieronymus, ac alii passim ad hebraicos, græcosque Scripturæ fontes ceu primævos textus recurrendum esse doceant, quoties latinæ Versiones corruptæ videntur, aut obscuræ. Puriores igitur sunt isti fontes: exinde tutius bibimus; quod ut fiat frequentius, quam alias, ante aliquot annos reffloruerunt linguæ orientales, dum jam a Professoribus sedulo traduntur, & a Discipulis laudabiliter addiscuntur. Vide sis notiones generales hermeneuticas S. Veteris Testamenti R. P. Thadæi a S. Adamo, queis visis, quid de fontibus judicandum sit, agnosces. Tertio loco authenticam Vulgatæ probare conaris ex eximiis dotibus si non Authoris, saltem Restitutoris Vulgatæ D. scilicet Hieronymi linguarum orientalium accurata notitia ac in vertendo fidelitate, ob insignem vitæ ejusdem sanctitatem commendatissimi. Ultimum reverenter admitto, quoad vixero, Hieronymum venerabor ut Sanctum. Sed sit hoc, suntne propterea alii apographi Idiotæ, aut de fidelitate suspecti? Cave, ne sis temerarius. Interim, an tanta S. Hieronymi notitia ac fidelitas fuerit (meum tamen iudicium ad tempus suspendo usque dum aliter edoctus fuerim) ut formalem infidelitatem haud contraxerit, crisis est, de materiali mihi videtur certo suspectus. Suspicionem hanc multis fecit, quod vertendo sæpius reddiderit sensum & hebraicæ veritati & ipsis sacris Litteris repugnantem, & in nominandis animalibus, arboribus, plantis & herbis erraverit. Hieronymi versio præcipit, ut nullus vir sceminam ducat, nisi de tribu & familia sua. Aperte id est contra Scripturam originalem, Moyse enim duxit alienigenam, Aaron in uxorem duxit Elisabeth de tribu Judæ, David pro sua Conjuge habuit filiam Saulis de tribu Benjamin. Hieronymi Versio b) habet: *igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrhham sulphur*

b) I. Gen. c.19. v.24.

phur & ignem a Domino de Cælo. V. 26. cit. Cap. respiciensque uxor ejus post se versa est in statum salis. At inspicere textum originale, & leges sensum primi versus sic sonantem: Ein Donnerwetter schlug in Sodom, und Gomorra ein, und zündete an mehreren Orten. Secundi vero versus sensus erit: Loths Frau blieb zurück, und sah sich eine Weile um; wurde aber von dem Feuer ergriffen, und lag nachgehends da, von harzigem Dampf angelassen, und erstarrte, wie ein steinernes Bild. En! quam sancte Ecclesia sequens versionem Hieronymi ad nostra usque tempora decepta fuerit in utroque miraculum pie credens, cum tamen utrumque ex causis physicis facile explicari queat. Vide sis *Schriptsätze aus dem Grundtexte des ersten Mosaischen Buches, mit Anmerkung über etliche Ausdrücke im XIX. Kap.; unter dem Vorhabe des P. Thaddæus vom h. Adam 2c. vide sis V. 1. Gen. 3. — V. 24. Gen. 5. — V. 17. Gen. 6. — V. 25. Gen. 32 &c. haud concordare textui originali.* Cave autem, ne expositiones citatorum versuum ex textu originali orthodoxe non minus, ac erudite depromptas, cum P. Hermann Goldhagen cavilleris, easque ceu scandalosas a D. Michaelis viro sublestæ Fidei instillatas carpas, te enim cachinnis exponet author etli anonimus apologetice, ac docte scribens sub titulo: *Katholische Betrachtung eines kölnischen Theologen über die Schriptsätze des P. Thaddæus vom h. Adam.* Ad ruborem usque quoque convinceris ab alio authore sub titulo: *Zweite katholische Betrachtung eines Mainzisch - Trierischen Rechtsgelehrten, und hochfürstl. Hohenthol - Bardensteinischen Hofraths, J. E. . . .* Lege sis Pag. 20. corollaria, quæ fatus author legitima ratiocinatione deducit ex Pauli Jolephi a Rieger Vindebonæ Juris Ecclesiastici Professoris P. O. Dissert. Canon. jurid. de sacra Script. V. & N. Test. 1758 edita. Ex his colliges 1.) Conc. Trid. nos certos reddere voluisse in iis præsertim, *quæ ad Fidem & mores pertinent, nullos in vulgata interpretum errores esse.* 2.) *Nihil hinc præjudicari Authenticitati fontium Hebræorum Græcorumque, ex qua utique etiam Vulgatæ Versionis latinæ Authenticitas consistit.* 3, in iis, *quæ Fidem & mores spectant minus tute fontibus illis fidem haberi, siquando a Vulgata dissentiant, atque eo in casu eos ex hac corrigendos esse.* Limites Authenticitati Vulgatæ hic fixos perpende. Et dato, quod singula enodaveris, male tamen infers Vulgatæ nostræ convenire notam Authenticitæ, quia vertens fuit S. Hieronymus; sequela mihi non arridet, quia scio Hieronymum in vertendis S. Scripturis non fuisse infallibilem. Eum speciali Dei auxilio fuisse adjutum, gratis a pictoribus, quibus multa licent, ostenditur. A S. P. Augustino c) non agnoscitur, eumque in vertendo libro Job errorem aliquem commisisse evidenter probat.

c) Epist. 10. ad Hieron.

Ex his Laureande Pater! secundæ tuæ Dissertationis pars suapte ruit; nimium probasti, consequenter nihil, scio Vulgatam in multis esse corruptam, non meris mendis levioribus ex librorum incuria aut oscitantia inspersis; has enim prudens Lector ex se emendare valet, & corrigere, quid igitur a Ss. Patribus suadetur recursus ad autographa? Frustra multiplicantur entia sine necessitate, frustra fit per plura & ardua, quæ statim saltem omnibus non sunt ad manum quod potest fieri per pauciora & facilia omnibus S. Scripturam legentibus communia. Dicendo eam etiam in levioribus suis fontibus esse conformem, plus alleris, quam Patres Tridentini intenderunt. Te fundas in verbis prohibitoriis: *ne quis Vulgatam quovis prætextu rejicere audeat.* Ligat prohibitio, quando agitur de rebus ad fidem aut mores pertinentibus, minime vero in aliis huc non spectantibus. Objectum enim & scopus unice fuit, ut haberemus certam aliquam Regulam pro definiendis fidei dogmatibus reformandisque moribus, voluitque S. Synodus tantum perstringere Protestantes, qui integros libros e Canone expunxerunt, & aliquos, nonnisi demptis aliquot partibus ut divinos recipiebant v. g. Libros Esther, Danielis &c. Hinc Andreas Vega, qui ipsemet Tridentino interfuit d) ait: *eatenus voluit eam authenticam haberi, ut certum omnibus esset, nullo eam fedatam errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide & moribus colligi posset. atque adeo adjecit: ne quis &c. & addit: quod Cardinalis S. Crucis, qui illi Sessioni præfuit pluries sibi testatus fuerit: nihil amplius Patres voluisse firmare.* Tempera proinde indiscretum tuum zelum, nimium enim simbriam extendis, præter Concilii mentem exaggerando Vulgatæ tuæ latinæ Authenticitatem; non sis ita rigidus, viam mediam hodieum a Catholicis sat tritam elige, & tutius ibis, saltem contra Synodum non impinges. Redeamus ad eam: ipsissima ejus formalia sunt: *decernit & statuit, ut post hoc sacra Scriptura, potissimum vero hæc ipsa vetus & vulgata editio quam emendatissime imprimatur.* Igitur mendas agnoscit saltem leviores; ideo ut debite purgaretur, jussu Romanorum Pontificum laboratum est a viris doctissimis; amabo, ad quid istud, si errores fuissent solius typi? ejusmodi enim errata a quovis mediocriter docto facillime inveniuntur, & emendantur. Itaque Anno Christi 1590 jussu Sixti nova & castigatior editio Romæ prodit. Neque hæc satis emendata. Biennio post nempe 1592 ipse Clemens VIII. novam editionem aggressus est, in qua plurimos errores, qui in Sixtina manserant, correxit. Neque tantum (ut viam effugiendi præcludam) qui typographi incuria irrep-

d) L. 1. de just. c. 9.

irrepperant, sed etiam multa de industria mutata & correcta invenimus, quæ a Thoma Jamessio bibliothecario in singulari libro de earum editionum differentiis conscripta ad duo millia recensentur, quæ Clemens VIII. ex Sixtina editione, sua autoritate sustulit, & secundum textus originarios reformavit. Quamvis in ista Clementina a Correctoribus Romanis maxima fuerit impensa diligentia, nolo tamen idcirco asserere eam editionem numeris omnibus ita esse absolutam, ut nihil melius, clarius, aut distinctius dari queat. Idcirco author præfationis in ista Biblia aperte loquitur: *in hac sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt, quia sic faciendum esse ad offensionem populorum vitandam*. S. Hieronymus suo tempore non semel monuit. Ad quid ista monitio? nulla populorum offensio fuisset timenda, si ista mutanda fuerint mera errata Typographorum; illa certo non fuissent immutata relicta. Ex Reverentia fileo, quod Franciscus Lucas Brugensis vir utique doctissimus & modestissimus 4000 loca ostenderit, quæ in Bibliis Clementis VIII. errata. Denique jussu Urbani VIII. Anno Christi 1631 tertia ad lucem venit Vulgatæ editio facta in levioribus aliqua emendatione. Atque hæc deinceps initar normæ fuit, a qua nulli typographorum licuit discedere. Nunc ad rem: si necessum sit in Ecclesia christiana unam esse Scripturam plane authenticam, juxta quam aliæ editiones de corruptione suspectæ possent corrigi, quænam igitur pro tali a Tridentino fuit declarata? vel illa quæ hodie existit, & jussu aut Sixti V. aut Clementis VIII. aut Urbani VIII., vel illa quæ tempore Concilii modo existebat? non Sixti V., neque Clementis VIII., neque etiam Urbani VIII.; tres enim istæ tunc nondum erant, nec proinde tunc de iis judicium formari potuit, & Patres Tridentini scire nequiverunt, quales versiones istæ futuræ, an corruptæ, an emendatæ, neque pro illarum authentia se vades dare poterant aut fidejussores. Multo minus illa, quæ tempore Concilii erat impressa; illam enim omnes plurimis erroribus inquinatam sciverunt. Majori proinde cum fundamento ultimam nempe Urbani VIII. pro authentica habuero, quam tres primas, nam quo pluries & diligentius aliquid est correctum, eo magis censetur authenticum, suoque originali conforme, juxta quod facta scitur correctio. De correctione ter facta nullus dubitat, de diligentia in emendando adhibita, sat moraliter certi sumus, quis enim suspicabitur Correctores a Sede Apostolica deputatos non attendisse ad Decretum supra relatam, ut quam diligentissime imprimatur. Quomodo hic effugas non video, januam forsitan non invenies, rimam quære per me licet, & hanc nimis angustam experieris; præsertim si velis attendere ad tuæ Vulgatæ stilum in multis impositum, pedestrem & plane barbarum, reflexerisque ad plurima valde ibidem obscura, absona, jocosa, & ridicula. Præterea singula, unicum solummodo lege librum Canticorum. Præ reliquis ibidem e) insulsam reperies adjurationem: *adjuro vos filie Jerusalem per capreas, cervosque camporum, ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa veniat*. Quis credet ejusmodi esse verbum Dei, aut similia a Spiritu S. Scriptoribus sacris fuisse dictata? loquens ne loquendo mentiat, debet proferre singula, sicut habet in sua mente, aut uti enuntianda cognoscit. Deus autem omniscius & infinite perfectus, omnia quæ ab æterno ut aliquando à se nobis proferenda in divina sua mente habuit illa fuerunt clara, evidentia, sincera, suæ Sanctitati ac immensæ tremendæque Majestati congrua. Magister quo magis scientificus, eo magis ad Discipulorum captum loquitur; quis ergo aliter præsumere auderet de supremo Numine omnium scientiarum origine? nisi verba S. Scripturæ in nostra Vulgata cum ejusmodi loquente concordent, vix aliquis illam habeat pro authentico Verbo Dei. Crediderint id olim aliqui rudes, & simplices: hocce tamen sæculo magis polito & illuminato negabunt plurimi, usque dum ipsis plenior credibilitatem, proponendo motiva magis convincentia quis fecerit. Interim singulis istis non obstantibus demus Decretum toties relatam esse partum Tridentini; sit hoc, quid inde sequitur? jam vetustate evanuit, & est obsoletum; uti idem infortunium obvenit Decreto subsequenti: ut nulli impostero liceat imprimere vel imprimi facere quosvis libros de rebus sacris sine nomine Autoris. Quot ejusmodi libellis anonimis Christianus orbis hodieum sit obrutus, scimus omnes; & experimur quotidie. Si igitur hoc non amplius attendatur, quare alterius vigorem urges & observantiam? ergo vel utrumque, vel neutrum admittendum videtur.

e) c. 3. v. 5.

Ecce Laureande Pater! hæc judico præcipua Novatorum contra Authentiam sacrae Scripturæ argumenta, quæ pro singulari tua eruditione ac facundia a Te elidenda sunt; quod si egeris, completa te manebit victoria. Et sic obstruendo ora loquentium iniqua commune Ecclesiæ bonum non parum promovisti. Antequam tamen Lauream Doctoralem tibi adgratuler, mihi promittas velim, quod totus quantus Linguis Orientalibus vacare velis, cum a me abunde demonstratum sit, neminem absque notitia Linguarum Orientalium Scripturam intelligere posse, imo absque hac notitia nullum dogma Theologicum ex Scriptura probari posse demonstrant alii. Quare cum nondum Abraham vidisti, quinquaginta enim annos

annos necdum habes, cura, ut prius videas Moysen, intelligo, ut scias legere & interpretari Pentateuchum in Lingua hebraica, chaldaica & græca. Ego sexagenarius ob debilitatem oculorum dignoscere nequeo hosce characteres, etsi in subsidium adhibeantur perspicilla sive convexa, sive concava. Te quoque moneo, ne te affocias Theologis etsi primæ classis, nil tamen nisi tricas Scholasticas somniantibus, qui in hoc ultimo quadrante sæculi XVIII. insurgebant, Fideles scilicet in Christo defuncti P. Sasserath interpretes novum Christi-fidelibus dogma elata voce obtrudere volentes. Specimen aliud eximium studii Theologici reformati, etsi more Majorum promovearis, a te expecto. Utrumque te facturum sciens Lauream Doctoralem ex corde tibi aggratulor.

R E S P O N S I O.

Causam Novatorum etsi pessimam optime tamen propugnasti, Pater Eximie! Advocatum Diaboli hodie simulasti clarissimum, Goliathum agminibus Israel insultantem induisti lorica. Ne tamen Novatorum petulantia in oris ac eruditionis tuæ facundia glorietur in vanum, atque ante sui erroris victoriam canat triumphum, ea quæ pro vindictis produxisti momenta, ad Limam revocare permitte. In nomine igitur Domini exercituum ad te venio non cum gladio, hasta & clypeo, quia non in gladio nec in hasta salvat Dominus, a) neque lorica indutus, sed sola cœlestium eloquiorum armatura munitus singula, queis exprobraſti acies Dei viventis, enervabo. Queis momentis id evincam paulisper attende. Triplici argumentorum funiculo, quem in prima Dissertationis parte texueram, tricuspitem opponis gladium. Sed confido, nodus est gordius, quem nunquam solves.

a) I. Reg.
C. 17. v.
47.

§. I. Tempore Conc. Trid. innumeras extitisse S. Scripturæ Versiones lubens lateris, sed capere haud potes, quo jure Tridentinum solam Vulgatam ad sublime Authenticiæ fastigium elevare potuerit cæteris omnibus versionibus pro hac prærogativa æquo jure certantibus evidenter præjudicando; id enim fieri haud poterat, nisi ais innumera volumina videlicet omnia autographa, singula apographa per orbem christianum dispersa, adminiculis curruum aut nuntiorum Tridentum iuerint allata, singula apographa cum autographis collata, ac detecta concordantia folius Vulgatæ latinæ cum autographis decretum de authenticiæ folius Vulgatæ conceptum ac publicatum fuerit; id vero nec factum fuisse imo nec fieri potuisse, ex rationibus allegatis evincere putas. Verum huic argumento in longum etsi a te protracto nullam inesse vim, ipsemet fateberis, si dicam Vulgatam latinam tot Sæculorum usu probatam, autographis (quæ utpote non amplius extantia Tridentum afferri non poterant) conformem a Patribus Tridentinis declaratam fuisse, quin necellum fuerit cæteras omnes versiones vel ab hæreticis, vel ab aliis queiscunque Authoribus compilatas revidere, ac examinare; *satis hoc fuisse testatur Pallavicinus a) ad obstruenda Hæreticorum ora, blaterantium, doctrinam Catholicorum legitimam esse non posse, cum libri, quibus ceu fundamentis innitebantur, adulterinis versionibus conflarentur.* Id quod subnectis exemplum de Copia in Tribunali politico vidimata in conspectu novendecim copiarum, est potius contra quam pro te: ponamus certam familiam per plura sæcula in tranquilla bonorum possessione vixisse; pro possessionis titulo allegat testamentum, cujus licet non autographum, bene tamen apographum singulis authenticiæ characteribus insignitum habet; insurgunt novissime novendecim piscatores jus ad illa bona sibi arrogantes, copias testamenti, ut jactant, authenticas, quas tamen Judex vel a tergo, vel in fronte legit confictas & novas esse, producentes; anne Judex injulte & cæco modo procederet Primam testamenti copiam singulis notis characteristicis constantem vidimando, cæteris vero copiis aut in fronte suspectis, aut in tergo stigmatizatis nequidem revisis ulteriusque discussis? applica. Ex quo fluit eximie Pater, quod nimis præcipitanter Tridentinum præcipitantiæ incusaveris ob rationes F. Aloysii Catanensis in Concilio contra decretum conceptum obmotas, quas tamen in medio relictas fuisse asseris. Imo ais contra decretum illud etiam Romæ vehementer obmurmuratum esse ab Aulicis, & quidem tali energia, ut impressio decreti retardata, & quæstiones ad Legatos Pontificis delatæ fuerint. Et sat mirari nequis, quod congregatio quinque Cardinalium, 48 Episcoporum, qui parvis Diœcelibus præerant, iique nec magni Theologi, & maximam partem Aulici definierint tanti momenti rem, declarando authenticiam versionem a fonte discrepantem. Verum Eximie Pater! hæc non tua, sed Suaviana Argumentatio est, quæ gigantis quidem speciem refert, sed ex eo gigantum genere, qui nubium concursu conflati, vivida solis luce diffantur. Singula paucis perstringam: Conc. Trid. oppositas F. Aloysii Catanensis rationes utpote leviores, insuper habuit, easque a Paulo Sarpio exaggeratas copiose relutavit Pallavicinus. b) Contra idem Decretum Romæ vehementer obmurmuratum esse ab aulicis ais & ego admitto, verum id ortum

a) Hist.
Concil.
Trid. L.
6. C. 15.

b) Hist.
Concil.
Trid. L.
6. C. 17.

fuisse ex præjudicatis eorundem opinionibus, præcipiti consilio, & rerum in Concilio gestarum inconsiderantia, eventus docuit. Ut primum enim litteris Cervini Cardinalis ad Massæum datis 24. Aprilis, & Legatorum ad Farnesium datis 26. Aprilis, informati fuerunt de cautela, a Patribus prope ad scrupulos adhibita, aliisque in Concilio gestis, obmurmuratio eorum finem habuit, imo apud plurimos in laudem & commendationem versa est. Mirari sat nequis rem tanti momenti a quinque duntaxat Cardinalibus, 48. parvis Episcopis, iisque nec magnis Theologis & maximam partem aulicis definitam esse. Mirarer & ego si verum foret, sed scias te a Paulo Sarpio multis mendaciis circumventum esse. Nam falsum 1.) est, Episcopos parvis omnes Ecclesiis præfuisse, nec oppido habiles; flos enim fuerant Italiæ, Siciliæ, Sardinia, Gallia, Hispania, Dalmatiæ, item Græciæ, Sueciæ, Scotiæ; Episcopi Germaniæ Ratisbonensibus comitiis impediti corpore quidem aberant, sed sua sensa litteris deferebant. Cardinales magna litteratura etiam in linguis græca & hebraica præsertim Cervinus, clarissimi erant. 2.) His accessere præstantissimi Europæ Theologi, doctissimi ex ipsa confessione Sarpio Generales Ordinum & Abbates, qui superioribus juncti quam illustrem reddidere Congregationem, quam spectabilem etiam numero, & præ variis prioris ævi Conciliis eminentem.

§ II. Argumentum de Authentia Vulgatæ ex antiquitate, qua longe tot sæculorum usu in Ecclesia invaluerat, desumptum explodere conaris, dum reponis: si authentia antiquitati adnectenda veniat, potiori jure ego nedum versionem hebraicam, verum & versionem LXX. græcam jure merito Vulgatæ antepono, hanc enim Vulgata antiquiorem esse nemo denegabit, hanc ante nativitatem Domini a Spiritu S. dictatam, a Christo, ejusque Apostolis & Evangelistis in honore habitam, a S. Hieronymo in vertendo adhibitam & a Ss. Patribus, Conciliis citatam esse ad tempora usque Concilii Tridentini, imo post tempora Conc. Trid. a S. Scripturæ Professoribus in explanatione Vulgatæ ceu normam dignoscendi sensum litteralem dissipandi tenebras, ac affundendi lucem indies usurpari nemo eruditorum inficias ibit. Versionem proin LXX. utpote tempore priorem, jure & potiore fontem, jam dudum ante D. Gregorium omnibus patentem, limpidasque aquas propinquantem venditas. Verum Eximie Pater! fontem nedum hebraicum sed & græcum, quem Christus ejusque Apostoli Concilia & Ss. Patres in veneratione habuere ceu genuinum aquas limpidas propinquantem deprædicarunt, eundem & ego veneror & deprædico. At, ubinam, fontem hebraicum tum græcum a Christo, ejusque Discipulis in honore habitum, a Ss. Patribus ac Conciliis deprædicatum, nostris temporibus salit? An forsitan, Eximie Pater! in horto tuo? Ecce; cum gaudio te proxime accedam, & ad satietatem usque tecum bibam. An forte in Bethlehem juxta portam? molestias itineris haud timeo, illuc me conferam, ut cum Davide de Cisterna ista potum hauriam. Verum ipsemet mihi dissuadebis, ne ad istud me iter accingam, probe sciens Cisternam istam modo exsiccata esse. Quid igitur consilii? sitio, & quis mihi dat potum aquæ de fonte isto? en præsentibus sunt viri fortes, qui irruerunt castra Philistinorum, & hauserunt aquam limpidam, & attulerunt ad me; præsentibus sunt Patres Tridentini, qui in Vulgata nostra latina fontem homogeneum, quem Christus cum Apostolis, Concilia cum Ss. Patribus collaudarunt, mihi designavere. Et sane, nunquid tibi satis perspectum tum ex Ss. Patribus, tum ex ipsismet haud paucis modernis S. Scripturæ Professoribus Catholicis fontem nedum hebraicum ex industria & Hebræorum malitia adulteratum, sed & fontem græcum in quacunque etiam editione salientem non tamen amplius limpidum ac purum fluere. Dato etiam (quod tamen difficillime fiet) aquas ex fontibus deprædicatis a sæcibus depurare, ac filtro artificioso ad speciem saltem puras reddere noveris, minime tamen fontes modernos hebraicos, chaldaicos, græcosque ceu regulam fidei dogmaticam orbi litterato venditare audes; definitionem enim Ecclesiæ, quam nos de Vulgata latina habemus, tu tantisper de hebraicis & græcis exspecta. Ex his colliges, quod in vanum miratus fueris me parvi æstimare autographum, authentiam tribuendo solis copiis, optime enim novi majorem auctoritatem esse originalis, quam prototypi, sed videre anhele autographum seu originale hebraicum & græcum. Neque in declaratione a Concilio Trid. facta asylum duntaxat quæro; falsum supponis: supponis enim Tridentinum in præjudicium autographorum præcepisse: *ne quis Vulgatam quovis prætextu rejicere audeat & præsumat*. Prohibitio hæc, ais, tangit solam Vulgatam latinam, ergo fontes sive hebraici, sive græci non sunt ejusdem æstimabilitatis. Erras, mens enim Tridentini neutiquam fuit Vulgatam fontibus primigeniis præferre, sed pro communi Ecclesiæ bono hanc solam ex omnibus Versionibus latinis, quæ tunc circumferebantur, authenticam declarare. Vide cum Andrea Vega Salmeron, qui Tridentino interfuit. Neque dicas Ecclesias orientales caruisse ac etiamnum carere authentica Scriptura, habent enim Vulgatam; neque urgeas Ecclesiam græcam soli textui græco ceu regulæ authenticæ inhærere, id enim

de

de Græcis schismaticis lubens admittere possum; neque mirum est, hanc penes ipsos authenticam requiri, apud quos fides ipsa defecit. Socordiae suæ aut potius justo Dei iudicio schismatici adscribant, quod puris codicibus non gaudeant; ex quo & fuit ad divinæ Providentiæ œconomiam non pertinuisse impedire, ne fontes hebraici aut lapsu temporis aut Judæorum malitia corrumpere; gentem enim hebræam terribili severitatis exemplo repudiaverat Dominus, quid mirum, si Hebræorum codicem, ex quo, cum puritate & authenticâ præstaret, Christum agnoscere noluerunt, peculiari deinceps cura destituit? & hoc videtur Deus prædixisse Isaïæ b) *auferam sepem ejus, & erit in direptionem; diruam maceriam ejus: & erit in conculcationem &c.* Et quid si gratis tibi concedam codicem hebraicum primis Ecclesiæ sæculis non ita Judæorum malitia corruptum fuisse ac tempore Conc. Trid. corruptus extabat, an etiamnum illum tanquam genuinum ventilare audes? Cave, ne dicas; quod si hæretici Scripturam depravare ausi sunt, quid non auctores fuisse dicemus Judæos, inquit recte Salmeron c) *qui Christum aperto odio prosequuntur, & ut Hieronymus testis est, in suis quotidianis precibus maledicta & convicia Christo ingerunt, & pro abolitione regni ejus Deum deprecantur.* Rationem a me expectas, quare Ss. Patres alique Scripturæ interpretes ad hebraicos græcosque fontes ceu primævos textus recurrendum esse doceant, si fati fontes characterē authenticæ haud polleant. Ratio in promptu est: id fieri potest 1.) si in nostris codicibus est error librariorum. 2.) Si latini codices variant. 3.) Si verba aut sententia in latina sunt ambigua aut obscura. 4.) Si ex fontibus vis, energia & proprietates vocabulorum intelligi melius potest. Vid. Bellarminus d) *quæ addo necessum quoque esse fontes adire, quando disputatio habenda est cum heterodoxis, qui Vulgatam nostram rejiciunt, aut etiam cum orthodoxis nimis judaizantibus, qui textu hebraico & græco in suis ex suo genio factis expositionibus se defendere conantur.* His auditis ex te, sciscitor Pater Eximie! utrum adhuc desideres ad fontes aquarum, quos tibi Hebræus aut Græcus offert? nauseam ex vultu tuo modo lego. — His tamen non obstantibus linguarum orientalium notitia ob rationes ex Bellarmino & a me supra inlinuatas apprime utilis est, & sapientissime in hunc finem dictarum linguarum Professores deputantur.

b) C. 5.
Y. 5. 6.

c) Proleg.
IV.

d) Tom. I.
controv.
L. II. c. XI.

§. III. Tertium Argumentum, quo authenticam Vulgatæ ex dotibus D. Hieronymi si non authoris, saltem restitutoris ejusdem clarissimis persuadere conabar a Te Pater Eximie! non parum suggillatum audivi, in S. Doctore accuratam linguarum orientalium notitiam admiraris; insignem vitæ ejusdem sanctitatem veneraris; at in vertendo fidelitatem nescio qua fronte inficiari audes, formalem infidelitatem in eo suspicaris, materialem ut certam de eo asseveras. Verum haud video, quæ insignis vitæ sanctitas conciliari queat cum infidelitate, quæ *pars fidelis cum infideli, quæ conventio Christi ad Belial? quæ societas luci ad tenebras.* Quæ *participatio justitiæ cum iniquitate?* e) Sane te hic pessime hallucinatum esse toti orbi christiano palam fecisti, ais quidem S. Hieronymum vertendo sæpius reddidisse sensum & hebraicæ veritati, & ipsis S. Litteris repugnantem; sed quomodo id probas? An ex eo, quod in nominandis animalibus, arboribus, plantis & herbis dicas illum errasse? quod an verum sit, consule Melchiorum Canum f) at dato, an ideo infidelitatis reus? Cave, ne temetipsum infidelibus associes probe sciens te in Zoologia, ac Botanica haud multum verfatum esse. Achillem adducis invicte Hieronymum infidelitatis convincentem. Hieronymi versio, ais, præcipit, *ut nullus vir feminam ducat, nisi de tribu & familia sua,* aperte id repugnare Scripturæ originali evincunt, ut dicis, exempla, a te citata, ac in S. Litteris signata. Verum, Exime Pater! hujus Achillis caput jam dudum a Doctore Angelico D. Thoma abscissum esse ipsemet nosti. vid. D. Thomam. g) *Lex non statuit (verba illius sunt) quod mulieres succederent in bonis paternis, nisi ex defectu filiorum masculorum, tunc autem necessarium erat, ut successio mulieribus concederetur in consolationem Patris, cui grave fuisset, si ejus hæreditas omnino ad extraneos transfret. Adhibuit tamen circa hoc lex cautelam debitam, præcipiens ut mulieres succedentes in hæreditate paterna nuberent suæ tribus hominibus ad hoc, quod sortes tribuum non confunderentur, ut habetur Num. ult.* En Achillem prostratum; dum me provocas, Eximie Pater! ad librum 1. Gen., variosque ex eo extrahis vericulos in Vulgata latina contentos, quosque textui originali haud conformes esse dicis; materiam nimis vastam sistis conspectui meo, quam, ne limites temporis ac spatii mihi præfixi transgrediar, obiter tantum perstringam. Prævie tamen quædam monenda duxi: 1.) mens mea non est, nec erit, Eximie Pater! cavillari *Positiones Scripturificas ex textu originali primi Mosaici Libri cum notis &c.* a te citatas, ac proin hocce tuum argumentum secundæ Dissertationis parti adnectendum est, in qua nonnullos orthodoxos Theologos & Scripturistas mihi adversari scio. 2.) Mens mea nec est, inter nos instaurare dissidium, Fratres enim sumus, sed merum exercitium, idque veritatis enucleandæ gratia; quare si forsitan lingua aut calamus tibi in uno vel altero verbo

e) 2. Cor.
c. 6. v. 14.
& 15.

f) L. 2. de
loc. theol.

g) 1. 2. q.
102. a. 2.
ad 2.

nimis

nimis aspera videantur, noli credere; anima enim mea conglutinata est animæ tuæ. Ad rem igitur.

Quod si Expositiones citatorum versiculorum Geneseos Canonice sint, lubens fateor me Authoritatem Vulgatæ per excessum deprædicasse; at Eximie Pater! ex quo probas illas canonicas esse? ex textu originali depromptæ sunt, ais, sed quæro an ex autographo? an ex apographo? non ex autographo, id enim non amplius extare optime scies, ergo ex apographo. At cum venia, iterum ex te Sciicitor, an documenta adferre possis, ex quæis hujus apographi authenticitatem evincas? si documentis authenticis careas, authenticitatem tuæ apographi his solis ceu fulcris innitendam orbi saltem litterato noli amplius vendere, ne mercium spuriarum venditor detegaris. Igitur authenticitatis documenta ceu veritatis sigilla adferri debent; & quænam adfers? hic hæres, hic obmutescis Antagonista Eximie! intem aperi os tuum, revela secretum, detege fontem aquas vitæ salientem, ut ad eum properemus in gaudio Salvatoris aquas haurientes. Conjecturare mihi permitte, & si tetigero, veritatem edisserere, suntne forsitan fontes, qui tempore Christi ejusque Discipulorum sahebant? at illos nec in horto, nec in domo tua reperiri supra audisti. Annon igitur sunt fontes a nobis deprædicati, qui salebant tempore D. Hieronymi, & ex quæis S. Doctor rivum suum scilicet Vulgatam, deduxit? at illos modo tempore Concilii Tridentini vel exliccatos, vel saltem turbidos fuisse pariter intellexisti, ac proin defacto vel non extare, vel magis adhuc turbidos esse sequitur; nisi eos nostris temporibus filtratos & ad pristinam suam limpiditatem reductos esse demonstrares. At quo Authore id factum esse ostendes? & quo in codice fontes illos filtratos asservari evincas? an forsitan in codice Werthemienfi, ex quo expositiones C. 19. v. 24. & 26. L. 1. Gen. exhaustæ sunt? at istum nedum Catholicis, sed & haud paucis protestantibus subleatæ omnino fidei esse abunde constat. At illos præjudiciis abreptos forsitan dices? id an verum sit, indagemus; edic ergo quis Pontifex canonizavit Versionem Werthemiensem? indubie provocabis ad D. Michaelis Göttingæ Scripturæ Professore? at an D. Michaelis Catalogo Pontificum post mortem inferendus veniat, valde dubito; in vita enim non meruit, ut satis testantur opera ejus in S. Scripturam edita, quidquod novissime in explicatione sepulturæ & resurrectionis Christi Halæ 1785. fat superque insinuavit se in historicis libris, locisque V. & N. Testamenti nullam agnoscere Divinam Inspirationem; quo principio triumphante Socinianismum triumphaturum esse supra ostendi quæ relegas velim. Crede igitur Vulgatæ nostræ ab œcumenico Concilio Tridentino authentia decisiva donatæ. His addo; si Vulgatam in historiis allegatis de Sodomâ, & Gomorrhâ, de uxore Loth, de Diluvio &c. naturaliter (aus den Natur Kräften) explicare & ad rationes decempedam metiri audeas; quæso! quodnam miraculum in tabulis V. & N. Testamenti consignatum eadem decempeda haud metietur Deista? Spinoza h) singula a Moyse patrata miracula naturæ vires minime excedere allerit. Miraculum trajectionis maris rubri, quod omnium maximum indubie videtur, comparat cum transitu maris Pamphiliæ ab exercitu Macedonum Duce Alexandro, atque ex hoc secundo naturaliter dilucidat primum; rivulis Spinozæ postea Hobbæsius hortulos suos irrigare cœpit, post Hobbæsium Voltairius, Rouffoavius, aliique spiritus, ut vocari volunt, sortes. Et cave proin, ne similibus rivis sive a Spinoza, sive ab Hobbæso sive a D. Michaelis sive a quocunque alio tibi etiam gratis oblati hortos tuos irriges. Si vero principia a Spinoza aliisque tibi infillata adeo blandientia ac gustui moderni illuminati sæculi unice accommodata videantur, ut desistere nolis, sed majorum ittorum vestigiis insistendo, fere singula etli prodigiosa, rationis tuæ trutinâ librare velis, prævie a te exigo, ut quorundam phœnomenorum naturalium, quorum ego necdum claram notitiam habeo, causam physicam exponas E. G. ipsius æstus marini, Magnetismi &c., & quia indubie signa quæ fecere Moyse & Aaron in Ægypto virgas in colubros mutando, pulverem terræ in Cinniphes vertendo &c. per naturæ vires explicabis, ea æquiparando sigis similibus quæ fecere magi in Ægypto, prævie mihi exponas velim, qualiter minimum animalculum naturaliter producatur; quæis expositis te Historias Miracula continentes exspecto ut exponas. Verum cave E. P., ne sapias plus quam oportet sapere, ea quæ S. Patres ex Vulgata nostra ceu prodigia ex legibus naturæ phisicis non derivarunt, nec tu deriva, ea quæ tanquam Mysteria pie crediderunt, tu noli scrutari, ad quid enim arcana Dei penetrare conaris, cum arcana Principum hujus sæculi penetrare nescias? Ex his Vulgatam authoritate Ecclesiæ authenticatam quæiscunque Versionibus hebraicis, chaldaicis & græcis defacto extantibus præferendam esse satis intellexisti; ac proin textum originale, ex quo tuas adornasti expositiones, ex Vulgata emendare labora; emendatus publicam lucem aspiciat sub hoc titulo: *Textus originalis perfidia Hebræorum, ac malitia Heterodoxorum depravatus; ex Vulgata, Authoritate Ecclesiæ canonizata emendatus.* En E. P., Spartam tibi gloriosam, & Ecclesiæ apprime utilem! ad quam si te accingas,

b) Tract.
Theol.
polem.
c. 6.

cingas, ac conatus tuus faustum fortiatur eventum, orbis literatus, te Authore, fontes per plura sæcula turbidos, falsos & amaros, nunc vero filtratos, limpidos ac dulces redditos in perpetuam rei memoriam consignabit, ac deprædicabit. Ut vero parcas temporibus, codicem Werthemiensem utpote nimis sæcibus scatentem non assume, consule prævie P. *Hermannum Goldbagen* S. Scripturæ Moguntia Professore, virum linguarum orientalium notitia eximium; interroga ipsum, & docebit te. Inter codices hebraicos & græcos modo extantes respectively optimum (inter cæcos luscus) tibi designabit; huic manum applica. Fors tibi communicabit codicem hebraicum manuscriptum Moguntia asservatum, quem ceu fœtum primi tui conatus tum in textibus fidem & mores respicientibus, tum & in historicis & philologicis fideliter ex Vulgata emenda. ——— Confule & Ss. Patres, adminicula enim haud modica tibi ministrabunt interpretandi & assequendi sensum Vulgatæ nostræ, eodemque feliciter assecuto emendandi textus modernos originales. Verum, ais, saltem autoritas Ss. Patrum in historicis & philologicis non multum valet; neque illi *ex professo* quæstiones historicas & philologicas ventilant, & ad eas responderunt, sed tantum obiter & incidenter sensui morali & allegorico non paucas accommodando. Verum E. P.! ob limites mihi fixos nil repono quoad primum, vide autem Dissertationem III., quoad secundum ex te sciscitor: quando S. Pater ex professo sententiam proferre dicatur? nonne si sibimetipsi quæstionem faciat, aut quæstionem ab aliis factam cathogorice resolvat? jam vero inspice Ss. Patres, & videbis, quod vel sibimetipsis, vel aliis interrogantibus cathogorice responderint. Et quid responderunt? dico id, quod tuis expositionibus e textu, ut olim dicebas originali, depromptis, e diametro oppositum est; & sane, nonne optime nosti ultimum effugium esse, quo aliquis autoritate S. Patris aut quod plus est, Ss. Patrum in angustiis redactus vitam suam salvare soleat? si dicat: ille S. Pater vel illi Ss. Patres *ex professo* non tractarunt hanc quæstionem. Monuisti me, E. P.! ne Expositiones citatorum Versuum ex textu originali factas caviller, sicque me cachinnis exponam ab Authoribus anonymis sub titulo: *Katholische Betrachtung eines kölnischen Theologen*, & *zwote katholische Betrachtung eines mainzisch-trierischen Rechtsgelehrten* &c. in me indubie detorquendis. Monito tuo aures præbui, quare ab initio intimavi mentem meam haud esse cavillari; nec dissidium, sed exercitium duntaxat instaurare, & si fors lingua aut calamus in uno vel altero verbo dura & aspera videantur, duritiem emollias, mentem meam nil mali de te suspicantem probe sciens. Authorem primum, quem mihi comminatorie obmoves, responso dignum non habeo, nisi larvam deponat, Theologus Colonienfis non est, vel, si fuerit, exiit ex iis, quia non erat ex iis. Larvam suam exuere ob incidentem fors aliqualem verecundiam horrebit, ne orbi palam fiat se virum illum esse, qui viros de Religione optime meritos mordacissimis calumniis arrodere haud veritus fuerit; se delarvare perhorrescet, ne publico suspicionem ingerat se illum nequiculum esse, qui virum ex coetu meo Seraphico non multis abhinc annis malitiosis coloribus depingere, ac publico conspectui exhibere publicamque confessionem calumniose texere, ac pèrperam cum maxima injustitia fingere præsumpsit. Et si forsitan ultimum neget, ego assevero, quod saltem frater illius fuerit. Alterum anonymum, quia aliquantulum calamum temperavit, unica responsione dignum censeo. Fatus anonymus i) ex dissertatione Pauli Josephi Rieger tria deducit corollaria a te citata, quæ authenticæ Vulgatæ limites determinari asserit, sed permitte E. P.! ut & ego ex citatis corollariis mea corollaria reflexa proferam: si Tridentinum nos certos reddere voluit in iis præsertim, quæ ad fidem & mores pertinent, nullos esse in Vulgata interpretum errores; si extra authenticitatem fontium Vulgatæ versionis latinæ authenticitas consistat; si in iis, quæ fidem & mores spectant, minus tute fontibus illis fides habenda, si quando a Vulgata dissentiant, atque in eo casu eos ex hac corrigendos esse. Si hæc ut certa inferas; infero ego, 1) quod Vulgata textui originali (saltem moderno) præferenda sit; quod tamen contradicit notionibus generalibus hermeneuticis sacris a te supra allegatis k) 2) Quod fontes hebraici & græci in iis, quæ ad fidem & mores spectant, suspectæ fidei sint; Vulgata vero fidei indubitata, quia divinæ. 3) Quod fontes in historicis & philologicis minus tute accedamus; secure vero in iis adeamus Vulgatam; in iis enim, quæ fidem & mores spectant, fontes minus tute Vulgatam vero securissimam esse admittis, qui evinces fontes in rebus maximi momenti sublestæ, in levioribus indubitatae fidei esse? Vulgatam vero in rebus maximi momenti certæ, in levioribus vero dubiæ fidei esse? hæc, ut puto, satis enodata videntur. Sed ais, sequela mihi non arridet, Vulgata est authentica, quia vertens fuit S. Hieronymus. Sequela nec mihi arridet, si aliud antecedens non fuisset. Vulgatam authenticam dicerem, si tu author vel restitutor ejusdem fuisses, & Ecclesia illam authenticam declarasset. S. Hieronymum in vertendis S. Scripturis infallibilem fuisse non asserui, eum divinitus excitatum fuisse præter Patres asserit Clemens VIII. in Præfatione Romanæ editioni præfixa. Ex his fere singula, quæ contra secundam

i) Pag. 19.
& 20.

k) §. 7. pag.
10.

Differtationis partem obmoves, soluta habes, ut vero tibi ex integro satisfaciam, compendiose tua argumenta recensero, & enervabo.

§. IV. Vulgatam multis mendis scaterere asseris; assero & ego, sed illa ex librariorum incuria proficisci haud posse dicis; inficior ego. Ss. Patres recursum suadere ad autographa ais; suadeo & ego, si non ad autographa, quæ ut audisti, non amplius extant, saltem ad apographa hebraica, græca &c., & quare? Revoca in memoriam, quæ supra dixi. Vulgatam in levioribus authenticam esse verba Tridentini, ut dicis, neutiquam evincunt, Tridentinum enim suo Decreto perstringere voluit duntaxat Protestantas, qui integros libros e Canone expunxerant, verum dicis, mens Tridentini fuit tantum hæreticos directe configere protestantes, sed verbis Tridentini, ut jacent, absolute acceptis, ego te mihi adversarium e latere configo. Scio te provocare ad testimonium Andree Vega & quorundam aliorum, scias me provocare ad ipsa verba Concilii, quæ majoris ponderis mihi videntur, quam verba unius vel alterius privati Theologi. Catalogum mendarum vulgatæ inspersarum ad longum & latum textis; ad Lucam Brugensem qui in editione Clementina, quæ tamen emendatissime videtur impressa, 4000 loca mendosa recenset; sed quid inde? quot loca mendosa notasti in prima & secunda correctura præsentis impugnationis tuæ? & quot adhucdum in ea notas tu, & notant alii? hic proportionate calcula. Sed ais: cur Author Præfationis in ista Biblia aperte loquitur nonnulla consulto mutata esse, quædam vero, quæ mutanda videbantur, consulto inimmolata esse relicta? rationem credo a me non expectas, eo quod ex S. Hieronymo eandem modo dederis: quia sic faciendum erat ad offensionem populorum vitandam. Et sane non vacaret temeritate, si quilibet pro libitu in Vulgata vellet corrigere, quæ existimaret menda; id iudicio Sedis Apostolicæ relinquendum. Ad Jammesii Protestantis invectivas nullius momenti contra Pontifices in *L. Bellum papale sive concordia discors Sixti V. & Clementis VIII. circa hieronymianam editionem* &c. satis respondet Bukentopius, quem consule, si vis, Tridentini Decreto ipsa vetus & vulgata editio longo tot &c. pro authentica declarata est. Vide supradicta. Ecce E.P. januam apertam habeo, rima proin, quam consulis ut quærerem, haud indigeo. Vulgatæ stilum suggillas probe sciens te Vulgatæ sententias incassum hucusque suggillasse; ast iste est mos Criticorum in sua minus sobria crisi agonizantium, queis te hodie associasti. Vulgatæ dum dicis inspersa esse plurima absona, jocosa & ridicula, bilem mihi moves, ex te proin sciscitor, qua fronte istam blasphemiam in confesso adeo solenni eructare ausus fueris? Provocas ad verba citata Canticorum; at hæc sancta sancte & caste intelligenda esse jam pridem novisti, recogites velim, annon nimia, qua usus fuisti, loquendi licentia, pusillos scandalizaveris? Vulgata in omnibus clara foret, si esset verbum Dei, ais; sed quæro an textus originales, quos adeo deprædicasti ac ut verbum Dei incorruptum ventilasti, in omnibus clari ac perspicui sunt? si hoc, unde tanta dissensio te inter & Rabbinos? voluntatem Dei, ordinem docentium ac discipulorum in Ecclesia sapientissime adornantis, in spiritu humilitatis adora. Ad agoniam tandem deveniens vis Decretum Tridentini modo obsoletum esse, uti hocce infortunium obvenit Decreto subsequenti: *ut nulli in posterum* &c. Verum ex quo probas Decretum illud subsequens obsoletum esse? ejusmodi libellis anonymis, ais, christianum orbem hodie obrutum esse, scimus omnes, & experimur quotidie. Scio & ego & expertus sum, quando me provocasti ad duos illos anonymos a te citatos; qualem erga ipsos reverentiam ostenderim, audiisti; primum nullo, alterum uno simplici responso dignatus fui; quare ut exitus litis habeatur, transactionem amicabilem tecum in eo; tibi concedo Decretum Tridentini subsequens Francofurti & Lipsiæ, ubi citati authores suum conatum typis mandatam saltem asserunt, obsoletum esse: tu igitur & mihi concedere debes primum Decretum Tridentini de authentica Vulgatæ in toto orbe christiano receptum esse ac vigere.

Pro Coronide a me Exigis P. E. ut linguarum orientalium notitiam mihi conciliem; audivi vota tua, eisque si occasionem nactus fuero, satisfaciam, non eo fine, quia ut ais, nemo absque notitia linguarum orientalium scripturam intelligere potest; etenim hoc falsum est, Vulgatam enim nostram canonicè a Tridentino declaratam intellexere, ac etiamnum intelligunt plures alii absque notitia linguarum orientalium; intelligam & ego. Neque ex eo, quia, ut dicis, absque hac notitia nullum dogma theologicum ex Scriptura probari posse alii demonstrant. Aliorum demonstrationem a via veritatis desletere crastina die tibi ostendam in Differtatione orali e Cathedra proferenda, cujus Thema a sapientissimo D. Promotore propositum, ac ad elaborandum demandatum est sequens: ad ratiocinium firmum ex loco theologico Scripturæ S. formandum sufficiens est Versio Vulgata latina. Igitur diligenter attende. Sed ideo ut sciam, in queis & quot falsitatibus moderni textus originales cubent, & sic ut tibi in novo supra citato elaborando opere, cujus titulus: *Textus originalis &c.* aliquantulum ad manum esse valeam, sicque eo citius opus præfatum Ecclesiæ apprime utile typis

demandari queat. Miror vero P. E. ! alterum tuum quod subnectis monitum, ne scilicet me associem Theologis etſi primæ classis nil tamen, niſi tricas ſcholasticas ſomniantibus, quos noviffime in hoc ultimo quadrante Sæculi, XVIII. infurrexiſſe aſſeris, fideles ſcilicet in Chriſto defuncti P. Safferath interpretes novum Chriſti-fidelibus dogma elata voce obtrudere volentes. Miror, inquam, hocce tuum monitum, id enim non ex ore tuo profectum, ſed alienis labiis tibi communicatum eſſe judico; & an fallar, ediſſere; noſti enim tu in hujate Univerſitate Theologos ſive primæ, ſive ſecundæ classis (quos pro tuo genio diſpeſcere potes) Eximios nedum ſcholasticos, ſed & hiſtorico - ſcripturiſtico - dogmaticos, Græcos, ſi forſitan non perfecte Hebræos; noſti & ab hujate Facultate Theologica, ceu ſecunda Matre (uti & ab aliis Facultatibus Univerſitatis Coloniensis) enutritos prodiſſe filios, qui aliis orbis chriſtiani Univerſitatibus, Academiis, ac Paleſtris diſpenſati Philoſophiam, Theologiam dogmaticam, ſcripturiſticam, chriſtiano - moralem, Hiſtoriam Eccleſiaſticam, Jus Canonicum, Jus Publicum, Jus Civile, Medicinam &c. cum maximo applauſu ac ineffabili Matris ſuæ exultatione explanarunt, ac etiamnum adhuc explanant. Non ſperem tuum mihi datum monitum a quodam filio hujus Matris tibi inſillatum eſſe; juſtam enim profecto querulandi cauſam dediffet Matri ſuæ: filium enutrivit & ipſe ſprevit me. Et cum venia, dum me mones, ne me aſſociarem Theologis, quos fideles dicis in Chriſto defuncti P. Safferath interpretes, quid per hoc vis indigitare? Ironice te hæc protuliſſe certe credo; an vis ſuggillare perſonam, aut Theologiam ejuſdem typis datam? non primum, illum enim in Chriſto defunctum ac cum honore ſepultum eſſe ipſemet lateris; vis proin durtaxat ſuggillare ejuſdem opuscula; cum Theologos primæ classis fideles P. Safferath interpretes dicas, probe ſciens illos opuscula ejuſdem Theologiæ Auditoribus prælegere, ſed quid in hoc piaculi? lora tibi non arrident ſingula in ejuſdem Tomis contenta? ſit hoc, illi, quos dicis interpretes, non jurarunt in ſingulas ſententias tomulis inſertas, ſicut nec tu juraſti in ſingulas hiſtorias prout illas delineatas habes in Patre Berti ex Ordine tuo. Theologos iſtos dicis novum Chriſti dogma elata voce obtrudere voluiſſe; ediſſere quodnam eſt illud dogma novum, ut novitatem hancce declinare ſciam? ſane nullum aſſignare poteris a Facultate hujate Theologica proſcriptum, canonizatum, quod reapſe canonizatione dignum haud erat.

Acquieſce igitur, E. P. ! plura vetant præſcripti limites. Pugna jam ceſſante Goliathi larvam exue, ac Jonathæ perſonam aſſume. Nunc iterum amicus eſto; authentiam Vulgatæ per Decretum Conc. Trid. declaratam uno ore profiteamur. Pro coronide unum & ego monitum ſubnecto: ſi Tu, vel alius quicumque plura ſcire deſideret quoad materiam ventilatam; loquere tantum, & audiet Servus tuus, loquere autem in lingua eruditorum ſcilicet latina; non vero vernacula; vide Diſſert. ſequentem. Loquere, ſed aperta fronte, facie neutiſquam larvata; loquere denique labiis puris, neutiſquam calumniolis; ſecus non respondebit Servus tuus; ſi uti ex Reſponſione ad ſupra citatos Anonymos colligere vales. Vive, vale.

|| ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ✱ ||

DISSERTATIO SECUNDA

Rectè, & providè per Regulam 4tam indicis Concilii
Tridentini reſtriſta eſt Facultas legendi
ſacra Biblia in Linguâ Vulgari.

Rectam, ac utilitate uberrimam hac in Tridentini Conſtitutione Providentiam, Sapienſiffime Domine Promotor! vindicare jubes contra incautos Criticos, quos novaturiendi Libido, & opinandi Philautia abripit. Mandatum tuum tam virili ſuſcipio animo, quam reverenti exoſculor. Hoc ad opus dum accingor non per Suarez, Duns Scoti, & Billuard authoritatem juraturus, ſed Episcoporum Conſilia, Pontificum, Conciliorum Decreta, Doctorum in Eccleſiâ, Patrumque Authoritatem amplexaturus, Novatorum contra insolentiam juſto Marte decertabo.

Cum verò iſthæc te authore ad providæ & juſtæ Criticæ Lancem à me exigantur, ne aded malevolus Novatorum more inferre auſim: ergò Scriptura ſolorum Latinorum Monopolium, ſanius, more Majorum inferam, non eſſe Novitatum receptaculum, ſed caſtæ & incorruptæ veritatis ſacrarium, — cœleſtem quoque parvulorum, ſed ſub Magiſtris, hæreditatem — fidele pupillorum, ſed ſub Tutoribus, Teſtamentum — Librum ſignatum contra Curioſitatis inutilis temeritatisque indaginem — apertum legitime interpretantium, & piè legentium — ſedulam & ſantam Depositorum apud ſe Dogmatum Cuſtodem.

Triplex

Triplex exinde fuit Dissertationis meae Partitio.

- 1mo: Lectio Scripturae sacrae non est omnibus, ac proin nec in Lingua vulgari ad salutem necessaria contra Quesnellum ejusque asseclas.
- 2do: Dantur rationes justae, & prudentes, cur Lectio Scripturae sacrae non permittatur passim omnibus contra eundem & Novatores.
- 3tio: Regula 4ta indicis Lectionem sacrae Scripturae non quidem absolute prohibens, sed nonnisi sub certis conditionibus permittens est Lex legitime lata, qua stante non est omnibus promiscue licitum legere Scripturam in lingua vulgari. Contra eundem ac modernos nova docendi, & omnia reformandi pruritu occupatos sciolos.

Omnia pro omnium salute suaviter disponens Deus, vel omnibus omni tempore sufficienter providit, vel non providit in eo, quod parvulis declaratione sermonis sui non lectione detur sanus Scripturae sensus, intellectus ac lumen, --- quod quanto tempore haeres parvulus -- sub Tutoribus Patris sit, ac porro ab iis ei Patris haereditas fideliter reservetur, -- quod parvulis annumeranda plebs indocta, prius lactetur, quam solidioribus cibis enutriatur, -- quod infirmi in fide valida expositione confortentur, -- quod panis spiritualis iis, qui pauperes spiritu sunt, & simul esurientes, per fideles à Deo constitutos Dispensatores provide ac opportuno tempore distribuatur, ne indigeant ii, & simul habeant, quo verè fatientur, quod palpanti in tenebris populo per eos, qui super Candelabrum positi, ut luceant, lux affundatur, non tenebris tenebrae addantur, ac demum populus Concionibus, Catechesibus, apostolicis institutionibus continuo elevetur, pascatur, nutriatur, confortetur conservetur. Si Primum.. ergò non omnibus indiscriminatim necessaria sacrae scripturae Lectio. -- vel non abundè per hoc providit? cur ergo Apostolis, eorumque Successoribus praedicatio, non scriptio, auditus non lectio mandatur? *Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. docentes eos servare omnia, quaecunque mandavi vobis?* a) Cur singillatim b) scribatur? ergo *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.* Quis ignorare se simulet, *quam speciosi pedes Evangelizantium pacem? Evangelizantium bona?* c) Quis sciscitabit? *nunquid non audierunt? & quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terrae verba eorum* d) omnibus igitur, qui gentium simulacris nolunt assimilari: *aves habent, & non audiunt.* Manifestum erit Divinam providentiam pro cunctis gentibus in necessariis ad salutem rebus semper vigilasse, & vigilare adhuc, licet omnibus Scripturae Lectio indiscriminatim non permetteretur.

- a) Matth. C. 28. v. 19. & 20.
b) ad Rom. 10. v. 17.
c) C. 10. v. 16.
d) C. 10. v. 18.

ARGUM. 2dum. Scripturae sacrae Lectio fuit omnibus, & est pluribus impossibilis, malignè igitur Quesnellus & Quesnelli asseclae concludunt: ergò *Lectio Scripturae est pro omnibus*; malignius statuunt: *utile & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni Personarum generi studere & cognoscere spiritum, Pietatem & Mysteria sacrae Scripturae.* -- Fuit impossibilis omnibus à mundi exordio usque ad tempora Mosis, qui initium scribendi Libros Divinos fecit. -- Fuit impossibilis gentibus praeter Judaeos reliquis usque ad tempora Ptolomaei, quibus versio Scripturae graeca prodiit. -- Fuit impossibilis ipsis etiam Judaeis, tum ob exemplarium raritatem, tum ob linguae post Captivitatem Vulgaris differentiam ab idiomate sacro originario. -- Fuit impossibilis Christianae Ecclesiae, quae primis temporibus aut caruit Evangelio, aut pluribus in Regionibus vernacula illius Versione. -- Fuit & est etiamnum impossibilis tum caecis, tum legendi ignaris, tum Libros vel comparandi facultate, vel legendi otio, vel legendi copia destitutis. -- Impia igitur profana, scandalosa à Clemente XI. sua in Constitutione: *Unigenitus*, confixa Quesnelli Dogmata.

ARGUM. 3tium. Nullum extat praecipuum, nec adest naturae debitum, nec urget observantia & usus; ergo passim omnibus promiscue ad salutem non est necessaria sacrae Scripturae lectio. -- 1. praecipuum sive naturale, sive positivum legendae Scripturae necessitatem imponens, tam parùm à te & tuis asseclis assignari poterit, quam parùm viget obligatio aut traducendi scripturam, aut illam emendi vel habendi, vel literas discendi, haec enim triplex obligatio ad illud quaecunque praecipuum sequeretur. 2. debitum ex natura rei proveniens nullum esse tum probat ratio primò allata, tum Autoritas S. Augustini. e) Homo itaque *Fide, Spe & Charitate submixtus, eaque inconcussè retinens non indiget Scripturis, nisi ad alios instruendos*, quod luculentius, quod augustius ac contra Quesnelli vulpinam nequitiam accommodatius testimonium? 3. Usus denique nihil urgere demonstrat tum S. August. ibi pergens: *itaque multi per haec tria in solitudine sine codicibus vivunt*, tum Irenaeus f) scribens: *Quid autem, si neque Apostoli Scripturas quidem reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi Traditionis, quam tradiderant iis, quibus committebant Ecclesias? cui ordinationi assentiunt multae gentes*

- e) L. 1. de Doctrina Christi C. 39. scrib.
f) L. 3. Adv. haer. ref. C. 4.

Barbarorum eorum, qui in Christum credunt sine caractere vel atramento scriptam habentes in cordibus suis per spiritum salutem & veterem traditionem custodientes. Idem etiam obtinet in Regionibus Americanis, ubi fideles & Neophiti sanctè vivunt, sine facta Bibliorum in idioma patrium versione. Etiam in plurimis Europæ Provinciis, Italiâ, maximè Hispaniâ & Germaniâ, quibus, quamvis Versiones Vulgares non desint, pluribus tamen eorum incolis, aut nullus, aut rarus usus est Lectionis Scripturæ; quin & Novatorum Lectio ad novum Testamentum vel unicè, vel præcipuè refertur; non item ad vetus, quantum libet Veritates etiam divinas complectens.

ARGUM. I. Inimicis 2dæ. Inutilitas, insolentia & periculum in usu rei sunt rationes iustæ & prudentes, ne passim omnibus permittatur rei usus; sed hæc tria per Lectionem scripturæ in lingua vulgari obviam occurrunt, si promiscuè omnibus permittantur; pro diversis igitur personarum Circumstantiis, temporumque crisi non solum non damnosum esse, ut obtrudit Quænellus, & malefana Novatorum libido, sed sanæ ac providæ Patrum œconomix ac cautelæ correspondens, aliquos quandoque à sacræ Scripturæ Lectione retrahere. 1. *Inutilis* is, qui aut non perspiciunt sensum, aut distrahuntur in sensus oppositos, aut nudo verborum Cortici adhærent, nucleo Mysterii aut Doctrinæ neglecto. Infelix nimum id comprobât eventus curiosis & arrogantibus simul in Fœminis, quæ vanâ gloriâ ebrîæ præsumunt esse sacris in rebus arbitræ, utpote deceptu faciles ob inscitiam, pronæ ad alios deceptos putandos ob arrogantiam, prævalidæ ad seducendos etiam sapientes, prius in appetitu, dein in mente; id quod Divina affirmant Oracula: *Sexus, qui apostatare facit Sapientes*, pariterque in ipsius sapientiæ Divino Oraculo Salomone compertum est. Sexus est, qui trahit homines non eloquentiâ sermonis, sed oblectationis, ad unitatem carnis magis, quam spiritus privati. Idem in factum facile incidit verbosus Sophista, juvenili Philosophiæ, ac viribus ingenii nimis confidens Lector, qui Scripturarum arcana penetrare, & reconditos ibi thesauros detegere non novit; manet enim sua scripturis obscuritas, ut simul adoretur Majestas, manet earum Antilogia, ut captivati intellectus humilitas & in Christum obedientia necessariò commendetur; manet difficultas, ut rudiores erudientibus Doctoribus & Pastoribus eò faciliores aures accommodent; & quia hæc tria manent, simul patet, quam facilè curiosâ arrogantia Scripturæ sensus contorqueantur. 2. *Insolens*; si enim concedatur omnibus indiscriminatim, conceditur & profanantibus, nullâ id tamen alia viget in disciplinâ, & negatum adeo est hujusmodi ab ipsa gentilitate; ut testatur Hieronymus in Epist. ad Paulinum: *quæ sunt Medicorum, promittunt Medici, tractant fabrilis Fabri: SOLA, scripturarum ars, quam sibi omnes passim vendicant, hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc Sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant.* -- insolens eò magis, quo discendi perturbetur ordo divinitus præfixus *pro feminis*. g) *Mulieres taceant in Ecclesiis, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit, siquid autem volunt discere, domi viros suos interrogent.* -- Sic & h) mulier in silentio discat cum omni subjectione; docere autem mulieri non permitto. -- *Pro Rudibus* i) *Et enim cum deberetis Magistri esse propter tempus, rursùm indigetis, ut vos doceamini, quæ sint Elementa exordii Sermionum Dei, & facti estis, quibus lacte opus est, non solido cibo.* -- *Pro omnibus*: non per Lectionem, sed per doctrinæ auditionem, k) *Labia enim Sacerdotis custodient scientiam & legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est.* Itaque discendi ordo turbaretur, cum passim omnibus legendi scripturas privilegium concederetur, omnes pariter docere præsumerent, nullus discere, quid aliud nasceretur, quam perpetuæ dissensiones, schismata, & hæreses ex vesano illo docendi spiritu? *non autem Deus dissensionis, sed pacis.* l) *sed nunquid omnes Doctores? nunquid omnes interpretantur? minimè; sed divisiones gratiarum sunt, unde mulierculæ, quæ multa garriunt de scripturis, & suam sententiam in controversiis Fidei interponere non erubescunt, stultissimè sibi arrogant, quod non habent; qua in re suam imitantur Evam, quæ in paradiso non potuit tacere, sed tacente viro cœpit disputare cum serpente, à quo statim victa & decepta est.* m) *atque ipsa deinde virum suum decepit.* n) Multæ hoc tempore adhuc supersunt ejus generis, & malignæ curiositatis Filiæ Evæ, quæ, dum sic deceptæ, non quiescunt, sed & multos Adamos serpentinâ quadam astutiâ decipiunt. 3. *Periculosa*: ibi periculum est præsens vel errandi in materia Fidei & morum, vel impugnandi veritatem & honestatem, vel contemnendi res sacras, aut ad profana convertendi, ubi ex parte legentium præter imperitiam occupat curiositas, temeritas, aut superbia; ex parte libri legendi autem præter ambiguam, figuratam, & peregrinæ grammaticæ propriam scriptionem argumentum habet, vel altissima Mysteria, vel recondita maximè vaticinia, vel principia & exempla, mala æque ac bona; sed si passim omnibus permittatur scripturæ Lectio, habentur pleraque memorata tam ex parte legentium, quam illa omnia adsunt ex parte legendorum Librorum, ergo non abest periculum.

g) 1. ad Cor. 12. y. 34. 5. & 6.
h) 1. Tim. 2. 11.
i) ad Heb. 5. y. 12.
k) Malach. 2. y. 7.

l) ad Cor. Ep. 1. C. 14. y. 33.

m) 1. Tim. C. 2. y. 14.
n) Gen. 3.

ARGUM. 2dum Lectionis Scripturæ sacræ in Vulgari frequens fuit abusus, aut usus cum malo eventu, ergo Tridentino rationabile præbuit fundamentum, cur res ista, ex se licet bona, & aliàs utilis, saltem passim omnibus non permittatur. Sic ex Scriptura de serpente æneo, & ex Historia Ecclesiastica, aliisque ritibus olim familiaribus constat ob similem causam usum planè fuisse sublatum; patet & experientiâ primorum temporum, de qua S. Petrus o) *in quibus* Ep. 2. C. 3. v. 16. *Pauli Epistolis sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti græcè ἀμαθῆς indoctiles, qui nempe discere ab Ecclesia nolunt, & instabiles, qui Fidei firmitatem, non habent, depravant, id est: in sensus pravos & oppositos abstrahunt, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem.* -- tum sequentium, quibus Antropomorphitarum, Millenariorum, Circumcellionum, Euchitarum, Sabellianorum, Arianorum, Macedonianorum, Nestorianorum hæreses ortæ sunt ex imperitia sensûs, & literâ occidente, vel hausta ex obstinacia Voluntatis depravatione; tum posteriorum, quibus Albigenes, Waldenses, Beguardi, Wiccliffistæ, Hussitæ, Lutherani, Sociniani, Calvinistæ, Baji, Quesnelli, Janfenii, Kemnitii, aliique hujus subleatæ indolis focii impellente spiritu privato, vel carnis, vel arrogantiae in sectas & errores absurdissimos abierunt. Ex quo fluit assertum illud S. Hilarii p) *ex scriptura non intellecta omnes hæreses propagatas esse.* Hinc Ecclesia, ut Mater provida curat, ne passim sine discrimine à quovis quævis scriptura hodie legatur, probè gnara, scripturam malè intellectam omnium pene hæresum Matrem esse. cum vix ulla orta fuerit, quæ non quæliverit prælidium in scripturis, & in earum expositione non fuerit gloriata, pulchrè dicente S. Hieronymo: q) *omnes hæreses de Scripturis sibi cervicalia consuere, quæ ponunt sub cubitu univærsæ ætatis;* idque vel ipse Lutherus agnovit, dum scripturam librum hæreticorum appellavit, seu librum, quo abutuntur hæretici. Extat igitur rationabile Fundamentum, ne Lectio Scripturæ passim omnibus permittatur; est igitur Regula 4ta indicis Lex legitimè lata, quod in 3tia parte mihi probandum ulterius superest.

Pars 3tia Regula hæc à pluribus Pontificibus & Episcoporum Conciliis tum præformata, tum confirmata.

1. *Præformata.* Nam Gregorius VII. r) rationem reddens, cur nollet divina officia slavonicè celebrari scribit: *ex hoc sæpe volentibus liquet non immeritò facram Scripturam omnipotenti Deo placuisse, quibusdam locis esse occultam, ne, si ad liquidum cunctis pateret, fortè vilesceret, & pateret despectui, aut pravè & pateret despectui, aut pravè intellecta à mediocribus in errorem induceret;* -- Innocentius III. s) datas quidem aliquas ejus partes minùs difficiles iis legendas permittit; de aliis autem sic enuntiat: *Arcana Fidei Sacramenta non sunt passim omnibus exponenda, cum non possint passim ab omnibus intelligi; sed eis tantum, qui ea fideli possint concipere intellectu, propter quod simplicioribus inquit Apostolus; quasi parvulus in Christo lac, potum dedi vobis, non escam, Majorum enim est solidus cibus; sicut aliis ipse dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos; inter vos autem nihil judicavi me scire, nisi Jesum Christum & hunc Crucifixum, tanta est enim Scripturæ profunditas, ut non solum simplices & illiterati, sed etiam prudentes & docti non plene sufficiant ad illius intelligentiam indagandam; propter quod dicit Scriptura, quia multi defecerunt scrutantes scrutinio. Unde rectè fuit olim in lege divinâ statutum, ne bestia, quæ montem tetigisset, lapidaretur, ne videlicet simplex aliquis & indoctus præsumat ad sublimitatem sacræ Scripturæ pertinere.* Concilium Tolosanum t) præscribit: *prohibemus autem, ne Libros veteris Testamenti aut novi permittantur Laici habere, nisi forte Psalterium vel Breviarium pro divinis Officiis, aut Horas Beatæ Mariæ aliquis ex devotione, sed ne præmissos Libros habeant in vulgari translatos, arctissimè inbibemus.* Oxoniense u) lic ait: *statuimus & ordinamus, ut nemo deinceps aliquem textum sacræ Scripturæ auctoritate suâ in linguam anglicam vel aliam transferat per viam Libri, Libelli aut Tractatus, nec legatur aliquis hujusmodi Liber libellus, aut Tractatus janz noviter tempore Joannis Wicleff, sive citrà compositus, aut impostèrum componendus in parte vel in toto publicè vel occultè sub majori Excommunicationis penâ.* 2. *Confirmata;* hanc Regulam confirmârunt tum Summi Pontifices, Sixtus V. & Clemens VIII. additâ circa Regulam 4tam observatione & Succedentes ex ordine recudi auge-rique jusserunt: tum frequentia in Italiâ, Belgio & Galliâ Concilia, quorum specimen ex quâlibet regione unum subjicio. Mediolanense 3tium sub S. Carolo Borromæo an. 1577. sic habet: v) *de Bibliis autem vulgariter redditis & de Testamento novo in vulgarem etiam Linguam converso... ea diligens cautio adhibeatur, ut illius usus iis tantum concedatur, quibus Episcopus permittendum judicaverit;* Cameracense statuit: *non permittantur cuius de populo Libri sacræ Scripturæ linguâ vernaculâ, nisi de licentiâ Episcoporum aut Deputatorum ab eis.* Narbonense w) decernit: *Biblia verò sacra idiomate gallico conscripta legere aut domi retinere nemini liceat, nisi ab Episcopo, aut ejus Vicario Generali in scriptis obtentâ Licentiâ.* His accesserunt Comitæ Generalia Cleri Gallicani an. 1661. congregata, quorum jussu edita etiam hoc anno fuit collectio quorundam gravium authorum, qui ex professò vel

vel ex occasione sacrae Scripturae aut divinorum officiorum in vulgarem linguam translationem damnarunt, unà cum Decretis Summi Pontificis & Cleri Gallicani, ejus Epistolis Sorbonae Censuris, ac supremi Pariensis Senatûs placitis.

Porro circa Lectionem sacrae Scripturae in Lingua vulgari passim, & sine discrimine omnibus permittendam datur Lex naturalis vetans, verbum Dei improbens & Autoritas Patrum adversans, ergo Œconomia Legis Ecclesiasticae circa hanc certas condiciones praescribens est justa & legitima. 1.) *Vetans*, ne scilicet eam legat minus aut malè dispositus, aut quilibet quàm libet Scripturae partem; ut ipsi Quesnellistae tribuunt. 2.) *Improbans* x) nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis Margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis. Et y) quidam volentes esse legis Doctores, non intelligentes, neque, quae loquuntur, neque, de quibus affirmant. 3.) *Autoritas Patrum adversans* vel negantium necessariam Scripturae Lectionem, quales sunt Tertul. L. 2. de praescriptione. C. 14. Clem. Alex. L. 3. Pædag. C. 11. Hieronymus L. 1. contra Pelagium. Aug. Ep. 102. ad Evodium, cum aliis Num. 60. laudatis vel notantium Lectionem minus convenire omnibus, quales sunt, Clem. Alex. L. 2. Strom. Brigen. Hom. 27. in Num. Basil. apud Theodoret. L. 4. Hist. Eccl. C. 17. Greg. Naz. Sermone 1. de Theolog. Hieron. in Com. ad C. 3. Nahum. Chryf. Hom. 16. ad Genes. Aug. L. de util. cred. C. 2. vel asserentium Lectionem quibusdam nocere; quales sunt Origen. in Prol. ad Cant. Basil. in Reg. Brev. C. 96. Ambr. C. 4. in Evang. Lucae. Hieron. in Prol. ad Ezech. Augustin. L. 2. de doct. Christi C. 6. & 13. Greg. Magn. Praef. in Cant. vel exigentium singulares ad Lectionem condiciones, quales sunt Athan. L. de Incarn. circa finem, Chryf. ad C. 1. Math. Aug. contra Adamant. C. 3. & L. 1. cont. advers. leg. C. 13. Bernard. Serm. 1. in Cantica. Unum adducam Augustinum, quem Ep. 119. fateri non puduit: *in ipsis sacris Scripturis multò nescio plura, quam scio.*

x) Math. 7.
v. 6.
y) 1. ad
Tim. 1.
v. 7.

Irrefragabilia haec momenta, quibus insistimus more Majorum, aliter sentire, aliter docere, aliter tradere nemo praesumat, qui vel exigua sacrae Scripturae factorum in Conciliis Decretorum, Sententiarum Patrum Pontificalium Constitutionum notione tinctus est, sic & quisque facile intelliget Sciolos modernos nova nobis obtrudere, tum passim sine discrimine omnibus hominibus Scripturae sacrae Lectionem in lingua vulgari commendent more reformatorum, qui? reformatorum? more Quesnelli, qui armis eorum suas sociavit Propositiones, quorum exempla videre licet in Calvinii Commentariis ad Isa. C. 44. & Ep. 1. Petri; in Brentii Conf. Wittenberg. de S. Scriptura; in Kennitii examine Conc. Trid. in Gomari, Chamierii aliorumque operibus. Ne verò videar victoriam ante triumphum cecinisse, aut praelium consummasse potius, quam inchoasse, Plurimum Reverende ac Eximie Domine Praeses! Criticorum hujus temporis armaturam muniaris, adversariorum clypeis, telis, vel ut certius dicam, spiculis me infestaturus.

I M P U G N A T I O.

Ceu triumphi certus, tam plenus animi, ad pugnam me provocas, Eximiande Domine! falleris, palma necdum tua est: certasti solus, hostis ego tuus adversum te jam jam progredior.

Argumenta, quibus sententiam tuam, quã Legem Ecclesiae, promiscuam sacrae Scripturae in lingua vernacula lectionem prohibentis, mirum in modum extollis, firmatam satis, adeoque invictam putas, tria sunt: *Lex naturalis vetans, Verbum Dei improbens, & Autoritas Patrum adversans.* Validissima haec sunt, non dissiteor, munimenta: verum non tuam, sed tuae è diametro oppositam sententiam tuentur.

Ecquam, rogo, dabis Legem naturalem, quae filiis eripiat Testamentum Patris, ne legant voluntatem ejus? id cogitare vel barbarus nefas duceret. Num est, quae parvulis esurientibus panem frangere, sitientibus potum porrigere interdicit? *non solo pane & aqua vivit homo*; vivit maximè *omni verbo, quod procedit de ore Dei*, ubi verbum hoc vitam tribuens spiritualem, deprehendis? nunquid libri sacri sunt, qui illud suppeditant; & tu libros hos ipsos fidelibus esurientibus & sitientibus lege naturali oclusos esse oportere, contendis? Peccatum intellectum nostrum obscuravit tenebris; in bivio, quid agendum sit, quid omitendum, an dextrorsum, an sinistrorsum eundem, non raro ancipites haeremus. caecutientibus luce opus est, ut normam, viamque rectam liceat discernere. Verbum Dei scriptum *lux* est, tum dogmatis, tum exemplis illuminans oculos: tu eam vi legis naturalis abscondendam à palpitantium oculis, atque sub modio reponendam esse, acriter disputas? -- Ex Scriptura sacra hostes Fidei tela prominent, queis Fidem convellant; tu accessum ad *armamentarium*, in quo *mille Clypei & omnis Armatura*, fidelibus prohibes, eosque nudos & inermes lacestentium ludibrio relinquis?

Unum

Unum præcipue est, quod in sententia tua non paradoxum modo, verum à ratione alienum maxime mihi videtur; vel si velim, comprehendere, quid innuat, non queam. Legere scripturam cum vetas, addis: *in lingua vernacula*: vernacula, ut quæso, quid habet mali, ut eam tantopere averferis? Leges scribere peregrino idiomate, scilicet latino, mos erat ætatis barbaræ, ipse itidem barbarus; sed tolerandus eò facilius, quod ortum duceret à latinis, populorum, penes quos obtinuerat, tum dominis. Dogmata, quæ plebem instruant, leges, quæ regant, lingua scribere vernacula, nonne & ipsa rerum natura, & finis, quem tibi ponit Doctor & Legislator, jubent? Moses, Prophetæ, aliique Hagiographi lingua populis, quos inter debebant, familiari libros exararunt: sic exaratos legebat Rex, sic plebs legebat. Mos idem semper erat Patribus græcis & latinis; græci græce, & latini latine scripserunt, quem & Concilia tum græca, tum latina usque familiarem sibi habuerunt. Nihil profecto æquius: Verbum Divinum monopolium non est datum doctioribus; totum est omnium, totumque singulorum est.

Verbum Dei sacræ scripturæ Lectionem non modo non improbat, sed comprobat, maximeque commendat. Deut. 17. jubetur Rex, *Legem à Sacerdotibus acceptam legere omnibus diebus vitæ suæ*. Et scimus Reges fuisse, scientia, moribusque Rusticis nostris simillimos; Saul boves ab aratro præ se agitans, speciali præcepto legendi tenetur; cives nostri, quibus politioem vitæ culturam certo non denegas, & rustici non raro humaniorum literarum ac Philosophiæ Magistri promoti legem tum naturali, tum divina à lectione prohibeantur? -- Moyles morti proximus Successori suo Josue præcipit, ut *verba legis coram omni Israel, tam viris, quam mulieribus, parvulis & advenis legeret*. Deut. 31. Si lex, ut est, legenda sit mulierculis & parvulis: cur & hi & illæ non, si legere sciant, legant ipsimet? -- Josue 1. *Non recedat volamen legis bajus ab ore tuo, sed meditaberis in eo diebus ac noctibus*. Dies noctesque meditari legem Spiritus S. præcipit: tu eam legere, piaculum arbitraris? -- Num Christus Auctor legis novæ hoc legendi præceptum forte sustulit, aut restrinxit? potius Judæos ad S. Scripturam ceu controversiarum judicem remittit: *scrutamini Scripturas* Joan. 5. -- Primis Ecclesiæ novæ temporibus, legendi consuetudinem aut restrictam, aut prohibitam non fuisse, luculento Eunuchi Candacis Regiæ Æthiopum exemplo convincimur. Act. 8. Hic alienigena currui insidens scrutatur Isaiam Prophetam, quæque scrutatur, se non intelligere profitetur. Tu si adfuisses, reprehendisses legentem, librosque sacros è manibus abstulisses: at vero Apostolus nil increpat, nil arguit, sed ignarum instruit. -- Utilitatem sacræ lectionis Apostolus II. ad Tim. 3. apertè deprædicat: *omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*. Videtis, quam verbum Dei tibi adversetur.

Sanctorum Patrum testimonia, si foret otium, sexcenta adderem: sed S. Chrysostomus mihi sit unus instar omnium. Homil. 9. in Epist. ad Coloss. ait: *audite, obsecro, sæculares omnes, comparate vobis Biblia, animæ pharmaca; si nihil aliud vultis, vel novum testamentum acquirite, Apostolorum Acta, Evangelia &c.* Quid quæso clarius, quid expressius dici in rem meam posset? -- Adeo toti retro antiquitati ignota lex erat aut prohibens, aut restringens sacrarum literarum lectionem.

Superest, ut, quæ disputasti copiosius, omnia fascem in unum collecta paucis refutem.

Minime necessariam esse, S. Scripturæ lectionem, inde infero, quod Ecclesia vetus, & Christiana, illa longo, hæc aliquo saltem tempore lege scripta carerint; & tum olim fuerint, tum etiamnum sint bene multi, legendi imperiti, aut intelligendi vi minime præditi. Nihil profecto levius est, hoc argumentandi genere. Quid, si dicerem: Christiani in Regionibus remotissimis, quibus deficit occasio, Legem christianam perfectiùs addiscendi, satisfaciunt, si noverint scitu maxime necessaria; igitur, dum supervenit occasio, addiscere nihil ultra tenentur? Christiani utique est, satagere perfectionis usque majoris, quam assequendi efficaciùs medium non est, quam perfectior Legis intelligentia, quæ & audiendo & meditando legem facillime comparatur. Ad finem cum tenetur Christianus, cur medium præstantissimum impune contemnere liceat?

Necessitas scrutandi Scripturas non sit generalis; stringere tamen certe germanos videtur. His cum Protestantibus communis est Patria, leges, mores, domus, mensa, ac vita denique tota. Et quis nescit Protestantes totos in legendis ac meditando libris divinis versari? An novi quid aut insoliti profero, si ex iis vel infimæ classis homines esse velim, qui comparata sibi ex lectione legis divinæ scientia Catholicos doctiores non raro pudore suffundant? minus peritis è nostris data occasione obtrudunt superstitiones turpissimas, Fideique nostræ cæcitatem; dicta mox magna textuum sacrarum copia confirmant. Qua ratione insidias effugiat rudis Catholicus, textus opponat textibus? sensum expo-

exponat genuinum? avulsa, & alienam in mentem torta misere testimonia allata demonstrat? aut non legit, intelligere multo minus, non dicam exponere poterit.

Demus gratis, etiam Lectionem in universum necessariam non esse; non tamen continuo sit inutilis: & tu noxiam clamitare non erubescis? ad Consilia Evangelica amplectenda necessitate nemo adigitur; sed insanus foret, qui præceptum, ne quis illa amplecteretur, ex eo vellet eruere. Multa sunt, adeoque innumera, quæ ad vitam verè christianam nemo asserit necessaria; conducere tamen ad majorem vitæ perfectionem unanimi omnes ore profitentur.

Argumenta, quæ in rem tuam ex S. Literis ac Patribus magno numero congesti, nihil evincunt, nisi & esse posse, & fuisse multos, qui verbo Dei lecto impiissime fuerunt abusi. -- ausim ego affirmare, mala omnia, quorum longissimam seriem proponis, non ex Lectione, sed ex cordis malitia, & ingenii pervicacia ortum ducere. Legat Catholicus aliquis Verbum Dei scriptum; vel malâ, vel bonâ mente legit? si malâ: jam Lectio malum non facit, sed malum esse, sine culpa sua relinquit. Si mente bona: nihil admodum deprehendo, quod periculi nomine veniat. Occurrant Mysteria, quæ vires intellectus superant; quid tum? hæc ipsa mysteria, dum audit, non intelligit, idemque, qui docet, comprehendere non posse, palam profitetur. -- occurrant loca obscuriora, atque ad speciem sibi repugnantia: nunquid Catholicus est, qui ex Fide novit, non se, sed Ecclesiam solam legitimam esse controversiarum Judicem? talem Judicem si Ecclesiam non reveratur, vere Catholicus esse desinit; legat, non legat: verbo Dei audito æque, ac lecto in rem suam abutetur. Ipsissimus ille legendo facilius se convincet, sine Judice quodam controversiarum supremo male consultum esse Ecclesiæ œconomiae, cum eadem illæ difficultates, & apparentes antilogiæ, ad quas hæret dubius, luculento ipsi argumento sint, Scripturam S. adeo claram non esse, ut interprete nullo indigeat.

Inter illos, quos à Lectione sacræ Scripturæ remotos cupis, bellum peculiare movisti mulierculis. Tacent illæ utique in Ecclesia, cum inter Doctores Ecclesiæ legitimos locum habere nequeant; sed per hoc minime probas, Lectionem ipsis prohibitam. Paulus Corintho Antiochiam iter faciens, amicam comitem Priscillam Epheli manere jussit, quæ paulo post facta ibidem est judæo Apollini Fidei Magistra. Magistram Fidei cum sineret Apostolus, legentem fortè reprehendisset? -- Mitius etiam, quam tu, cum sexu devoto egerunt Ss. Patres; Gregorius Nazianzenus sororem, Basilus Eleutheram, Paulinus Celantiam, Hieronymus Marcellam, Paulam, Fabiolam, Lætam, Demetriadem, amicas ad Sacrarum Literarum Lectionem excitarunt, adeoque quotidianum iis Lectionis pensum proposuerunt.

Hæc sunt, Eximiande Domine! quæ sententiæ à Te propugnatae opponere statueram, solve, si potes: si solveris, vicium me fatebor ultro, Laureamque Doctoralem tibi gratulabor.

R E S P O N S I O.

Fallar? Eximie Domine! -- minimè -- Tu mihi non sis aded Hercules, qui mihi triumphum è manibus eripiet, enimverò arma, queis me laceffis, tela, quæ in me evibras, fulmina, quæ jactas, scuta, quæ mihi opponis, in maligna Quesnelli officinâ fabricasti, -- me non ferient; hæc toties à Ss. Patribus, Conciliorum Decretis, toties repetitis è Vaticano missis fulminibus reperiata, debilitata, enervata, ac penitus confracta sine vi & energiâ conciderunt. Videris, Eximie Domine! me solùm impugnasse, ut me tentares, me tentasse, ut me sciorum in acie, media inter tela ignea legitimo prælio exerceres, me exercuisse, ut mihi Lauream non ingloriam, sed consummato prius certamine gloriosorem præparares. --- Non reformidans igitur elatum sciorum supercilium, tuam, seu potius Adversariorum frontem, aciem ac argumentorum omnium robur denuò experiar, agam, dimicabo viriliter, in Domino confortabor. -- Ad Evangelicarum Veritatum *armamentarium* me provocas, in quo *mille clypei & armatura fortium*, eadem, quæ hoc ex armamentario mutuas, tela, in te retorquebo, eodem, quo te protegi credis, scuto, me protegi -- protectum me invincibilem obstupesces, iisdem, queis ex hoc uteris, armis, te, aut potius, Quesnelli in viciniam morantes sciolos, quorum Galeam indutus mihi insolentius insultare videris, invadam, percutiam, conquassabo. --- Ac

imò quidem, ut mens Tridentini in Regulâ 4tâ indicis cunctis eò clariùs elucescat, tuam -- meliùs dixero -- versipellem Quesnelli mentem accuratiùs indagabo, ac in lucem ponam, est certa pervertentium ars sub speciosa verborum Larvâ sanam fidelibus mentem abscondere, ut eò faciliùs perverso pervertendi intento satisfiat, agèns igitur vel Tridentinum per Regulam 4tam indicis ritè

dispositis usum Testamenti Patris coelestis commendat, simul & malè disposito-
rum abusum perstringit, vel non: si primum, quid ergo in utroque mali, quid
barbari, quod nefas deteges? nunquid expedit, *quod quanto tempore haeres par-
vulus... sub Tutoribus, & actoribus sit?* Annon prudentium subin Tutorum tutelæ,
ac œconomiae est correspondens testamenti Tabulas eripere è manibus pupillo-
rum, quos iis abufuros certò prævident ac pertimescunt? -- Si non? Cave ne
ex vesanâ judicandi præcipitantia Tridentinum rapinam fidelium in sensu Ques-
nelli commisisse, iudices è *manibus Christianorum* ait: *novum Testamentum eripere
aut ipsis oclusum tenere, cum medio, quo idem intelligere valeant, priventur, idem est,
ac Christi os ipsis obturare.* a) Spiritus mendacii non veritatis est. Tridentinum
non eripit, Testamenti tantum abusum vetat, verba luce clariora sunt Tantum
modum hunc versionis vulgaris cujuscunque indiscriminatim posuit. Reg. 4ta
inducis Tridentinae Synodi jussu, & Pii IV. p. m. approbatione editi, quæ ait;
*cum experimento manifestum est, si sacra Biblia Vulgari Lingua passim sine discrimine
permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri &c.*
dum abutentium pupillorum è manibus eripit, non eripit, ut vult Quesnellus, sed asservat,
donec ætate; ac intelligentiâ maturiores, Majorenes, id est: intelligere Testa-
mentum, & eo bene uti valeant, idem occludit abutentibus, quod aperit bene
utentibus, medio quod habent, eos non privat, sed ne abutantur eo, ac per
parvulos, instabiles in fide S. Scripturæ sensus contorqueantur, non solum idem
pro iis conservat, sed & novum suppeditat, i. e. sermonum declarationem, *de-
claratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis.* -- Itaque si fucatis
verbis tuis, si Quesnello ejusque asseclis fides -- Testamentum Patris coelestis
imperitæ pupillorum controversiæ sine Tutorum, ac actorum custodia relinquere-
tur, fixa in eo a Patre coelesti hæreditas filiis & filiabus prodigiis, ac coelestia
illa bona dilapidantibus indiscriminatim concrederetur, furum, latronumque spoliis
ac rapinis committeretur, daretur sanctum canibus, margaritæ ante porcos pro-
jicerentur.

b) Matth.
5. y. 2.
Bulle Uni-
genitus
Prop. 84.

2. Panem esurientibus parvulis frangendum, potum sitientibus porrigendum
non interdicit Tridentinum, absit & à me interdicerè. Hæc, qui Tridentino,
aut præviæ Dissertationi meæ affingit, dolos, ac technas meditatur, ac non nisi
gravem fidelibus imposturam facere molitur, laqueus, quem mihi pro innatâ
sciolorum astutiâ præsentas, mihi serviat, queis scioli illaqueantur.

Panis, de quo inter nos disceptatio est *panis fortium*, sed nunquid parvu-
lorum vires imbecilliores sunt, quam ut frangere possint panem istum *fortium*,
frangendus igitur est panis iste Ministerio Sacerdotum, qui in lectione parvulum
inter & magnum discrimen non facit, invidet esurientibus parvulis panem, dum
eis frangendi ministeriam dolosè subtrahit. Sicut dicitur *panis fortium*, sic &
dicitur *cibus salutis*. At non singuli cibi utiles sunt singulis, Medico spiritali hic
opus est, nonne constat cibos quamvis de se optimos non esse cunctis corporibus
salutares? nonne perspectum est exploratumque cibos validiores imbecillioribus
præbitos sæpissimè cruditatem, sæpè mortem adferre.

Videtur ac ad meliorem eruditionem perlegas historiam Concilii Tridentini
à Pallavicino conscriptam, & ex urbana & ardente Pacecum inter & Madruc-
cium litigatione Argumenti mei vim ac pondus colliges. Pro parvulis S. Pau-
lus optimus sit Medicus, parvulis seu indoctis lacte magis opus est, quam solido
cibo *Apost.* teste b) *tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam,
nondum enim poteratis;* quæ mihi sub leni & blandiente verborum esca proponis,
ex illo Matth. 4. c) *non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit ab
ore Dei.* Mirum, quantum stomachum meum titillant, sed sciolorum stomacho
nauseam afferent. Christus enim hoc in loco noluit promiscuam sine temporum,
ac personarum discrimine S. Scripturæ lectionem commendare, aut inducere
(quod tua Thesis malè supponit) sed tantum eludere diabolum tentatorem ejus
circa ipsam ipsius quæ Filii Divinitatem. *Si Filius Dei es.* Ita Diabolus eodem
C. V., præcedente *Fac, ut lapides isti panes fiant.* subjungit Christus: *non in solo
pane &c.* noveritis itaque Scioli, quod me tentetis non per spiritum Dei, sed
tentatoris diaboli circa ipsum Verbum Dei, sicut ipse tentator Diabolus Christum
circa Divinitatem.

b) 1. Cor.
C. 3.
c) Matth. 4.

3. Peccatum intellectum nostrum obscuravit tenebris; vera dicis, sed falsa
infernè more Sophistarum, non prudentis Theologi, & Philosophi; sophisma, non
tuum est, sed famosi Quesnelli & discolorum ejus sociorum. Saniori igitur, utar
consequentia, & propriis te & tuos socios verbis jugulatum suspicies. Peccatum
intellectum nostrum obscuravit tenebris; ergo plebs indocta, incerta, vagans,
instabilis, imbecillis in fide, in tenebris circumerrans, nutans, ac vacillans non
suo genio & arbitrio in sacra Scripturæ Lectione relinquatur, ne sibi relicta,
novis se tenebris involvat, expellantur tenebræ apta doctiōne eorum, de qui-
bus Christus: *vos estis lux mundi.* Hac luce, non aliâ cæcutientibus opus est,
discutiant Doctores, discutiant Pastores tenebras intellectum populi magis obscu-
rantes, *qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad justiti-
am*

Etiam erudiunt multos, quasi Stella in perpetuas aeternitates. Mens rudium prædicationum imbre, non privatâ sacræ Scripturæ Lectione infundatur, ut sic & non aliter Fidei calor augeatur, sic illorum mens veluti perfusa terra ad fructum proficiet, cum lumen ætheris ignescit clarius in corde per sacræ eruditientis flammam ardebunt, & uberiores bonorum operum fruges reddent, per eos populo scientia cœlestis communicetur, per eos interni in ipsis luminis vernum tempus aperiatur -- in bivio quid agendum sit, quid omittendum, an dextrorsum, an sinistrorsum eundem sit, non raro ancipites hæremus: sed hic proprio tuo ex Parnasso lauream mihi demeto. In bivio &c. sequitur ergo populum indigere duce, sicut indigebat populus Israeliticus duce Mose in deserto, & tres Magi Orientales duce stellâ, ut invenirent Jesum. Duce indiget populus, duce, qui videt, qui oculorum perspicaciâ fatis instructus est, etenim, *se cæcus cæco ducatum præstet, nunquid ambo in foveam cadent, sed inquit: Scriptura sola Dux, Lux est, atque Lucerna: quam futilis argumentatio? hæc si valeret, ergo nullus hæreticorum in foveam cecidit? eundem enim ducem se habere, eandem lucem ac lucernam jactitant Mahometani, Hussitæ, Zwingliani, Sociniani, Calvinistæ, Lutherani &c. hæretici omnes? si scriptura lux sola ac dux est, cur Dei populus Mosen, non scripturam ipsam in dubiis consulebat? cur Christi Discipuli euntes in Emmaus habentes etiam scripturam, nihil intellexerunt? cur ipsum verbum Dei eis manlit absconditum. Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat verbum istud absconditum ab iis & non intelligebant, quæ dicebantur ab eis.* Cur eis Christus scripturas interpretabatur? & incipiens à Mose & Prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant. Cur prævia interpretatione Christi? & non prius sine illa solo ex scripturis hausto lumine: *aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum?* Cur non ad solam scripturæ Lectionem, sed prius ad Christi locutionem cor eorum cœpit ardere? *nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas.*

Lux est scriptura; sed hæc nocet oculis infirmis, ingeniis stupidis, nisi debite declaretur. Lux est, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Non modò dum legitur, sed etiam, dum ab idoneis Ecclesiæ ministris ratione dilucidâ, & ad singulorum intelligentiam accommodatissimâ exponitur, ac declaratur. Unde Psalmista: *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis,* non dicit Psalmista, sermones tui illuminant, sed declaratio, manifestatio, interpretatio eorundem hæc *intellectum dat parvulis,* indoctis & simplicibus, luce alioquin in suam, aliorumque perniciem temerè abufuris.

His adminiculis, hac luce divalगतâ fraus tua iterum -- Quæsnelli potius detegitur, ac refellitur, dum statuit: *Christianis Lectionem S. Scripturæ, præsertim Evangelii inbibere idem est, ac filiis lucis usum lucis interdiceret, & causare, cur certum quoddam Excommunicationis genus patiantur.*

4. *Armamentarium* est, in quo ad fidei defensionem mille clypei & omnis armatura. In usum destinata non omnium, sed fortium, qui norunt ictus feliciter declinare, & multa prudentiâ in interitum inimicorum arma convertere.

5. Unum hoc auribus tuis, vel ut acu rem tangam, potius heri à proavo Quæsnello prognati novi Critici auribus insolitum rationi ipsi naturæ & rerum fini à Legislatore intento dissonum -- temporibus Mosis Prophetarum, aliorumque hagiographorum, ætate Christi Apostolorum, ac primorum Patrum incognitum, à Græcorum & Latinorum consuetudine alienum Conciliis inusitatum in Regula 4ta indicis deprehendis. Perpendamus singula, & larva novi in ultimo hoc sæculi quadrante renati Critici à facie decidet. Ac quisque colliget eum vel in scripturis tam veteris, quam novi Testamenti, in consuetudine scriptorum, in Ss. Patribus in Conciliis aut parùm aut nihil versatum, aut novo nova ingerendâ studio, ac philautia abreptum esse. Ad illud Deuteronomii 17. provocor, ubi v. 18. præcipitur, ut Deuteronomium Legis à Sacerdotibus acceptum legat omnibus diebus vitæ suæ. Eximium probationis, & subtilis sequelæ specimen! sed adesto Critice! responde sciscitanti mihi. Qualis erat, cui id præcipiebatur, persona? qualis præcipiendi modus? an plebæis indiscriminatim? hic hæres., vel non nosti, vel nosti hunc fuisse regem cui id præcipiebatur. Si primum? juvenilem prodis inscitiam, si secundum, prodis dolum astutiam, imo mendacem te esse subdoli Quæsnelli discipulum; cum hanc regi datam legem ad populum rudem indiscriminatim dirigis. Obstupesce Christiane orbis! quæ sequela à rege, qui velut sapientissimus totius populi suffragio ad regimen eligebatur *ad omne genus personarum?* an ex factò singulari & per omnia dissimili elici potest Conclusio generalis, & dogmatica? quin imò textus plurimùm tibi & tuis sociis obest; si enim rex primum constitutus debuerit legis Exemplar à Sacerdotibus petere, sibi que describere, quid evidentius, quam quod volumen Legis non fuerit in manibus omnium. En novum Mendacii genus. *Legebat plebs.* Velim indices mihi in pentateucho locum, ubi scribitur populum ipsum manibus volvisse scripturas, & legisse. O infidelem ac perfidiæ plenum scribam! sanè lingua tua non est calamus scribæ velociter scribentis. Ea, quæ scripsisti, dictante Spiritu sancto non scripsisti

Dan. C. 12.
v. 3.

Luc. 18.
v. 34.

Luc. C. 24.
v. 27.

Eod. C.
v. 32.

Psal. 118.
v. 120.

ibi Luc. 11.
v. 33. Bullæ
Unigenitus
Prop. 85.

fisti -- en sufficienter refutatam in hoc uno, quod cæteris de Regibus V. T. petulanter garris; quod attinet delicatiores Philosophiæ Magistros, Clientes spiritus, ut publicè se jactitant, fortiores, verò tamen & ipsis proprio titulo Magistellos, gallicè: Petits-Maitres, moneo, ac iterùm moneo hujus generis sciolis lectionem sacrae Scripturae admodum periculosam esse, qui, politionibus licet literis exculi, profundiora tamen Theologiæ arcana non penetrarunt, nec Religionis fundamenta ita callent, ut disputantibus de scripturae sensu periculum non superlit, ne à callidis adversariis extra viam veritatis, quin advertant, abripiantur, qui demum in Certaminibus Theologicis nullo modo exercitati satis luminis non habent, ut possint acuta adversariorum sophismata detegere & eludere.

Dictum est olim sapienter à Quintiliano: *felices artes, si soli de iis artifices judicarent*, quantò magis id esset in rebus ad Religionem pertinentibus observandum? ubi errare nedum turpe, sed admodum noxium est, qui plura circa hanc eruditorum classem avent scire, relegant monitum Gazenigæ publici in Universitate Vindebonnaensi Professoris tali classi perquam necessarium. Nec plus præsidii ex citato illo Deut. 31. v. 11. 12. & 13. sumes, ubi Moses cum sibi terminum vitæ instare prospiceret, Successori suo Josue præcipit verba Legis coram omni Israel &c. legere, etenim longè aliud est verba legis populo prælegi à Doctore Maximo, qui, siquid minus clari, & perspicui occurrat, interpretari potest. Aliud est legi ab ipso privatim populo, & propria industria temerè interpretari. Viden? Sciole! nunquid, dixi? Heri ex Quesnelli familia infeliciter nata es progenies. Aut Mosen & Josue, cæterosque nondum legisti, certo non examinasti, aut nova somnias, de quibus nec Moli, nec Josue, nec cæteris aliquid constabat. -- Sed pergis. Josue 1. v. 8. *non recedat* &c. fatemur id à Domino dictum esse Josue -- (non indoctæ plebi promiscuè ut mendaciter infers) quem loco Mosis constituit Ducem, & Doctorem totius populi Israel. Toties igitur noviter erras, quoties novos S. Scripturae passus citas. Sed *nunquid omnes Doctores?* An ex Exemplo Josue ea necessitas, quam in Propos. 79. Quesnellus adstruit? apage nugas. An nondum victas porrigis manus? cur non ad Esdram confugis eodem modo, ut citatis in locis apparentes deteges passus. Sed pariter edoceberis, nec temporibus Esdræ S. Scripturam ab omni indiscriminatim populo lectam fuisse. Prout author Hexaplorum perperam ex II. Esd. g. V. & 3. concludit, liquidè constat ex ejusdem Lib. 8. v. 1. & seq. ubi in Libro legis non singuli de populo, sed solus *Esdra coram multitudine* legisse narratur, ne autem populus audiens erraret; Lectioni à Sacerdotibus interpretatio addebatur; imò *Principes ipsi familiarum, Sacerdotes, & Levitæ* uti ibid. additur v. 13. *Congregati sunt ad Esdram scribam. ut interpretaretur eis verba Legis*, undè subruendæ Quesnellianæ doctrinae nihil adduci potuit opportuniùs, quam quod Author Hexaplorum temerè protulit ad ejus defensionem; -- Agèsis, iterùm Quesnelli confinia inter Dogmata hæres -- dum statuis: totum est omnium, totumque singulorum est, scilicet legere scripturas, id si inficias ire velis, pro innata tua subtilitate discrimen velim mihi adsignes hanc tuam inter & Quesnelli propositionem. *Scriptura est pro omnibus*: unum adhuc est, quod ex Mose adducendum esse necessarium duxi, postquam ergo Moses scripsit verba Legis hujus in volumine, atque complevit, præcepit Levitis, qui *portabant Arcam Federis Domini dicens: tollite Librum istum, & ponite eum in latere arcae federis Domini Dei vestri*, Eodem Deut. v. 24. 25. & 26. Age denuò Sciole! si tam promptus ad respondendum, quam ad cavillandum. Num eam, quam in Regula 4ta indicis Trid. tantoperè extollebam œconomiam in tanta Mosis cautela præfiguratam non sentis? si Exemplaria S. Scripturae in area foederis piè ac cautè custodiebantur, quomodo verum, quomodo possibile est, ea populorum in manibus fuisse frequentia, quomodo lecta fuisse, dum non habuerunt, nunc habes filum, normam ac consuetudines veteris Testamenti, igitur ad novum: sed tam parùm ex novo, quam ex veteri Testamento præsidii speres, tibi palam demonstrabo, dixit quidem Christus Joan. 5. v. 39. *scrutamini scripturas*. Sed nihil indè pro promiscua sacrae Scripturae Lectione ad omne personarum genus illimitatè extendenda, etiamsi Salvator Matth. 11. v. 25. innuat, arcana sapientia suæ revelata esse *parvulis*; etenim Christus Joan. 5. locutionem suam non ad omnes indiscriminatim homines direxit, sed ad solos incredulos, Judæos, Scribas, & *Mosaicæ legis peritos*, qui Christum tot miraculis manifestatum volebant credere *Messiam*, quos mittit ad Scripturas scrutandas, ut ex iis convincantur & discant, Prophetarum Oracula Jesu Nazareno convenire, per parvulos verò Matth. 11. non indoctos, rusticos, levissimos, ac penitè inaptos intelligit, sed humiles spiritu, quales fuerunt Apostoli pauperes, piscatores, & à mundo despecti homines, quibus revelavit arcana sapientia suæ, ut confunderet hujus sæculi sapientes, ut non gloriatur omnis caro in conspectu Domini; -- patet igitur Critice! te aut nimium, aut parùm, aut nihil scripturas perscrutatam esse, & temerario ausu ab Apostolorum more recessisse. -- Quod de Eunuchò affers, tuam labefactat, meam mirificè illustrat sententiam, Act. 8. v. 28. de *Eunuchò Candacis Reginae aethiopo*

æthiopo legimus, quod *sedens super currum suum scrutatus sit Isaiam Prophetam*; -- sed edic maleferiate Critice! qualis erat *Eunuchus*? an unus de plebe? -- minime, sed Princeps industrius, & sagacis Ingenii super omnes Gazas, sive Thefauros Candacis Reginæ præpositus, Vir religiosus & minime temerarius, qui relicta Aulâ & Æthiopiâ venerat adorare Dominum in *Jerusalem*; à cujus proinde exemplo ad cæteros omnes duci non potest paris rationis argumentum, quinimò exemplum *Eunuchi* Doctrinæ *Quesnelli* fatale est, ac tuæ penitus repugnans, nam interrogante *Philippo* *ψ. 3.* putasse intelligere, quæ legis? respondit *Eunuchus*: quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi, quod *S. Hieron. Epist. ac Paulin.* ab *Eunuch* dictum fuisse observat, ut intelligeres te in *Scripturis sanctis sine prævio & monstrante semitam non posse ingredi*; forte, si tu tunc temporis adfuisses, te Duce vel comite locum in curru occupassent Scioli, & sic te interprete *Philippi* auxilium superfluum, imò ridiculum ac insolens fuisset, ... porro, quis modernos Sciolos pro inflatâ eorum arrogantia exemplo *Philippi* interrogare ausus fuisset? putasne, intelligis, quæ? non humili hi *Eunuchi* exemplo permoti: quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi, sed elatâ potiùs voce respondissent: omnia possum, etsi non detur *Philippus*, aut aliquis, qui ostenderit mihi, -- pariformiter *Act. 13. ψ. 11.* *Beroenses* laudantur, *quotidie scrutantes scripturas*, si hæc ita se haberent, sive an cum his convenirent, quæ à *Paulo & Syllâ* prædicabantur, sed parem Laudem non merentur, Novatores, *quotidie scrutantes scripturas*: si hæc ita se habeant, quomodo à *Concionatoribus* annuntiantur, non poterant *Beroenses* initiis *Evangelii & Paulo* novo *Prædicatori* novum Deum annuntiantem prudenter credere, nisi re eximinatâ comperissent, hanc prædicationem consonam esse *Verbo Dei & Oraculis Prophetarum*, modò autem, postquam fides *Evangelicæ* sufficienter examinata & probata toto terrarum orbe tot sæculis recepta est, ulteriori est opus examine, sed promptâ fide ad obsequendum iis, quæ ab *Evangelii* præconibus annuntiantur. Græci græcè, Latini latinè scripserunt, hæc, ut nequam profers, dato, non concessio, te vera scribere, scripta tamen non sunt ad omnes promiscuè fideles, nec à singulis indiscriminatim legenda, sed legenda à literatis & peritis, audienda ab illiteratis & imperitis, exemplarium solitudo aut saltem raritas prius faciebat impossibile, posterius difficile, dein manifestè falsum est Græcam linguam aut Hebræis, sive Palæstinæ incolis, sive per regiones alias dispersis aut Romanis, aliisque extra Græciam nationibus fuisse vulgarem, latinam plebi haud vulgarem apertè constat; -- *Apostoli* etsi linguarum dono præditi non tamen omnium gentium linguis, sed vel græcè, vel hebraicè, vel magis chaldaico-syriacè suas exararunt *Epistolas*, sicut & *Evangelistæ*, etsi *Evangelium* omni *Creaturæ* prædicandum esse scirent, non tamen, nisi græcè, sua conscripsere *Evangelia* excepto fors *Matthæo*, qui teste *S. Hieron.* in præfat. *N. T. unus in Judæâ Evangelium Christi hebraicis literis edidit*, igitur aut nimium, aut nihil probas. --- Secundum sapientissimos fines suos Deus tam in *Lege veteri*, quàm in novâ hunc instituit ordinem, ut alii doceant, alii discant, hic regat. regatur ille, alter pascat, alter pascatur, illuminet alter, alter illuminetur; -- si ex hoc, quod *Latinis* idem declarandi ac explicandi *Officium* commissum sit, eruere coneris: ergo sacra *Scriptura* monopolium est datum *Doctioribus*: effræni eadem *Licentiâ* tuâ in arte critica *Moses*, *Josue*, *Esdras*, *Prophetæ*, *Apostoli*, *Doctores* unâ omnes fuerunt *Monopolæ*, cum ad unum idemque cum *Latinis* officium à *Domino* vocati sint, atque congregati, absurdior adhuc foret consequentia, si *Latini* ac cum *ipsis* omnes ex hoc fuerint *Monopolæ*, ergo Deus est *Monopolii* author, inventor, & institutor; infandum nefas! exitialis *Doctrina*! -- cautius quæso imposterum mercare, rectius judica; -- imposterum christiano zelo eos impugnes, qui sine *Licentiâ Dei*; *Mosis*, *Apostolorum* ac *Ss. Patrum*, sed jure proprio & temerario novas & spurcas ex *scripturis* dolosè venditatas merces curiofo *Sexui*, incautæ plebi ac superbæ *Philosophiæ* venales exponunt, qui non solum maligni *monopolæ*, sed ut turpes sæneratores, suis in fragmentis æs pro auro, argentum adulterinum pro genuino, *Lapides vitreas* pro pretiosis gemmis & margaritis venditare præsumunt, sic avidè ementes decipiunt, depravant, atque corrumpunt. Sicut in allatis hucusque consequentiarum generibus fallax, captiosus ac deficiens eras, pariformiter in allato *S. Pauli* argumento aut amas pariter decipere, aut te decipi egregiè experieris. -- Omnis *Scriptura* divinitus inspirata utilis est. &c. ergo etiam promiscua sine omni personarum discrimine sacre *Scripturæ* *Lectio* omnibus passim in lingua vulgari utilis est? minime id sequitur. *S. Paulo* hæc affingis, in toto citato *Capite S. Pauli* ad *Timotheum* ne vel minimum contortæ hujus illationis vestigium deprehendes. -- Omnes etiam cibi hominibus creati sunt, non tamen singuli omnibus. Affirmat idem *S. Paulus* parvulis i. e. indoctis lacte, non omnibus cibis solidioribus opus esse. Quid clariùs? idem statuit pro iis, qui in *Fide* sunt instabiles: præcipuè sit *Fides* ex auditu. Quid salubrius? & ex motivo, ne depraventur, quid cautius? *Medicinæ* aliis mortiferæ sunt, præsertim si imprudentium hominum dispositioni committantur. Hæc cape! porro

tam parùm tibi favet inter alios Patres S. Chrysoſtomus, quàm parùm tibi Paulus Apoſtolus, ſi ad ſcopum S. Chryſoftomi uti & ad temporis, ac perſonarum circumſtantias reflectas, non eſt, cur S. Patris præſidio tantopere glorieris. Agebat (non cum illiteratâ plebe) ſed cum nominibus doctis, ad lectionem idoneis, ludis verò Theatralibus, Spectaculis, nugisque hujusmodi admodùm deditis rerùmque adeò ſacrarum ſaſtidentibus, hos vehementi exhortatione (eâque uti in concionibus ſolet) nonnunquam hyperbolicâ flectere nititur in partem oppoſitam, prout ſat liquidò conſtat. Ex Hom. 3. de *Lazaro* ubi, ſi ejus verba *proprie* accipiantur; patet eſſe falſiſſima in tot ſimplicibus, & idiotis, qui literas nunquam didicerunt. Hanc autem locutionis figuram bene multis conſtat videtur innuere, nullo in caſu licitum eſſe jurare, quod alienum à vero eſt. Scopus igitur ſpectandus eſt, quem ſibi in dicendo Patres præfixerunt, qui dum vitia inſectantur, ſæpe per exaggerationem fortius declamant, quam eorum verba in grammaticali rigore patiantur; idque ab eis in Diſputationibus contra hæreſeos frequentius præſentari. S. Thomas, S. Bonav., alique graviffimi Authores annotârunt.

Hom. 15.
in gen. &
hom. 17. in
Math.

in l. I. Joan.
lect. 7. Bre-
viloq. p. 3.
c. 5.

Porrò piiffimis ſuſpiriis optandum foret, ut ſalutares hæ aureo ex D. Chryſoftomi ore adhortationes in perveræ, ac modernæ Philoſophiæ auribus undique intonarent, profanam novandi omnia, omniâque reformandi pruriginem arcerent, ac modum ponerent effrenatæ illi licentiæ, quâ ipſam S. Scripturæ ſanctitatem, exceptionibus, riſibus, ludibrio cacchinnis excipiunt. Ipſam adeo cum fabulis diabolicâ nequitiâ comparantes. -- Eos intelligo Pſeudo-Philoſophos, Juristas, aut Theologos ex Univerſitate aliquâ jam reduces, qui cupiditatibus, ac vanis delideriis victi, quod cupiunt, facilè credunt, quod nolunt, inſiciantur -- qui in ſpectaculis frequentes, in Ludis Theatralibus primi, in Voltairiis Comœdiis, ac delectum fascinatis opusculis toti, Rouſſovii Philoſophiæ moraliſ tenaciſſimi, lepidis modernorum Scriptorum fabulis allecti nunquam Domini legem ſanctam, aut rarò ex merâ, & veſanâ cavillandi libidine ſcrutantur, qui ſcire omnia, reprehendere omnia, reformare omnia præſumunt eo tempore, quo adhuc imberbes ſunt, & caput eorum adhuc vacuum, qui, dum aut unum aut alium Voltairii, Rouſſovii, vel Baylii librum, aut fortè librorum Codicem legunt, aut venuſtos, jocoſos, ad ſpeciem pios, eruditos, ac ſpecioſiores ex illis paſſus emendicati ſunt. ac memoriter didicerunt, ſe omni intelligentiâ ſuperiores, omnes examinare, diſcernere omnia, judicare ad rationis ſuæ Decempedam demetri, ac ipſas S. Sripturas explodere ſe poſſe confidentiùs, ac arrogantius arbitrentur, qui blandiori veneno inſecatâ ratiunculâ contenti nihil in ſcripturis ſibi inaccessum arbitrantur, omnia rimantur, etiam ea, quæ eorum intelligentiam excedunt, non ſubodorantes ſe peſtilenti indifferentiſſimi veneno ſub ſubdolo verborum melle propinato facilè infectos iri, quod virus ex malè præſumpto peſtiferos hos libros indifferenſiſſimi legendi privilegio ſpargitur, incautos in animos ſerpiſit, ultrò latiùs ingraveſcit, ac penitùs totos corripit; ii ſunt, quos Divi Chryſoftomi ore admonitos volo, ne malo per longas moras invaleſcente ſerò nimis medicina paretur. -- Peſtilentes hujus Generis Libros Vulcano tradite, ſiqui adhuc veſtro in angulo lateant, -- comparate vobis Biblia ſacra, ſumite animæ Pharmaca, flores ne decerpatis, ubi blandientem ſub floribus anguem latitare noveritis, cujus halitus animæ veſtræ lethalis erit; mella ex talibus fragmentis non fugite, ubi venenum artiſicioſè permixtum animæ veſtræ mortem præparat, S. Scripturas pervolvite. Ritè diſpoſiti, uſum laudo, increpo abuſum; ſi verò circa Scripturæ ſenſum dubium ac ambiguum vobis occurrat, habetis Moſes, adite viros & ætate & ſcientiâ ſenes, atque Religione firmatos, eos interrogante, eorùmque definitioni acquieſcite. -- Vobis verò junioribus Philoſophis, qui adhuc lactandi eſtis, optimè inſerviat à Cl D. Conzen præfixus legendi modus, hunc legite, relegite, ac fidei corda retinete, quaſi diluvio quodam ait: perverſorum librorum inundatus hoc tempore orbis eſt; -- plus fanè nunc nocent libri religioni, & morum ſanctitati, quam plures olim hæreſes nocuerunt, Sæculo 4to graſſante Arianorum perfidiâ totus ſerè orbis ingemuit, & miratus eſt ſe eſſe Arianum, nunc verius eſſe lugubris experientia docet, ſpretâ omni S. Scripturæ autoritate, & ſanctitate totum eſſe indifferentiſſimam; -- vide igitur etiam atque etiam, quem legas, homo nove & in orbe literato peregrine. -- A S. Chryſoftomo ad reliquos Ss. Patres revertor: -- citavi tibi nubem teſtium, quorum argumentorum vim ut Infringeres, tota tibi æternitas non ſufficeret, cur mihi unum eorum Chryſoftomum opponis, quem tuæ ſententiæ proſùs adverſari luce meridianâ clarius eſt, cur alios non adducebas ex Ss. Patribus teſtes? fatere veritatem, nullum ex iis habebas ſententiæ tuæ Patronum, pro malis, ſed ad ſanctum illud officium non vocatis inter pocula curioſè diſputantibus ſerviat illud Baſil. apud Theodoretum ad Præſectum Culinæ Imperatoris ex Scriptura diſputare volentem, tuum eſt, ait: *de pulmentis cogitare, non dogmata Fidei decoquere*: obſervandum verò præciſis temporibus quandoque corruptiſſimæ verſiones vernaculæ nondum natæ erant, nonnullos S. Patres & orthodoxos Antiſtites ſacræ Scripturæ Lectionem fidelibus frequentius permiſiſſe, præſertim dùm vel aliqua neceſſitas vel utilitas hoc

L. 4. C. 15.

hoc videbatur exigere, idque eo securius, quia tunc passim major erat fidelium simplicitas, major in Fide constantia, minor in novitate propensio, minor de se ipsis praesumptio, & longè major erga Ecclesiae Praepositos Reverentia ac submissio, quam temporibus Tridentini, ubi innumeræ ad speciem catholicae versiones per orbem dispergebantur, ac modernis temporibus, quibus malitia, superbia, temeritas ac innovandi purigo multum accreverunt, observantia verò erga Ecclesiae moderatores, & Fidei sanctiores multum imminuta, ita, ut nil miri sit, quod & ea, quæ ad disciplinam pertinent, mutationi reddantur obnoxia, ex quo fluit conclusio tuum tuo in dileminate abstrusum sophisma explicans: vel bonâ vel malâ mente legit, idem est: vel adest debita ad legendum dispositio, vel non adest, si primum, non solum cum Tridentino permitto, sed potissimum commendo S. Scripturae lectionem. Si secundum, adest periculum, ne dogmata Fidei decoquantur, arceatur igitur. -- Dein, vel in legente circa ipsa Fidei Mysteria adest prona in obsequium fidei obedientia, & cœca submissio, vel occupat curiosa de mysteriis scrutandi, ac secundum rationem, vel vires naturales ea demetiendi libido, .. si primum, iterum commendatur Lectio, ut augeatur fidelium pietas, si secundum, prohibetur, ut perversiois periculum non subintret.

Unde, si devotæ quædam animæ pio ardeant desiderio legendi sacras scripturas, hæc sancta sua desideria superioribus manifestent, quorum iudicio, si sacra Lectio prodesse possit, ipsis facilè permittetur; igitur pro diversitate personarum, temporum ac dispositionum Tridentinum approbat & improbat S. Scripturae Lectionem; sic & laudati S. Patres cum laudato devoto sexu egerunt; laudatæ à Patribus sceminae erant ingenio & genere nobilissimæ, eruditæ linguis, meditationibus assuetæ, propterea humilitatis studiosæ, promptæque captivare intellectum in obsequium Fidei, & sequi directionem Magistrorum, quod ipsi Patres inter laudes earum commemorant; reliquæ saltem virgines erant separatae à mundo, dicatae Deo, studioque virtutum exercitatae, neque triste adhuc fluxæ fidei, superbiæ, ac contumaciæ experimentum dederant; quid simili apud nos vilo exemplo ordinaturi fuissent Patres, suspicari licet ex Hieronymo scribente: *verum tu tantæ es liberalitatis, ut favorem tibi apud Amazonas tuas concilies, ut in alio loco scripseris, scientiam legis etiam feminas habere debere, cum Apostolus doceat esse tucendum mulieribus in Ecclesia, & si quid ignorant, domi viros suos consulere.* Caveant igitur novitatum Magistri, ne illam legendi licentiam ad omnes indiscriminatim sceminas extendant, ne nimium Amazonibus cum Pelagio blandiri videantur, ac cum eo Hieronymi correptione digni reputentur. Hinc pariformiter patet fraus, & illusio Quesnelli, quam dolosum ipsius ingenium propositione 83. excogitavit ac intendit: *est illusio, sic subdolè insert: si persuadere velis, quod notitia Mysteriorum Religionis non debeat communicari feminis Lectione sacrarum librorum; non ex feminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia ortus est scripturarum abusus & natae sunt haereses.* Quamvis sceminae non primum excogitent hæresin, eam tamen conceptam retinent pertinacius, studiosius adjuvant, cujus rei exempla refert Hier. in Ep. Clesiph. Sever. Sulpit. L. 2. hist. sac. Epiphani. hæ. 26. atque præter Thiotam Constantiæ A. 847 Mulieres manichæas Aureliæ, & Atrebatii an. 1022, & 25. Tanchelini socias Antverpiæ an. 1123. præsertim nupero sæculo Moniales portus regii, & aliæ in Gallia noxium experimentum præbuerunt. -- Demum cum in Mose, in Prophetis, in Christo, in Apostolis, S. Patribus, Concilio, ac in ipsa Ecclesiae praxi nullum amplius sententiæ præsidium habens cum ipsis errorum Magistris ad extremum recurris effugium, & in claris Scripturae textibus puppim proramque doctrinae tuæ cum Protestantibus constituis, verum .. dic! ubi scriptum est in scripturis solas scripturas sufficere? Cavetis, duces deseris, fovea patet; hæc Protestantium opinio contradicit œconomiae divinæ, & hierarchio ordini ... *alii datur sermo sapientia, .. alii interpretatio scripturarum, non autem omnibus .. nunquid omnes Doctores? nunquid omnes interpretantur? sed & nunquid spiritus privatus interpretando est omnium hæreticorum protoparens? nunquid privata ad libitum scripturas declarandi libido omnium errorum ac hæresum primæva Mater est? nonne quivis pseudo-propheta se habere spiritum Domini posset gloriari? nonne sic cum jactura unitatis perpetua Fidei gliscerent dissidia? nonne consuetudo, quam in Protestantibus temerariò jactitas, origo & occasio est, cur parentes cum filiis, cum Magistris discipuli circumferantur omni vento doctrinae perversæ? ... nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint; non omnes Timothei sunt, ut ab infantia discant, non omnes habent instrumentem Paulum.*

Quod in Germania non adeo urgeatur Regulae quæ observantia, provenit ex Superiorum non contradicentium taciturnitate, & ex mera commiventia, eò quod Fideles cum A catholicis permixtini habitent; quoad statutum sufficiat subnectere illud Benedicti XIV. p. M.: *itaque, ut rem conficiamus, ubi nullus quoad vernaculam sacrarum scripturarum Lectionem, abusus irrepserit, aut sileant Episcopi, aut solum quæ indicis Regulae urgeant complementum, ubi verò abusus semel innotuit, etiam synodali decreto radicibus evellatur.*

L. I. cont.
Pelaj.

Ecce E. D. ! triumphavit hodie Veritas, securis ad radicem posita est, ut quod centenis lucubrationibus à filiis tenebrarum plantatum fuerat in cordibus hominum, irreformabili ac perpetuò valiturà Clementis XI. Constitutione excinderetur. Causa finita est, Error utinam finiatur. Vive, Vale.

DISSERTATIO TERTIA.

De Sanctorum Patrum in exponendis Scripturis Sacris Autoritate.

Adcuratiùs sanè! agi à Te non potuit, neque prudentiùs, Promotor Sapien-
tissime! quàm actum à Te est, dum vindicata Vulgatæ Autoritate, ad-
ferroque de legendis Scripturis Decreto, mihi tandem Sanctionem Tridentinam,
quæ contra unanimum Sanctorum veterum consensum sacras interpretari Pagi-
nas vetat, tuendi, propugnandique Provinciam demandasti: sic enim ordine
perquàm concinno patescit, & quid legendum, & quo legendum sit modo, ne
in avia, aut devia deflectamus. Pro summa igitur, qua Sanctissimam Tridenti-
nam Synodum amplector, Reverentia, proque eadem, qua Sanctos colo veteres,
pietate, spartam hanc adsumo promptissime, & firmamentis stabilio inconcussis.

§. I. Sed ipsum Tridentinum textum recitare in antecessum juvat. Sic
autem habet Sess. IV. *ad coercenda petulantia ingenia decernit sancta Synodus, ut
nemo prudentiæ suæ innixus, in rebus Fidei & morum, ad adificationem Doctrinæ
Christianæ pertinentium, sacram scripturam ad sensus suos contorquens, contra eum sen-
sum, quem tenuit, & tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu &
interpretatione scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimum consensum Patrum,
ipsam scripturam sacram interpretari audeat ... Qui contravenerint, per Ordinaris
declarentur. & penis à jure statutis puniantur.* Hactenus Tridentinum ... Unde
quivis cognoscit prorsus, nimium, inutilemque fore me, si quæstionis, ut ajunt,
statum multis fixurus præambulis essem; ex verbis namque recitatis obvium cui-
que est intelligere, decreto Tridetino stringi eos, qui **CONTRA UNANIMEM
PATRUM CONSENSUM, & quidem IN REBUS FIDEI ET MORUM AD ÆDI-
FICATIONEM DOCTRINÆ CHRISTIANÆ PERTINENTIUM** sacram interpre-
tari Scripturam præsumeret.

§. II. Unum tamen præmittere operæ pretium erit, nimirum, quem signi-
ficatum illa habeant verba: *contra unanimum Patrum consensum ...* Tenendum au-
tem est cum Vincentio Lirinensi, hac lege credendum esse Patribus, *ut, quidquid
VEL OMNES VEL PLURES uno, eodemque sensu MANIFESTE, FREQUEN-
TER, PERSEVERANTER* velut quodam consentiente sibi Magistrorum consilio, acci-
piendo, tenendo, tradendo firmaverint; id pro indubitato, certo, ratoque habeatur ... Ubi
quidem recte sic distinguit Vincentius. *Nam ut doctrina aliqua (ceu Cardinalis
Peronius in sua ad Causabonum Epistola optime monet) à sanctis Patribus pro
Catholica & orthodoxa universim tradita esse credatur, minime necesse est, eam in om-
nibus Patrum monumentis reperiri. Neque enim omnes scripsere de omnibus, nec omnia
ad nos eorum scripta pervenire. Doctrina alicujus pro Catholica habendæ id erit certis-
simum indicium, cum regionis cujusque clarissimi Patres ad confirmandam eam consen-
tiant ... Sic B. Augustinus adversus Pelagianos undecim, Synodus autem Ephesina ad-
versus Nestorium decem Patribus, iisque illustribus, in doctrinam unam conspirantibus
in medium adductis, universæ Ecclesiæ consensum se se repræsentare judicavit ...* Qui-
bus sic positis ad rem ipsam progredior.

§. III. Ac primo quidem illud sumo, quod ex argumenti hactenus pertra-
ctati serie, rationeque constat, causam mihi non cum aliis modo, quam cum iis
tentandam hominibus esse, qui, Catholici cum sint, Ecclesiam docentem, in Fi-
dei morumque doctrina falli nesciam esse, ultro concedunt, Quæro autem, id
qua fieri, propugnarique ratione possit, si unanimum Sanctorum Veterum in
exponendis scripturis consensum, Regulam esse fidei ab omni periculo erroris
immunem, negemus.

§. IV. Certè repulsa semel Sanctorum oranium Fide magna ex parte Chri-
sti & Apostolorum repellentur Traditiones. Neque alia enim via, nisi per san-
ctos Patres, Doctoresque, qui singulis florere sæculis, novit Ecclesia, quid
Christus Apostolique tradiderint. *Hæc igitur duo (verba sunt Melchioris Cani
L. 7. Cap. 3.) ita sunt connexa atque conjuncta, ut divelli ac dissociari non possint,
doctrina sanctorum Patrum, & Ecclesiæ traditio: quisquis unum istorum tentavit labef-
factare, alterius quæque fidem concutiat, necesse est.* Enimvero, ut idem Canus do-
cet, cum sive Concionatores, sive Scriptores omnes, qui Sanctis antiquis success-
sere,

fere, sacrae scripturae sensum populo tradiderint, juxta doctrinam à Sanctis acceptam, populus autem fidenter sensum illum acceperit, nimirum, qui concordem Sanctorum Veterum expositionem rejicit, intelligentiam, quam, hactenus Ecclesia habuit, rejicere convincitur.

§. V. Igitur erroris maximi momenti in re non potest non argui, qui sententiae, quam concors Patrum doctrina, tanquam divinam in sacris comprehensam literis tradidit semper, constanterque sumpsit, adversatur. Etenim percontari liceat, quid tandem illud sit, quo, cum peccatur, in fidem ipsam peccare homo censendus sit? ... Crediderim tum quidem certe, cum revelatum à Deo esse id negat, quod tamen evidentia revelationis divinae sigilla habet. Hæc autem sigilla, quænam sunt?.. Juvabit rem hanc ex Pallavicino obvio, accommodo tamen exemplo illustrare.

§. VI. Rex, si falsum pronuntiaret, in Regiam delinqueret Veracitatem. Rex si à suis ministris, suo nomine, litteris publicis, regio sigillo munitis, pronuntiari ea permetteret, quæ ipse pronuntiare non cogitat, in regiam pariter Veracitatem offenderet: utroque enim eventu jus esset conqueri subditis, deceptos à Rege se esse; cum ipsius permisso in eas rerum conjecti essent conditiones, ut si litteris illis fidem negarent, & contumaces, & injuriosi in Regem haberentur ... Prorsus ita se res haberet, si concors Patrum sententia falsam nobis Scripturae obtruderet interpretationem. Etenim non permetteret solum Deus, sicut Rex; sed totam hanc veri speciem, quæ ad credendum, sic esse se locutum, induceret, adjuvaret: cum jubeat, docentem audire Ecclesiam; hæc autem non doceat aliter, quàm *Patres omnes vel plures uno eodemque sensu manifeste, frequenter, perseveranter docuerunt* ... Quo autem pacto (sunt verba Pallavicini) *Deus ejusmodi fraudationem à se nobis illatam excusaret, si in rebus ad Fidem, moresque pertinentibus ita fuisset locutus, ut cuncti sacri Doctores, adeo numero spectabiles, -- scientia præcællentes, studio accurati, eorum verborum sententiam à veritate alienam intellexissent? Quis hominum vulgaris ingenii, naclus scripturae locum, significationem hujusmodi præ se ferentem, simulque cognoscens, eandem significationem tanquam dogma fidei à cunctis Ecclesiae Doctoribus comprobari, non se putabit, illius ita credendæ obligatione teneri?*

§. VII. Sed ad Synodum ipsam, cujus imperata mihi commendatio est, revertamur ... Ac volo illud ante omnia observari, tenerique animis, quod Pallavicinus monet, nequaquam propositum Patribus fuisse, ut nova nos lege coartarent, sed ut docerent solum, atque in memoriam revocarent legem antiquiorem, quam ea in re suapte natura fides imposuit; id quod ex ipso textu Tridentino palam est. Etenim quem in finem his utitur verbis sanctissima Synodus: *Et panis à jure statuti pumantur?* Certè liquido inde conficitur, id ipsum prius etiam à sacris interdictum Constitutionibus, poenisque mulctatum; adeoque novam à Concilio legem minimè statui, sed addi stimulos, ad veterem observandam.

§. VIII. Et vero est ea tam clavis, tam insignibus monumentis antiquitatis consignata, contestataque res, ut plane nesciam, quid desiderari hoc in genere demonstrationis ab viro catholico possit. Quis quæso Patrum, quis interpretum scripturae unquam fuit, qui pro indubitata sibi non eam fixerit regulam, quam ex Vincentio audivimus, quamque is velut ex omnium haustam ore posteritati transcripsit? Quis Religioni sibi nonduxit, ab recepta hac norma, si vel latum unguem discederet? Quid frequentius in omnium scriptis, si quando contra opiniones novas, atque insolitas pugnant, quàm illud tritum, ac promulgatum, *Divinarum scripturarum intelligentiam non ex præsumptione propria, sed ex Majorum scriptis, auctoritateque esse desumendam, quippe quos & ipsos ex successione Apostolica intelligentiæ suscepisse regulam* constaret.

§. IX. Sed malim ex Conciliis ipsis, dum pro sanctione Concilii ago, causam conficere ... Ordior autem à Lateranensi V., quod Tridentino citimum fuit, celebratumque sub Julio II. & Leone X. anno 1512. Et licet Theologi juxta ac Canonistæ se inter disceptent; œcumenicūnesit nec ne: in hoc tamen admisum est ab omnibus, quando inculcat, qua ratione explanari sacras paginas oporteat ... Atqui *Actione secunda* præcipit omnibus, qui Evangelicam sunt populo tradituri veritatem, ut sanctam Scripturam juxta interpretationem Doctorum, quos Ecclesia vel usus diuturnus adprobavit, explanent; nec quiquam eis proprio sensu contrarium, aut dissonum adjiciant: sed iis semper insistant, quæ à præfatorum Doctorum interpretationibus non discordant. En! quæ Tridentinum ante se vestigia legerit.

§. X. Concilium Lateranense præcesserat Synodus Florentiæ habita, anno 1439. ad tollendum schisma, quod Latinos inter & Græcos fervebat. Hac in Synodo acerrimè ac subtilissimè est disputatum *de processione Spiritus sancti à Patre Filioque*. Et inspicienti acta historica patebit, tam Græcos, quàm Latinos itend-

dem provocasse ad Patres: cum enim græci scripturæ verba sic explicarent, ut Spiritum sanctum à Filio non procedere docerent, latini statim ad Patrum provocabant Doctrinam, ostendebantque, verba Joannis 15. sic explanari ab omnibus tam græcis, quàm latinis Patribus, ut processionem Spiritus sancti à *Patre, ET A FILIO* adfererent. Notius est, quàm ut ego hic adferam, quanta contentione locus Basilii in tertio contra Eunomium libro sit agitatus, quod mira in litteris lectionis esset varietas. . . Quis hic non aperte videat, Patribus Florentiis, imo ipsis græcis schismaticis nihil tam fuisse persuasum, quàm in concordem Patrum consensum, tanquam infallibilem Fidei regulam intueri omnes oportere.

§. XI. Florentino præverat Vienneſe, anno 1311. præſidente Clemente V. celebratum. Hoc autem in eundem prorsus modum declaravit: cum enim de intelligentia illius Joannis: *Ad Jesum autem cum venissent*, quæstio esset inter fideles exorta, relataque ad Concilium, ita loquitur Pontifex: *Nos ... AD SANCTORUM PATRUM ET DOCTORUM COMMUNEM SENTENTIAM Apostolicæ Considerationis aciem convertentes, sacro adprobante Concilio declaramus* Clement. I. de summ. Trinit. Vienneſe ergo Concilium, cum de sacrarum litterarum pronuntiare intelligentia vellet, sanctos Patres quasi duces intelligentiæ sequitur.

§. XII. Ad Synodum generalem VII. progredior. Convocata est hæc Synodus anno 787. contra Iconoclastas. Sic autem Basilius Ancyranus *actione prima* inter alia pronuntiat: *His, qui spernunt MAGISTERIA SANCTORUM PATRUM, & Traditionem Ecclesiæ Catholicæ, prætendentes & adsumentes voces Arii, Nestorii, Eutychetis, & Dioscori, & perhibentes, quod nisi de veteri & novo Testamento fuerimus edocti, non SEQUEMUR DOCTRINAS SANCTORUM PATRUM, neque sanctarum Synodorum, atque Traditionem catholicæ Ecclesiæ, anathema.* Quam professionem collaudavit, firmavitque sancta Synodus. Dein *actione quinta*, cum usus imaginum erat adferendus, damnandique Iconoclastæ, recitata sunt plura Patrum monumenta; quibus auditis sic dixit Tarasius: *jam satiati sumus EX PATERNIS TESTIMONIIS, & cognovimus, quia prisca traditio est, Venerabilium imaginum erectio. Sectatores igitur sumus SANCTORUM PATRUM. Synodus dixit: sectatores, & concordēs ...* Vel me non monente advertit quivis, Patres hujus Synodi, qui, ut ex actis constat, etiam eos sibi habebant consentientes, quos suum in patrocinium adducebant Iconoclastæ, inde fidei regulam desumpſisse.

§. XIII. Quid autem Generalis VI. contra Monothelitas anno 680. celebrata Synodus? . . . Passim nota est ea hærelis, quæ sæculo VII. per schisma triennale Christi vexavit Ecclesiam, quæque tandem in sexta hac Generali Synodo, CPTana tertia fuit jugulata. . . Ad huncce conventum accedamus propius, atque oculis lustremus, qua ratione in definiendo dogmate Patres incedant. . . *Actione hujus Concilii quarta* jubet Imperator, *Agathonis Papæ, Synodique Romanæ recitari Epistolas.* Dissipicet id Macario Antiocheno; utque vim harum infringat epistolarum, mentitur ille, *scripta sanctorum Patrum* litteris hisce repugnare prorsus. Igitur *actione V. VI. & VII.* proferuntur *sanctorum Patrum Codices* tum à Macario, tum à Pontificis summi Legatis: & utrimque lecti jussu Imperatoris (ut omnis committendi fraudes præcludatur via) obſignantur. Rogantur interea Georgius CPTanus, & Macarius Antiochenus, num ea, quæ Epistolæ Synodi Romanæ & Agathonis Papæ haberent, admitterent? Et in responsum eorum! *Petimus nobis dari exemplar harum relationum; legentes enim ET CONFERENTES QUÆ IBI SUNT PATRUM SENTENTIAS, alia die responsum dabimus.* Atqui hic videas, vel ipsos devios, de Fide cum agitur, communem Sanctorum veterum sensum ceu Thesei filium tenere. Sed intro adhuc magis.

§. XIV. Induciis per medium vix non annum concessis CPTanus renovatur confessus; & statim postulat Imperator, *sanctorum veterum sententias* circa Concilii Romani & Agathonis Papæ Epistolas recitari. Recitantur: & sic tandem Georgius CPTanus cum suis falsus est ingenuè, hæc Epistolas prorsus esse conformes *scriptis sanctorum Patrum*, quæ in Archivio CPTano adſervarentur, adeoque *ita credere se se, atque confiteri.* In Macario autem detectum est, in allato à se Patrum Codice multa truncata, multa omiſſa, multa interpolata. Hinc Synodus dixit: *non convenit orthodoxis, SIC CIRCUMCISAS EXPONERE VOCES SANCTORUM PATRUM. HOC EST PROPRIUM HÆRETICORUM.* Cumque dein Macarius Synodo adquiſcere, atque juxta genuina sanctorum Patrum dicta sentire nollet, in hæc erupit verba Concilium: *Macarius se ipsum ostendit hæreticum: novo Dioscoro anathema, deponatur, exuatur, quo amictus est Pallio.* Et revera *actione X.* damnatus, depositusque est Macarius. . . En! quanta reverentia Synodus œcumenica à Spiritu Sancto directæ, adſurgat unanimi Sanctorum Veterum Consensui?

§. XV. Rem persequor. . . Concilium Generale VI. præceſſerat Synodus Romana, in laterano à S. Martino ratione *Typi* Constantis habita, & subin à Concilio CPTano III. confirmata. Hæc in Synodo *Secretario P. Martinus* Papa edicit: *Patrum*

Patrum sacros Codices deduci præcipimus... Quem in finem? ... Ut ex iis, tanquam fidei depositariis catholica de duplici in Christo operatione depromatur doctrina. Prælecta etiam sunt ab Exuperio Notario sanctorum Patrum scripta, velut Basilii, Augustini, Leonis, Athanasii, aliorumque Patrum eandem doctrinam adferentium Commentarii. Quibus omnibus perlectis atque inter se comparatis fertur sententia, qua Monothelitæ tanquam hæretici, hoc est, doctrinæ divinitus revelatæ, & per Patres sanctos enuntiatæ contradicentes damnantur... En! Ecclesia tanquam hæreticos declarat eos, qui doctrinas, Patrum doctrinæ adversas proferre audent.

§. XVI. Ad Synodum Generalem V. devenio. Est hæc Cptana II. in causa trium famosorum Capitulorum anno 553. coacta... collatione autem sexta lecti sunt Patres, qui olim plura, ceu universali de Incarnatione divina, doctrinæ repugnantia in scriptis Theodori consignaverant. Atque his omnibus perlectis & auditis Synodus judicavit, Theodorum, licet mortuum, tanquam hæreticum damnandum esse. Quare? ... *Quod contra PATRUM INTERPRETATIONEM, fidem, scripturamque interpretari non dubitasset.*

§. XVII. In Concilio Calcedonensi, Oecumenico quarto, anno 451. habito eadem sciscendi, decernendique adhibita ratio fuit. Leo Papa suos illuc legatos miserat, cum Epistola dogmatica, in qua Catholicam de divina Incarnatione doctrinam ex Scriptura sacra juxta sensum sanctorum Patrum luculentissime explanarat. Lecta fuit hæc Epistola in Concilio, cum adjunctis Patrum textibus, atque dictis sanctorum Veterum declarata conformis: sic enim clamant orthodoxi Patres: *Hæc est fides Patrum: ita credimus omnes: anathema, qui ita non credit* Juxta Calcedonense igitur Concilium qui aliter credit, ac Patres tradunt, reus hæreseos damnatur.

§. XVIII. Inspiciamus Concilium Ephesinum, œcumenicum III. anno 431. contra Nestorium celebratum, & lustremus, qua via contra Nestorium incedant hujus Synodi Patres. Adseruerat Hæresiarcha, Scripturas sacras pervertens, duplicem in Christo Personam, negaratque, B. V. Mariam esse Deiparam: jam ecce! hanc contra doctrinam ipsa Ephesini Concilii verba: *invecti sumus in Nestorii sceleratam præsumptionem, quod sacram Scripturam se primum & solum intelligere, & omnes eos ignorasse jactaret, quicumque ante se Magisterii munere præditi divina eloquia tractassent, & præterea universam Ecclesiam errasse, quæ ex illius sententia Doctores ignorantes sequebatur.* Igitur juxta Concilii Ephesini mentem ipsa errat Ecclesia, si Patres, quos in expositione fidei, Scripturæque sequitur, à vero aberrerent. Hoc autem absurdum quis Catholicorum admittet?... Atque hoc perspectum habebat plane Joannes Antiochenus, Nestorio amicissimus: sic enim ad eum scribit: *si mens tua eundem sensum tenet, QUEM PATRES ET ECCLESIAE DOCTORES; quid contristat pium sensum congruo nomine publicare?* Ex Joanne ergo Antiocheno sensus Patrum sensus est Ecclesiæ.

§. XIX. Ephesinum antecessit Cptana I. Synodus œcumenica II. anno 381. habita... Arianis ejectis novæ in Ecclesia turbæ oriuntur: Macedoniani namque insurgunt, aliæque jam damnatæ repullulant hæreses. Igitur Cptana celebratur Synodus, & eandem definiendi regulam sequuntur hujus Synodi Patres. Teste Nicephoro Lib. XII. Cap. XV. suasor est Silinius, ut dissidentes à Concilii Patribus interrogentur, *num eos sacrorum Oraculorum interpretes, qui prius extiterint, quàm dissensio in Ecclesia orta sit, admitterent. Si idoneos eos ad declarationem, seu decisionem controversiarum putarent, statim illorum libros in medium proferri debere.* Igitur Patres tentant cognoscere, quid evocati de Veterum Scriptis sentiant: Et revera hi clamore & admiratione suam ergo illos (Patres) affectionem & pietatem indicant. Quare contra eos pronuntiatur aperte: *si testes illi (Patres) dogmatis idonei Vobis essent, facile eos quæstionem rei cujuslibet decisuros, si ipsi (evocati) in eo adquiescerent, quod ILLI de controversiis ejusmodi & senserint, & dixerint.* Niceph. l. c.

§. XX. Quid tandem Nicænum primum anno 325. contra blasphemum Arii dogma habitum?... Athanasius, qui Nicæno interfuit, & omnium fere rerum in eo gestarum Princeps, in sua ad Afros Epistola sic testatur: *Itaque illi (Ariani) verbis non ex Scriptura quidem petitis, sed pie tamen inventis convicti sunt, & condemnati... Episcopi autem non ipsi sibi verba confingentes, SED PATRUM DE EIS TESTIMONIA HABENTES, ea in Scripto suo usurparunt.* Niceph. L. 8. Cap. 22. Quare idem Athanasius Arianos in libro de decretis Synodi Nicænæ alloquens sic concludit: *Ecce nos demonstramus istiusmodi sententiam (de divinitate verbi) à PATRIBUS AD PATRES QUASI PER MANUS TRADITAM ESSE. Vos autem, o novi Judæi, & Discipuli Caiphæ! quos demum ASSERTIONUM VESTRARUM PATRES offendere valetis? imo ne unum quidem ex prudentibus & cordatis nominare potestis; cuncti enim vos averfantur, præter unum Diabolum, qui solus hujus defectionis vobis auctor fuit...* Atque hæc ex Conciliis œcumenicis. Eandem autem legisse semitam Synodos particulares, quæ ante Nicænum hinc inde ad damnandas convenere hæreses, ex monumentis Ecclesiasticis passim obvium est.

§. XXI. Igitur ex Conciliis œcumenicis, testibus nemini suspectis confeci, concordem Patrum in fidei, Scripturæque expositione consensum regulam esse ab omni erroris periculo immunem. Quod & hominis ab communione Catholica vox alieni paucissimis adhuc ostendat... Is est Beza, qui, Petavio teste, in opusculo quodam: *de Unitate divinæ Essentiæ* ea dicit, quibus suam, hoc est, Calvinii causam labefactat, Catholicamque mirum in modum confirmat. Cum enim Augustini verbis verum Ecclesiæ dogma comprobasset, *quis sano*, inquit, *homini persuaserit aliter docuisse Augustinum de Trinitate, quàm Africanas Ecclesias, & istas rursus aliter, quàm Catholicus consensus ferret, sensisse.* Præclare hoc quidem ut idem Petavius advertit, ac verissime: sed quo semel constituto tota istorum hæresis jacet, quæ adversus Romanæ Professionis antiquam, testatamque fidem, sola se *scripti Verbi* cavillatione defendit. Quare sapientissime juxta ac saluberrime (ut ad Tridentinam tandem Synodum iterum redeam) Patres Tridentini sanxere, ne quis contra unanimem sanctorum Patrum consensum Scripturas sacras explanet: *nam quidquid creditur contra sanctos Patres*, ait Synodus Toletana XV., *intelligitur aberrare à recta regula fidei.*

Et nunc Te, Eximie, Eruditissimeque Æmule! in aciem contra me descendentem expecto. Sane pro singulari tua, quam in Te veneror, eruditione profer, quidquid in partem adversam facit. Quod dum ages, occasionem dabis, veritati hætenus à me adfertæ novam lucem, novaque firmamenta conciliandi.

I M P U G N A T I O.

Scripturas sacras juxta unanimem Patrum consensum explanandas esse tam solidè tamque dilucidè demonstrasti, Laureæ Doctoralis Candidate! ut nihil in contrarium, quod vel umbram veritatis attingat, afferri valeat, quapropter de reportandæ victoriæ desperatione gaudens ac in Domino glorians, lubens libensque postulationi tuæ obsecundabo; ut argumentorum solutione eruditissima, gloriosior tibi sanctisque Patribus sit de adversariis triumphus, ac Magistralis Laureæ consecutio sit honorabilior.

Quoad Concilia, Laureæ Doctoralis Candidate! facilè conciliamur, juris id olim fuisse: nunc autem legibus his consuetudine ac præscriptione legitimâ abrogatis sua cuique postlimio rediit felix quodlibet sentiendi libertas illuminatissimis hisce temporibus, & despectâ prioris ignorantia & nimia credulitatis caligine, sedentibus in tenebris, & cæca præjudiciorum umbrâ de sequelâ Patrum, lux orta est eis, non captivant amplius irrationabiliter intellectum in obsequium Patrum, & *in suo quisque sensu*, non alieno, abundare permittitur: Rom. Cap. 14. v. 5. Id ipsum testatur quotidiana hinc & inde libros hujuscemodi etiam contra communem Patrum sententiam scribilandi ac evulgandi facultas, tanquam optima legis abolitæ interpret. -- Nec immeritò multiplicata hæcce inhibitionum legumque farrago abrogata; libertatem namque quam Deus, quam infallibilis æternæque homini asserit Veritas, Ecclesia Veritatis sponsa ritè adimere eidem quommodo possit? *Tradidit autem Deus Mundum disputationi eorum* Ecclesiastæ 3. v. 11. Ne hic mihi obtrudas distinctionum distinctiunculas, ubi lex, ubi textus non distinguit, nec nos distinguere debemus, cessaret namque omnis disputatio, si communi Patrum consensui tanquam divinis Oraculis in Theſibus ponendis, in exponendâ Scripturâ (quæ ad doctrinam, & morum nostrorum informationem exarata est velut lex luxque simul illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, non Patres tantum, sed & filios) nos conformare deberemus: statim res foret decisa, disputatio finita: Augustinus, Ambrosius, Gregorius &c. ita dixit, ergo ita est. Qui spiritum Patrum non habet, non habet spiritum Christi, hic non est ejus, quasi non omnes teste Apostolo Rom. 8. v. 15. *Spiritum Dei acceperimus, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei.* 1. Corinth. v. 10.

Sanè si occurrat novus sensus neo-interpreti textui consonus, quamvis à torrente Doctorum sacrorum alienus non ideo dimittendus, quia dissonat à priscis Doctoribus. Numquid dicit Apostolus 1. Cor. 14. v. 30. *quodsi alii revelatum fuerit sedenti prior taceat*: ergo revelatio non primis magis promissa, quàm posterioribus, aliàs primos posterioribus tacere non juberet. Non ergo alligavit Deus expositionem Scripturarum sacrarum priscorum Patrum sensibus, sed Scripturæ ipsi integræ, sub infallibili Catholicæ Ecclesiæ Censura & Judicio: alioqui spes nobis & posteris tolleretur, exponendi Scripturam sacram, nisi transfereundo, ut ajunt de libro in librum, ingenia nostra damnaremus, judicio nos privaremus proprio, oculis cæci, videremus alienis, Patres dominarentur fidei nostræ. Leges autem interpretandi Verbum Dei nullas patitur, cum non sit *alligatum* 2. Tim. 2. v. 9.

Qua ergo tu, dic mihi, Laureæ Doctoralis Candidate! autoritate hoc facis, ut alliges verbum Dei contra verbum Dei expressum & infallibile, fallibili testimonio Patrum; fallibili inquam, non seorsim tantum (ut Cavillationem tuam præcludam) sed & Patrum simul sumptorum. Nunquid enim solidissime ac in optimâ formâ sic argumentor. Hoc discursu, qui sicut falsitatis sententiæ te tuæ convincit, ita appretiare docet, quemvis in tempore tempus; hoc horæ minutum, istud & sic pergendo à primo ad ultimum & sexagesimum minutum, seorsim simulque est irrevocabile, ergo tota simul hæc volat absque morâ, ac est irrevocabilis hora: pariformiter ergo, secundum hominem loquor, solidissime sic argumentor: hic S. Pater, iste & ille à primo ad ultimum est fallibilis, ergo omnes simul semelque, & quoad in omnibus idem.

Insuper scire velim, quamnam communem primus Pater, quamnam secundus antiquiorum Patrum in Scripturarum Exegeli fuerit secutus sententiam? utique nullam. Unde ergo probabis, majorem primis, quam ultimis in novissimis in quibus sumus temporibus, in eruendis excutiendisque genuinis Scripturæ sensibus, infallibilitatis prærogativam à Domino Deo fuisse concessam, si id ipsum Patres dicant veteres, ut revera ex ipsis ostendisti, in causa loquuntur propriâ, de seipulis sibi que invicem testimonium perhibentes, adeoque testimonium illorum non est verum.

Quamnam porro meretur fidem istud scriptorum genus secundum sanioris Critices regulas, salvâ Reverentiâ Patrum dico, qui ob Censurarum aliarumque poenarum metum non liberè sensa sua aperiunt, qui se invicem velut ovis ovem, avis avem sequuntur, aliter sentiendo quandoque aliter libertatis defectu scribendo, & nunquid id olim durantibus his ex parte Ecclesiæ libertatis compedi- bus in Scripturarum Exegeli eveire necessum fuit?

Verùm missis Patribus anxie times fidei morumque deposito, si sua cuique sit plenissima interpretandi Scripturam libertas; aut times, ubi non est timor *firmum fundamentum Dei stat*, 2. Tim. 2. v. 19. *quod est Ecclesia Dei vivi columna, & firmamentum veritatis*. 1. Tim. 3. v. 15. Rector navis Ecclesiæ, Pontifex tibi modicæ fixi fidei præsto est, de quo Christus Lucæ 22. *Simon! Simon! ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum; ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Petrus solus Petra est non confirmandus à Patribus, non confirmandus à Fratribus, sed solus & unus ipse cum infallibili assistentia Spiritûs sancti confirmat omnes, quod Petro Pontificum primo dictum, utique dictum & ultimo, *quod vobis dico, omnibus dico* Marc. 13. v. 37. ut sepositâ Patrum sequelâ fortè errantes reducat, *ac imprudentium hominum obmutescere faciat ignorantiam* 1 Petri 2 v. 15. Falsas doctrinas & Exegesés stigmatè Apostolico configendo, evellat & destruat, dissipando solaribus radiis pseudo-doctrinarum tenebras, propositiones laxas censurâ notando, falsas reprobando, impias diris Apostolicis execrando, ut non ita pridem oculis nostris vidimus, auribus audivimus, Romanâ ternum dum fulmen venit ab arce; in futurum pariter non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israël supremus, universalis Episcopus secundum nominis sui ethymon & officium vigili semper oculo gregi suo superintendens, & attendens; obediendo humillimè tamen se seque in sinu piæ matris Ecclesiæ religiose continentes obedientissimi filii nunquam serpentum instar discerpent viscera matris.

Neutiquam hic omittendum arbitror, hancce commentandi libertatem ad majorem in studiis æmulationem & fidei promotionem conducere admirabiliter dum omni modo sive per occasionem, sive per veritatem ad Philipp. 1. v. 18. in Scripturarum expositionibus se se illuminant, & illuminantur hisce temporibus multi Athenienses, de quibus Act. 17. v. 21. *ad nihil aliud vacantes nisi ut discant, audiant & doceant aliquid novi*, sicque veritas solidissime contrariis juxta se positis, dum nova noveque scribuntur, evidentissime tandem elucescit; Litteraria namque hæc vexatio dat intellectum, quatenus alius sic, alius sic ibat, alia à Patribus viâ, sic tamen ut alter adjuvet alterum, viamque demonstret per arbitrarios suos Scripturæ sensus Assertionésque tum Canonicas, tum Theologicas velut gradus scalæ Jacob obliquos eos quidem ac tsansversos, ad ipsissimam & genuinam tamen pertingendi veritatem, sin secus, viam monstrat omnibus ille, quem Christi (qui scalæ caput viâ & veritas est) Vicarium humillimè veneramur in terris.

Rem cape in exemplo: Rami arboris moveantur in contraria ventis, hi sursum, isti deorsum aut quaquaversum, quoad usque tamen arboris centro inhærent

rent motu suo contrario radicationem arboris tantum abest ut impediunt, seseque exinde cum arbore perdant, ut radices movendo, removendo identidem magis profundiusque per viscera terræ cum proprio omnibus commodo propellant, firmissime figant.

Ita & illi, qui variis & peregrinis abducuntur doctrinis, ventisque opinionum inauditarum in omni scientiarum genere velut nubes vacui circumferuntur, Ecclesiam tanquam *arborem* Dan. 4. *ψ. 7. in medio terræ, cujus proceritas contingit caelum, cujus aspectus usque ad terminos terræ, & esca universorum in eâ,* non demoliuntur doctrinarum novarum varietate radicesve evellunt, sed promovent, seque in centro unitatis Romano Pontifici eas fortè reprobanti firmiter adherendo, tenacius cum arbore illâ mysticâ implantant, irrigant fructuosius, & velut palmites in vite manentes fructus afferunt multos elucubrationum & dilucidationum mysteriorum à sæculis incognitorum: adeoque errores illorum non pertinaces sunt veluti umbræ picturarum colores pulcherrimos insigniter decorantes & elevantes.

Sed quid dices, si Patres, quorum authoritati in Scripturarum expositione omnium vis subjici ingenia, tibi audias adversari? audies equidem & miraberis.

Divus Augustinus in Proem. L. 3. de Trin. Lib. ad Vincent. Viçt. Epist. ad Hier. 19. Ep. item altera ad Marcell. 7. Epist. ad Vincent. 48. Ep. quoque alia ad Fortunatum 3tia. Denique L. 2do de baptismo c. Donatist. Cap. III. his enim locis omnibus sui Augustinus similis idem dicit & constanter nempe: præter Authores sacros, qui libros scripsere Canonicos alios omnes ita legendos, ut quantalibet sanctitate doctrinaque polleant, non ideo verum sit putandum illud, quod asseruerint, quia ipsi ita senserunt, sed quia nobis vel authorum sacrorum testimonia vel probabili ratione id persuadere potuerunt: liceréque proinde contra atque illi sentire, & salvâ honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, hoc autem D. Augustini testimonium tam constans tamque multis locis non obscurè repetitum, si verum esse credimus, fateamur necesse est, nullum omnino à sanctis Authoribus firmum argumentum sumi posse ad Scripturæ sacræ expositiones.

En ecce opportunè mihi in hac palestrâ tecum Laureæ Doctoralis Candidate! digladianti secundat Angelicus meus Doctor D. Thomas tradens: *gladium Goliath cui non est similis alter* 1. Reg. 21. *ψ. 9.* Sic itaque inquit 1. p. q. 1. a. 8. ad 2. arg. Authoritatibus Canonice Scripturæ utitur sacra doctrina ex necessitate argumentando: authoritatibus aliorum Doctorum Ecclesiæ autem probabiliter arguendo, atque ejus rei causam etiam subdit, quod innititur fides nostra revelationi factæ, iis, qui Canonicos Libros scripserunt, non autem revelationi, siqua fuit aliis Doctoribus facta. Quod si duo hi testes clarissimi contemnuntur, si ratio quoque D. Thomæ contemnitur, rationibus certè aliis minimè contemnendis idipsum confirmari potest, nam si in Libro Canonico una quælibet falsitas inveniretur, totius libri certitudo interiret. Cum ergo in libris sanctorum Scriptorum unam & item alteram falsitatem liceat reperire, etiam in his, quæ ad fidem pertinent, consequens est, quod Ss. Scriptoribus certam fidem habere non sit necessarium, aut nos in Scripturarum expositione ad eorum sensum contringere. --- Scio inquit Hieronymus in Epist. ad Theophil. advers. Joan. Hierosolym. me aliter habere Apostolos, aliter reliquos Tractatores, illos semper vera dicere, istos in quibusdam ut homines aberrare. Sed simulatum plus satis est. Nunc ergo juvat dimittere larvam.

Objiciendo hæc ego pro more hujus Actûs inauguralis larvatus Philisthæus temerè ausus sum ore incircumciso *maledicere* summè Venerabili exercitui Ss. Patrum *Dei viventis* 1. Reg. 17. *ψ. 36. & factus sum insipiens,* fateor, cum Apostolo 2. Corinth. 12. *ψ. 11. vos me provocando coegistis;* quod ergo insipienter in hac substantia materiæ locutus sum, sapienter & sapientissime resolve, Laureæ Doctoralis Candidate! quod pro tua eruditione insigni facies utique; & *idipsum* de reverentia Patrum in expositione scripturarum dicemus ambo, dicemus omnes, & non erunt, ut monet Apostolus 1. Corinth. 10. *schismata, erimus autem perfecti in eodem cum Patribus sensu & in eadem Sententiâ.*

RESPON-

R E S P O N S I O.

Cum impugnando id plane effeceris, Vir Eximie, Eruditissimeque Æmule! quoddam à Te, ut ita fieret, ego flagitaram; singulari sane me Tibi officio devinxisti: occasionem namque dedisti, hactenus à me dicta deducendi, illustrandique... Quamobrem Tua statim lic adgredior argumenta, ut singula punctatim sim perstricturus, profligaturusque.

§. I. Primo igitur ais, quæ contra Patrum doctrinam sacras interpretari paginas vetat, legem præscriptione legitima modo abolitam, & cuiuscunque novaturienti adsertam esse libertatem... Hunc sane, nisi vehementer meus me fallit animus, tua, quæ ab initio ponis, significatum habent. Quod cum sarcastice prolatum à te sit, morari me non debet. Nosti enim Vir Eximie! plures esse leges Ecclesiæ sanctissimas, quæ non observantur: sed & nosti, quantum hæc duo inter se differant: Lex non observatur, & Lex non obligat. Quod primum quidem jam passim fieri cernas. Hæc autem, quam homines sibi sumunt, licentia tantum est, ut tuta legis abrogatæ sit interpretatio, quin potius via recta ad omne erroris lupanar deducat.

§. II. At libertatem id hominum genus, si superis placet, postliminio sibi repetit, quam Deus homini adseruit: tradidit enim Deus Mundum disputationi eorum! --- Intelligo; sed simul adverto, hos Aristarchos ejusdem conditionis cum despectissimæ sortis hominibus esse, cum hominibus, inquam, qui ut nefandos suos in genere morum tueantur errores, Scripturas sacras in erroris sui munimentum detorquent. Sed de primo argumento, quod indignationem potius, quam responcionem meretur, jam satis. Nam quæ de spiritu (ut ego intelligo) privato addis, prætereo, cum mihi non cum Protestantibus, sed Catholicis conficienda sit causa. De Patribus autem seorsim sumptis, de quibus Tu ibi, sermo erit postea.

§. III. Addis dein, scripturæ sensum, si novus, textuique conformis, quamvis à Sanctorum alienus torrente occurrat, haud esse dimittendum; neque enim alligasse Deum sacrarum scripturarum expositionem priscorum Patrum sensibus. Quod quidem argumentum ex parte desumpsisti ex Cajetano, qui graves de hoc Melchiori Cano pœnas dedit. Quanquam, ut ingenue fatear, modestiæ hic limites excessit Canus, Cajetanum summæ arguens criminis, cujus tamen ipse piaculum haud contraxerat. Neque enim adeo temerarius fuit piissimus juxta ac doctissimus ille Vir, ut *CONTRA unanimum sanctorum Patrum consensum* sacras fas esse diceret interpretari scripturas; sed id solum adseruit, prohibitum non esse, novam interpretationem præter Patrum expositionem in medium proferre. Sic sane Cajetanum vindicant Viri duo gravissimi, Pallavicinus, & Natalis Alexander. Pergis: hoc ergo si non liceret, spes nobis tolleretur, sanctas exponendi Scripturas.

§. IV. Sed, ut ab ultimo ordiar, fallis sane, Vir Eruditissime! nam imprimis libertatem Synodus Tridentina, cujus sanctionem propugnavi, suo decreto haud ademit viris eruditis, novas scripturæ sacræ depromendi expositiones, modo Ecclesiæ sensui, Patrumque universitati, atque consensioni non repugnent, in Fidei morumque rebus. Et sane plures sunt scripturæ loci, imo integri libri, in quibus interpretum diligentiam desiderat Ecclesia. In his ergo doctus interpres eruditionis, ingeniique monumenta relinquere potest posteris. Dein in illis ipsis, quæ antiquorum studio, diligentiaque sunt elaborata, utilissimam collocare quis operam valet. Possumus enim, ut Canus ait, vetustis novitatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus naturam suam, & naturæ suæ omnia conciliare. Quam in rem elegantissime ait Vincentius Lirinensis: *quodcumque igitur in Ecclesiæ paradiso, Dei agricultura, Patrum labore satum, hoc idem filiorum industria colatur, floreat, maturescat, proficiat, perficiatur. Et prisca illa caelestis philosophiæ dogmata à posteris excurentur, limentur, poliantur. Sed nefas est, ut commutentur, detruncentur, mutilentur, humanorumque ingeniorum quasi extranea additamenta recipiant. Accipiant, licet, evidentiam, lucem, distinctionem, sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem.*

§. V. Quod autem dicis, non alligasse Deum Expositionem scripturæ sacræ priscorum Doctorum sensibus, ubi de Fidei morumque doctrina est sermo, falsum est, si omnes in eandem sententiam concurrant Patres. Universi namque
Catho-

Catholici sensum tenentur Ecclesiae sequi. Atqui ego copiose explanavi antea, sensum Ecclesiae esse, qui est Doctorum Ecclesiasticorum omnium. Hanc certe Regulam, quia despexit Origenes, in varios deflexit errores. *Hic idem tantus, ac talis (inquit Lirinensis) dum gratia Dei insolentius abutitur, dum ingenio suo nimium indulget, sibi que satis credit, cum parvi pendit antiquam Christianae Religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere praesumit, dum Ecclesiasticas Traditiones & Veterum Magisteria contemnens quaedam scripturarum Capitula novo more interpretatur, meruit, ut de se quoque diceretur: si surrexit in medio tui propheta.*

§. VI. Quod nunc ex Paulo addis testimonium, illud prorsus praeter rem est, neque locum hic habet. Enimvero, ceu Ambrosius ait, *traditio synagogae est, quam nos Paulus vult sectari, ut seniores dignitate, disputent sedentes in Cathedris, sequentes in subselliis, novissimi in pavimento supra mattas; quibus si quid revelatum fuerit, dandum locum praecipit, nec despiciendos, quia membra Corporis sunt.* Quae tandem subjungis, sic Patres dominari fidei nostrae, sic nostra nos damnare ingenia, privareque judicio, levia sunt. Patres namque divinam nobis revelationem, ejusque genuinum proponentes sensum, non id proponunt, quod invenerunt ipsi; sed quod ab Apostolis, & hi à Christo acceperunt. Sed de hoc uberius statim.

§. VII. Molestè nunc percontaris, Vir Eximie! qua ego autoritate id faciam, ut fallibili Patrum testimonio verbum Dei alligem. Neque enim Patrum testimonio Dei Verbum alligavi; sed à Magistris hisce tanquam fidei depositariis genuinum Dei verbum accipere nos adserui; hoc est, ab his nos Patribus habere, quod semper, quod ubique, quod ab omnibus creditum est. Hi namque acceptum servarunt depositum, atque summa fide ad nos transtulerunt. Gravissima hanc in rem sunt Lirinensis verba: *Quid est depositum? depositum id est, quod tibi creditum est, non quod à te inventum: quod accepisti, non quod excogitasti: rem non ingenii, sed doctrinae: non privatae usurpationis, sed traditionis publicae: rem ad te perductam, non à te perlatam: in qua non Auctor esse debes, sed custos: non institutor, sed Scriptor: non ducens, sed sequens. Aurum accepisti, aurum redde: nolo mihi pro aliis alia subicias. Custodi diligenter, sedulo, fideliter, devitans profanas vocum novitates, . . . quae sunt vetustati contrariae. Nulla quippe Haeresis, nisi sub certo nomine, certo loco, certa tempore remersit. Nec quisquam Haeresin instituit, nisi qui se prius ab Ecclesiae Catholicae, & antiquitatis consensione discreverit. Hoc ergo apud omnes haereses legitimum fuit atque solenne, ut profanis novitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant. Contra vero, Catholicorum hoc proprium, deposita sanctorum Patrum, & commissa servare, damnareque profanas novitates. Haecenus Lirinensis . . . Cum vero, qua nescio paritate unanimi etiam consensui Patrum nervum incidere paras, paucis sic habe: quilibet Episcopus, licet errori sit obnoxius: ast certe non omnes seu congregati, seu dispersi. Idem sentiendum omnino de universo Patrum choro. Singuli Patres ab erroris periculo haud sunt immunes: sed omnes, uno eodemque sensu manifeste, frequenter, perseveranter idem docentes, falli esse nescios fateri debet, quicumque infallibilem Ecclesiae in fidei morumque doctrina adserit Autoritatem.*

§. VIII. Tandem cum scire desideras, quam communem primus Pater, quam secundus, & sic deinceps in scripturarum Exegesi antiquorum Patrum secutus sit sententiam, lepidè sane jocularis. Sufficiet interea Tertulliani responsum L. de praescript. Cap. 21. *Quid praedicaverint (Apostoli) id est: quid illis Christus revelaverit, & hic praescribam, non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis praedicando, tam viva, quod ajunt, voce, quam per Epistolas postea. Si haec ita sunt, constat proinde, omnem doctrinam, quae cum illis Ecclesiis apostolicis, matricibus, & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit. . . . Sic S. Ignatius Martyr, qui S. Petro Apostolo post Evodium in Cathedra Antiochena successit, ab ipsis Apostolis Dei verbum, ejusque sensum accepit, & ille dein posteritati transcripsit. Quod denique addis, Patres, si concordi Sanctorum veterum sententiae infallibilitatis praerogativam adserant, in causa loqui propria, fallis, Vir Eximie! etenim (licet ego non ex Patribus, sed ex practica conciliorum oecumenicorum definiendi methodo causam confecerim) hanc tamen praerogativam dum Patres adtribuunt Patribus, illi sic loquentes Patres ut pii loquuntur Filii, qui proin & doctrina, & ea pietate sequuntur Patres, qua optat Ecclesia, ut nos eos sequamur . . . Quod demum subnectis de constricta Patrum in scribendo libertate, prorsus nihil est: obvium namque notissimumque est, qua libertate Patres eam, quam ab Antecessoribus acceperant Doctrinam, posteritati demandarint.*

§. IX. Aliam nunc adhibes Machinam, ad Auctoritatem Patrum, si possibile esset, penitus evertendam . . . Petro, inquis, & in Petro Successoribus adpromissit Christus, Fidem ejus defecturam esse nunquam, fratresque à Christi Vicario confirmatum iri, non Petrum à Patribus. Quorsum hæc? Vir eruditissime! spiritu suo adhsit Deus Ecclesiæ, ne in fidei, morumque doctrina labatur. Atqui persæpè lapsa fuisset, si concors Patrum doctrina erroris subjecta periculo esset. Quoties enim non declaravit Ecclesia, Doctrinam Patrum doctrinam esse suam? Quoties non definivit, Doctrinam Patrum Christi, Apostolorumque esse doctrinam? omnia certe Concilia, omnes Pontifices hac via rationeque uniyersas hæreses refutarunt. Hæc ergo falli nescia Christi sponsa, hæc supra firmam ædificata Petram Ecclesia doctrinas Patrum sequitur, non quod Patrum, sed quod Christi & Apostolorum sint doctrinæ. Juvat denuo audire Lirinensem. *Sacra, ait, vetustatis auctoritate profanæ novitatis conteremus audaciam. Neque hoc sane novum, siquidem mos iste semper in Ecclesia viguit, ut, quo quisque floretet religiosior, eo promptius novellis adinventionibus contraret . . . summam nonnulla ac breviter perstringemus, ut omnes luce clarius videant, Beatorum Apostolorum beata successio, qua via semper ingressa novas doctrinas refutarit. Intelligebant enim viri sancti, atque prudentes, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi ut omnia, qua fide suscepta à Patribus forent, eadem filiis consignarentur. Idque esse proprium christianæ modestiæ, ac gravitatis, non sua posteris tradere, sed à Majoribus accepta servare. Ducatum quippe nobis præbet religio, non nos Religioni. Nec Majorum sensa, qua volumus trahemus, sed potius, quæ illa trahunt, retrahuntque, sequemur. Atque lic sequimur ipsa sensa Christi, Ecclesiæ Authoris.*

§. X. Commendas nunc interpretandi, comentandique libertatem, utpote ad Fidei promotionem egregiè conducentem. Verum sarcastice hoc à Te dici, advertit quivis, qui ad monstra, quæ nostris diebus effræuis comentandi libertas peperit, animum reflectit. Et certe, si semel admilla fuerit hæc licentia, abolendæ Religioni haud longè periculum aberit. Etenim unaquæque particula sanctarum scripturarum (ut Canus monet) humanorum ingeniorum libertati permilla, alia quoque atque alia, & omnes jam quasi ex more reliquæ humanitus pertractabuntur. Atque tum, ut sæpe citatus Vincentius ait, *sit ibi deinceps errorum lupanar necesse est, ubi erat ante castæ, & incorruptæ sacrarium Veritatis.* . . . Exemplum, quod postea adducis, adeo nihil Tibi prodest, ut potius mirum quantum auctoritatem Patrum confirmet, consolidetque. Sic enim habe. Scripturæ, fideique interpretes, quacunque utantur explanandi methodo, si Ecclesiæ Patrumque doctrinam retineant, propugnentque, utilem Ecclesiæ operam navant. At si iis doctrinæ ventis circumferantur, ut in ipsam concordem Patrum doctrinam insurgant, ceu rami vento valido ab arbore avulli à corpore abscinduntur Ecclesiæ. Quare & hoc verum est, Ecclesiam tanquam arborem à Deo plantatam eò firmiores semper egisse radices, quò validioribus perversæ doctrinæ ventis fuit agitata: id enim ex tota retro antiquitate patet, eò gloriofiorem Ecclesiæ de hærelibus fuisse triumphum, quò superbior luxurians novator caput extulerat: Patrum namque doctrinam, quæ una, quæque Ecclesiæ doctrina erat, jugulata tum hæreses sunt, quàm primùm prodire. . . Sed de hoc plus quàm fatis.

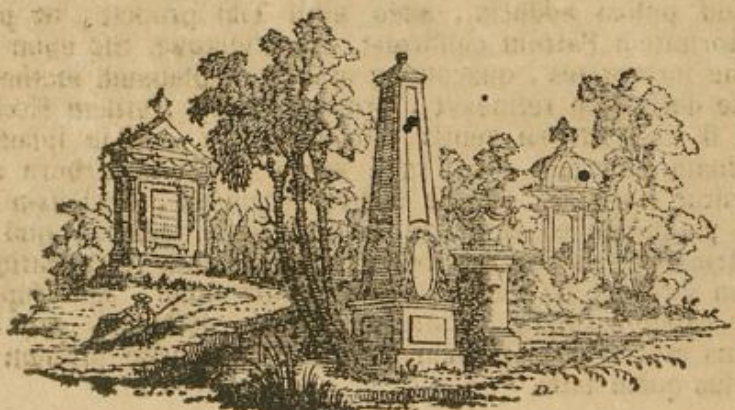
§. XI. Tandem Patres contra Patres committis, ut saltem adparens desperatæ causæ tuæ nanciscaris Patrocinium. Igitur ad Augustinum provocas, qui in variis locis à Te citatis, sui semper similes, contendit, præter Scriptores Canonicos, alios ita legendos, ut liberum ibi habeat Lector, Auditorve judicium, quo vel adprobet, quod placuerit, vel improbet, quod offenderit. Verum, Eximie Æmule! hisce in locis Augustinum de Patribus divisim sumptis, seque inter non consentientibus loqui, ex ipso Augustino manifesta res est. Sic enim in primo adversus Julianum Libro Cap. 2., cum Julianum in fidei dogmate, de quo erat controversia, Sanctorum revincere testimoniis vellet, ait: *Non omnium de hac re sententias commemorabo, sed ponam pauca paucorum, quibus tamen nostri contradictores cogantur erubescere, & cedere, si ullus in eis vel Dei timor vel hominum pudor tantum malum pervicaciæ superaverit. Ut autem Tuum, Vir Eximie! præcludat effugium, postea addit Augustinus: alia sunt, in quibus inter se etiam doctissimi atque optimi Regulæ Catholicæ Defensores, SALVA FIDEI COMPAGE non consonant, & alius alio de una re melius aliquid dicit, & verius. Hoc autem, unde nunc agimus, AD IPSA FIDEI PERTINET FUNDAMENTA.* En genuinam Augustini de Patrum auctoritatem! --- Sed eundem Augustinum in secundo adversus Julianum libro audiamus, sic enim ibidem loquitur: *Hoc probavimus Catholicorum auctoritate Sanctorum, ac per hoc non est consequens, ut falsum sit. Tales quippe, ac tanti viri secundum Catholicam Fidem hoc verum esse confirmant, ut vestra fragilis, & argutula novitas sola auctoritate conteratur illorum.* Præterquam, quod ea dicunt, ut se per

eos loqui veritas ipsa testatur. Et tandem in fine hujus libri Augustinus sui semper similes testatur, eum, qui Sanctos Veteres rejicit, universam Christi Ecclesiam rejicere. Hactenus Augustinus.

§. XII. Ad Divum Thomam pergo, ex quo Tu, Vir Eximie! tantum Tibi mutuatus esse videris subsidium. At integrum Aquinatis sensum recitasse, Te refutasse erit. Sic autem in loco à Te citato habet: *Innititur Fides nostra revelationi Apostolis & Propbetis factæ, qui Canonicos Libros scripserunt; non autem revelationi, si qua fuit aliis Doctoribus facta. Unde dicit Augustinus in Epistola ad Hieron. solis eis scripturarum Libris, qui Canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, ut nullum Auctorem eorum scribendo aliquid errasse firmissime credam. Alios autem ita lego, ut quantalibet Sanctitate, doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quod ipsi ita senserunt.* Quod igitur S. Augustinus, hoc & D. Thomas dicit, Patres nimirum divisim sumptos irrefragabilem doctrinæ suæ haud conciliare Authoritatem. Ratio demum, quam adponis, si quid valet, non magis contra Sanctos Veteres, quam contra Patres in Conciliis œcumenicis congregatos, totamque Ecclesiam valet. Atque hæc hactenus. Minuta, quæ hinc inde inspersisti, ita sunt constituta, ut ex hactenus à me dictis solutionem pronam habeant.

*Dr. Hilgenius
Heinrich Docteur
et Professor so. th. in
Jura*

§. XIII. Fixum ergo, firmumque manet, Concordem Patrum in Fideliorumque doctrina consensum infallibilem esse dirigentem Fidei regulam; à qua proin, si volumus esse Catholici, recedere non licet. Igitur cum laudato toties Vincentio concludo: *Necesse est omnibus Catholicis, qui se se Ecclesiæ legitimos filios probare student, ut Sanctorum Patrum Fidei inbæreant, adglutinentur, immoriantur: profanas vero novitates detestentur, horrescant, persequantur. Concilio enim Epbesino divinitus placuit, nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quod sacra sibi consentiens Sanctorum Patrum tenuisset Antiquitas.*



[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

